

MIKÄ METELI!

Kiljusen herrasväki kirjallisuuskasvattajana

SANNA ASIKAINEN (TOIM.)

MIKÄ METELI!

Kiljusen herrasväki kirjallisuuskasvattajana

TOIMITTANUT SANNA ASIKAINEN

Pukstaavi
Suomen kirjainstituutin säätiö
Sastamala

Suomen kirjainstituutin säätiö
@ Kirjoittajat ja Pukstaavi 2017
ISBN 978-952-93-8006-0

Sisällys

Lukijalle	7
Osa I Teosanalyysi: Kiljuisuus	15
Kaikkivoipaiset Kiljuset	16
Kiljusten kiehtova komiikka	36
Kiljusten kouluvallankumous	48
Osa II Tehtäväpankki: Kiljumpialaiset	57
Kiljusen herrasväki	60
Kiljusen herrasväen uudet seikkailut	73
Kiljusen herrasväki satumaassa	85
Kiljusen Plättä	95
Kiljusen herrasväki partiolaisina	102
Luru Kiljunen ja hänen Hömppänsä	110
Kiljusten vallankumous	120
Kiljuset palaavat	127
Osa III Teoriatausta: Valoa kansalle!	133
Kirjallisuuskasvatus monilukutaitoistuu	134
Draaman merkillinen maailma	146
Roolin lumoissa	158
Museon miljoonat mahdollisuudet	168

Kaikki ei ole totta, mitä kirjoissa on painettuna!

Kiljuset palaavat (1925)

Lukijalle

Kirjallisuuskasvatukseen kaivataan uusia lähestymistapoja suomalaisten lasten lukuinnon ylläpitämiseksi. Koululaistemme PISA-tulokset ovat alkaneet kaltevoitua arkkitehtoonisen esikuvansa tavoin huippuvuosista. Lukeva Suomen kansa ei olekaan enää itsestäänselvyys. Viime vuosina on huolta kannettu erityisesti poikien lukuharrastuksesta. Kirjallisuuden kanssa kilpailevat tänä päivänä monenlaiset tekstilajit ja kohti monilukutaitoa mennään koulussakin.

Kirjallisuuden opetuksessa onkin tarpeen tarjoilla laaja kirjo mukaansatempaavia menetelmiä ja oppilaita kiinnostavia tekstejä, jotta kaikkien lukuhalua voidaan ruokkia. Kirjallisuus ja draama houkuttavat astumaan sisään, kokemaan ja tutkimaan mielikuvitusmaailmoita. Draamatyöskentelyn avulla kirjallisuuden tulkintaprosessi säilyy avoimena, joustavana ja monitulkintaisena, sillä alkuperäinen teksti kerrotaan uudelleen omin sanoin, sitä laajennetaan ja arvioidaan draaman keinoin. Tässä julkaisussa haetaan vauhtia ja intoa kirjallisuudenopeuteen toiminnallisista työtavoista, draamasta ja kulttuurilaitosyh-teistyöstä. Haasteeksi otettiin, miten noin satavuotias lastenkirjasarja saadaan ajankohtaiseksi ja lukuinnon herättäjäksi. Vetojuhtana kirjan sivuilla laukkaa vanha kunnon herrasväki Kiljunen.

Tämä e-kirja pohjautuu Suomalaisen kirjan museo Pukstaavissa toteutettuun, kirjallisuuskasvatukseen keskittyvään museopedagogiseen projektiin, jonka keskipisteenä hyöri Jalmari Finnen synnyttämä Kiljusen herrasväki, heistä koottu näyttely sekä siihen sisältynyt yliopistoyhteistyö. *Hurjaa menoa! Kiljusen herrasväen vallaton maailma* -näyttely valtasi Pukstaavin pihalla sijaitsevan Tornihuvilan touku-kuusta 2013 helmikuuhun 2014. Näyttelyä hyödynnettiin myös valtakunnallisessa Lukuintopilotissa. Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta ja kasvatustieteiden tiedekunta toteuttivat yhteistyössä valtakunnallisen Lukuinto-ohjelman vuosina 2012–2015. Suomen kirja-pääkaupungin Sastamalan pilottiryhmään kuuluivat Suomalaisen kirjan museo Pukstaavi, Sastamalan kaupunginkirjasto, Stormin kirjasto ja Varilan ja Stormin koulut.

Suomalaisen kirjan museo Pukstaavin toiminta-ajatuksena on elävöittää kirjakulttuuria, innostaa lukemaan ja esitellä erilaisia kirjallisuuteen liittyviä ilmiöitä kiinnostavasti – sen vuoksi julkaisun viitekehystenä toimivat kirjallisuuskasvatus ja museopedagogiikka. Julkaisun työstäminen on ollut hyvin moniääninen ja -muotoinen prosessi, Kiljusten hengessä. Julkaisun artikkeleissa pureudutaan Kiljusten innoittamana toiminnalliseen oppimiseen ja kriittiseen pedagogiikkaan koulun ja museon näkökulmista. Julkaisussa annetaan vinkkejä erityisesti draaman soveltamiseen kirjallisuuden opetuksessa. Lisäksi tarjotaan runsaasti ideoita monialaisten oppimiskokonaisuuksien kehittämiseen yhden kirjasarjan, Kiljusen herrasväen tarinoiden pohjalta. Teosta kirjoitettaessa on ajateltu erityisen lämpimästi kasvatustyön tekijöitä ja museoiden yleisötyön henkilöstöä ja kirjastoväkeä.

Julkaisussa hyökätään heti Kiljusten kimppuun: ensimmäisessä osassa Kiljuisuus museolehtori Sanna Asikainen kaivaa esiin koko Kiljuskirjasarjan ja kuorii esiin Kiljusten syimmän olemuksen. Hän esittelee lisäksi isä Kiljusen läpirunnoman koulupoliittisen ohjelman kriittisen pedagogiikan näkökulman avulla. Kirjallisuudentutkija Maria S. Laakso puretuu Kiljusten komiikkaan.

Kiljumpialaisissa kääritään hihat ja päästään hommiin. Sanna Asikainen on koostanut tehtäväpankkiin kaikki viisikymmentä Kiljuskirjojen tarinaa lööpeiksi ja tiivistelmiksi sanomalehtityyliin ja ideoinut niiden pohjalta lukemattomia teemoja ja toimintatapoja kirjallisuus-

kasvatukseen sovellettavaksi: prosessidraamoja, yhteistoiminnallisia ja yhteisöllisiä projekteja, monitaiteisia työpajoja ja yksittäisiä draamatyötapoja. Animaatiotyöpaja on laadittu yhdessä Päivi Mäki-Kerttulan kanssa Lukuinto-hankkeen aikana. Outi Lähteenlahti on ollut mukana suunnittelemassa Kiljusen poikien syntymäpäiväseikkailua sekä sanomalehti- ja koulutyöpajoja.

Teoriataustassa pyyhitään hikeä ja tarjotaan lopuksi kättä pidempää ohjaajan ajattelun ja suunnittelutyön tueksi. Yliopistonlehtori Pirjo Kulju Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitokselta määrittää ensin monilukutaitoa ja etsii välineitä kirjallisuuskasvatuksen uudistamiseen. Sanna Asikainen kuvaa draamatyöskentelyn periaatteet ja pohtii ohjaajan ja osallistujien rooleja draamatoiminnassa. Asikainen esittelee myös *Hurjaa menoa! Kiljusen herrasväen vallaton maailma* -näyttelyyn tutustuneiden opettajaopiskelijoiden (Turun ja Tampereen yliopistoista) näkemyksiä koulun ja museon yhteistyömahdollisuuksista.

Julkaisun loppuun on liitetty *Kiljus-Sanomat*, jota voi hyödyntää monin eri tavoin: tarinan kiteyttäjänä, prosessidraaman materiaalina, keskustelun aiheena, lukemaan houkuttajana jne. Museolehtori Sanna Asikainen toimii *Kiljus-Sanomien* päätoimittajana. *Kiljus-Sanomat* palveli näyttelyn oheismateriaalina ja näyttelyesitteenä. *Kiljus-Sanomat* laadittiin myös museon yleisötyötä ja museopedagogiikkaa ajatellen: sanomalehteä käytettiin Kiljustarinoihin tutustuttaessa ja lukemaan innostamisessa. *Kiljus-Sanomissa* tarinat tiivistettiin sanomalehden tyyliin ilmoituksiksi, mainoksiksi, mielipidekirjoituksiksi, uutisiksi jne. Osa tarinoista tiivistyi jopa paririviseen ilmoitukseen. *Kiljus-Sanomat* itsessään kannustaa Kiljusten kintereille.

ISÄ KILJUSEN KOULUPOLITIikka JA OPETUSSUUNNITELMAUUDISTUS

Tämä julkaisu ilmestyy suuren suomalaisen opetussuunnitelmauudistuksen kynnyksellä. »Jo nyt on aikoihin eletty», tokaisisi isä Kiljunen, jos saisi hypypysiinsä uuden peruskoulun opetussuunnitelman. Siihen on kirjattu joukko samansuuntaisia lähtökohtia, jotka isä Kiljunen julisti omaa koulu-uudistustaan ajaessaan Suomen presidenttinä, noin

sata vuotta sitten. Seuraavaksi esitellään keskeisiä yhtymäkohtia vuoden 2016 uuden opetussuunnitelman ja Kiljusen herrasväen seikkailujen välillä. Vertailu tehnee oikeutta molemmille osapuolille, eikä sadan vuoden aikaeroa parhaimmillaan (tai pahimmillaan – riippuu lukijan vakaumuksesta) edes huomaa.

Laaja-alaiset osaamiskokonaisuudet: Laaja-alainen osaaminen tarkoittaa tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta, jotka toteutuvat kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Kokonaisuuksilla on luontevia liittymäkohtia toisiinsa ja niiden yhteisenä tavoitteena on tukea ihmisenä kasvamista sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyden ja kestävän elämäntavan edellyttämää osaamista.

Oppilaita rohkaistaan tunnistamaan oma erityislaatunsa, omat vahvuutensa ja kehittymismahdollisuutensa sekä arvostamaan itseään. Koulusta muodostuu jokaiselle oppilaalle vuorovaikutteinen ja kannustava yhteisö, jossa oppilas voi tuntea tulevaisuutensa kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi. Kestävän elämäntavan edistämässä korostuvat erityisesti yhdessä toimimisen taidot, lähiyhteisön kulttuurisen monimuotoisuuden havainnoiminen sekä luontosuhteen vahvistaminen. Laaja-alaisen osaamisen kehittämistä jatketaan läpi peruskoulun systemaattisesti. Tavoitteena on, että oppilaan osaamisen kehittyminen vahvistaa edellytyksiä itsensä tuntemiseen ja arvostamiseen sekä oman identiteetin muotoutumiseen. Ystävyys ja hyväksytyksi tuleminen merkitys on suuri.

1. *Ajattelu ja oppimaan oppiminen* korostaa tutkivaa ja luovaa työskentelyotetta, josta myös Kiljuset ovat kuuluisia. Ongelmien ratkaisu yllättävillä tavoilla on perheen tavaramerkki ja Kiljusen lapset osallistuvat tähän hyvinkin tasavertaisina jäseninä, heitä rohkaistaan ja kannuste-

taan. Opetussuunnitelmassa mainitaan myös oppimisen ilo, fyysinen aktiivisuus, kokeellisuus, leikit ja pelit. Tässä kirjassa tarjotaan lukuisia toimintatapoja näistä näkökulmista.

2. *Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu* vahvistaa oman taustan ja kotiseudun tuntemista. Kulttuuriperintöä arvostetaan ja osallistutaan uuden kulttuurin luomiseen. Erilaiset ilmaisutavat, yhteistyötaidot ja oppimisen ilo ovat tärkeässä roolissa. Kiljusissakin korostuu perheen vahva yhteys omaan aikaansa ja sitä kautta suomalaisuuteen ja omaan kulttuuriperintöön. Kiljusten seurassa uutta kulttuuria luodaan tutustumalla teatteriperinteeseen ja elokuvan tuolloin ihmeelliseen uuteen maailmaan. Kulttuurit kohtaavat, kun Kiljuset luopuvat maalaisidyllistään ja suuntaavat kaupungin humuun. Presidenttikaudellaan isä Kiljunen kohtaa eri maiden lähettiläitä ja esillä ovat myös naapurisuhteet Ruotsiin ja Venäjään – kulttuurienvälisiä viestintätaitoja tarvitaan Kiljusissakin.

3. *Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.* Ajanhallinta, hyvä käytös, yhteinen hyvinvointi ja turvallisuus ovat keskeisiä näkökulmia arjen taitojen opettelussa. Kiljusen perhe törmää usein hyvän käytöksen kipupisteisiin: teosten kautta päästään helposti hyvään ja syvään pohdintaan yhdessäolon reunaehdoista. Elämässä selviämisen taidot joutuvat koetukselle Kiljusten aikaan, kun vuosisadan (1800–1900) vaihteen teknologisoitua ja koneellistuva arki vyöryy viipyilevään maalaiselämään tottuneiden perheenjäsenten todellisuuteen. Raitiovaunu, puhelin, elokuvat ja autoistuva maantieliikenne hämmentävät maalaisperhettä. Myös OPS 2016 korostaa oppilaiden tarvitsevan yhä monipuolisempia arjen hallinnan taitoja yhtäläillä edelleen teknistyvässä maailmassa.

4. *Monilukutaito.* Kiljuskirjat syntyivät sata vuotta sitten aikaan, jolloin koneellistuminen ja kaupungistuminen etenivät huimaa vauhtia. Kehityksen mukana pysymisessä tarvittiin uusia lukutaitoja ja uudenlaista kulttuurista ymmärrystä. Mm. elokuvateollisuus syntyi, tehdastyö toi mukanaan uudenlaisen elämänrytmin ja aikataulut, joihin tuli sopeutua. Visuaalinen lukutaito nousi yhä tärkeämmäksi. Erikseen on mainittava tietysti Kiljusaakkoset, kehollisin keinoin muodostettava aakkosmallisto, jonka Kiljuset kehittivät omaksi salakielekseen ja joka sittemmin levisi isä Kiljusen hallituskaudella Suomen kouluihin.

5. *Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.* Kiljusten aikaan ei osattu edes kuvitella nykyistä tietoteknistä maailmaa. Erilaisia viestintäjärjestelmiä savumerkeistä Kiljusaakkosiin kyllä opeteltiin hyödyntämään. Finne rakenteli myös kirjoihinsa keksijän tavoin monenlaisia kummallisia koneita ja laitteita, joiden avulla Kiljusen herrasväki kiivastahtisesta arjestaan selvisi.

6. *Työelämässä tarvittava osaaminen ja yrittäjyys.* Yritteliäämpää ja sinnikkäämpää perhettä kuin Kiljuset saadaan kyllä hakea. Omistamansa maatalon töitä Kiljuset eivät tee, mutta kokeilevat kyllä kaikkea muuta rahaa ansaitakseen. Isä kauppa lippuja jopa tyttärensä Plätän kotipihalle virittämän kehtolaitteen kyytiin pyrkiville ja järjestää markkinoille Kiljusten kotimaisen sirkuksen. Lapsetkin ottavat vastuuta perheen vaurastumisesta: pojat organisoivat monenmoisia rahanansaintakierteita ja osallistuvat vanhempiensa järjestämiin vastaavanlaisiin tempauksiin. Pula-aikana jauhojen hinnan noustua perhe leipoo itse leipänsä säästääkseen, tosin jälleen kerran kyseenalaisella menestyksellä. Epätavoillisessa rahanpuutteessaan isä komentaa koko perheen lopulta aarteensintään. Kiljusista löytyy yllin kyllin yritteliäisyyttä, kekseliäisyyttä ja aloitteellisuutta yrittäjyyskasvatuksen hengessä.

7. *Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen.* Kiljusen herrasväen seikkailuissa lapset ovat usein pääroolissa ja heille suodaan runsaasti mahdollisuuksia osallistua perheen päätöksentekoon. Myös lasten oikeuksia ja asemaa pohditaan monissa kirjasarjan tarinoissa. Aina tosin lopputulokset eivät ole niin rakentavia kuin OPS 2016 edellyttää. Isä Kiljunen kaipaa oppilaille mahdollisuuksia tuoda mielipiteensä esiin myös kouluolojen kehittämisessä. Isä Kiljunen koetteli tuon ajan opettajan vankkumatonta auktoriteettia määräämällä kerran vuodessa päivän, jolloin oppilaat saavat vallan itselleen ja määrätä koulunpidosta. Näin korostettiin oppilaiden oikeutta omaehtoiseen ajatteluun ja päätöksentekoon. Opettajakunta kylläkin kauhistui isä Kiljusen uudistuksia, valtakunnassa seurasi välittömästi opettajien joukkopako. Lisäksi Kiljuskirjoissa lapsetkin perustavat oman puolueen Kiljusen perheen tueksi (kammonistit) ja osallistuvat yhteiskunnalliseen toimintaan laaja-alaisesti.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet. Monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat opetusta eheyttäviä, pitkäkestoisia opintojaksoja ja ne perustuvat eri oppiaineiden väliseen yhteistyöhön. Näin autetaan oppilaita yhdistelemään eri tiedonalojen tietoa ja taitoja ja tiedon rakentumisesta tulee yhteisöllistä. Suunnittelussa huomioidaan myös koulun muu toiminta ja paikalliset voimavarat.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet vahvistavat oppilaiden osallisuutta ja koulun asemaa yhteisössä. Toteutukset voivat olla teemapäiviä, projekteja, taidenäyttelyitä tai eri oppiaineita integroivia kokonaisuuksia. Tavoitteena on tuottaa projekteja yhdessä paikallisten kulttuurilaitosten ja muiden toimijoiden kanssa. Käsiteltävien ilmiöiden paikallisuus, ajankohtaisuus, luokka- ja ikärajat ylittävä yhteistyö ja oppilaiden kuuleminen suunnittelussa on tärkeää.

Isä Kiljunen jo tähdensi, että koulunpidon ja oppimisen tulee olla hauskaa ja oppilaille on annettava mahdollisuus osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon. Isä Kiljunen korosti, että koulukirjat eivät ole ainoa tiedonlähde ja oppimisväline. Kiljusten seikkailuihin osallistuu-kin usein myös ympäröivä yhteisö, tahtoen tai tahtomattaan. Naapurit, kylän väki, muut samassa junassa matkustavat, teatteriyleisö, kaupungin asukkaat – kaikki he joutuvat mukaan tapahtumien pyörteisiin.

Tämä julkaisu ideapankeineen innostaa käärimään hihat ja ryhtymään hommiin Kiljusten hengessä.

SANNA ASIKAINEN

LÄHDE

OPS 2016 perusteet. www.oph.fi/ops2016

OSA I
KILJUISUUS

Kiljusille aina tapahtui jotain odottamatonta.

Kiljusen herrasväki (1914)

Sanna Asikainen

KAIKKIVOIPAISET KILJUSET

Jalmari Finne ajautui lastenkirjailijaksi, kun hänen ystävänsä ja lastenlehti *Pääskysen* toimittaja Helmi Krohn pyysi Finneä lehden avustajaksi. »Minulla ei alkuaan ollut mitään harrastusta tähän suuntaan, sillä enhän ollut mitenkään kehittänyt siihen näiivisuuteen, jota lastenkirjat vaativat», muistelee Finne omaelämäkerrassaan *Ihmeellinen seikkailu*. Finne laati ensin *Pääskyseen* muutamia historiallisia kertomuksia, kunnes Krohn toivoi Finnen kirjoittavan jotakin hauskaa. Finne jatkaa: »En tiedä miksi ryhdyin Kiljusiin. Niiden syntyminen on aivan sattuman varassa. Enhän voinut kirjoittaa mitään topeliusmaista juttua, koska minulla ei ollut siihen edellytyksiä vähääkään.»

Yrjö Varpio kertoo Finnen elämäkerrassa *Jalmari Finne – työn ja mielikuvituksen mies*, että Kiljuskertomusten suosio *Pääskysessä* yllätti Finnen. Lapset kirjoittelivat lehteen ja vaativat lisää Kiljusluettavaa. Kustannusosakeyhtiö Otava empi ottaessaan Kiljuset julkaistavakseen. Menekki oli kuitenkin ennen kokematon: saman tien tarvittiin uusia painoksia. Kirjasarja Kiljusista todellakin mullisti aikansa suomalaisen lastenkirjallisuuden. Tuolloin vielä opettavainen, koti, uskonto ja isänmaa -henkinen, topeliaaninen lastenkirjallisuus sai rinnalleen estottomasti mellastavan, anarkistisen porvarisperheen siekailemattoman ja ketään kumartamattoman (post)modernin elämäkuvauksen.

Tämän teosanalyysin tavoitteena on esitellä Jalmari Finnen luoman Kiljusen herrasväen teemoja syvemmin kirjallisuuskasvatuksen suunnittelun tueksi, esimerkiksi prosessidraamojen pohjatekstien laatimisen avuksi ja yhdessä käsiteltävien teemojen löytämiseksi. Tässä analyysissä

mukana ovat kaikki Kiljusteokset, koko kahdeksikko: *Kiljusen herrasväki* (1914), *Kiljusen herrasväen uudet seikkailut* (1916), *Kiljusen herrasväki satumaassa* (1916) *Kiljusen Plättä* (1917), *Kiljusen herrasväki partiolaisina* (1918), *Luru Kiljunen ja hänen Hömppänsä* (1919), *Kiljusten vallankumous* (1921) ja *Kiljuset palaavat* (1925).

FINNE AJAN HERMOLLA

Kirjasarjan julkaisuajankohta, 1914–1925, on historiallisesti kiintoisa: aikavälillä koettiin kansainvälinen suursota Euroopan tanterilla. Tuolloin nähtiin myös Suomen synty kansakuntana ja kohtalokas jakautuminen kahteen leiriin, vastakkainasettelun kärjistyminen sisällissodaksi ja olojen vähittäinen rauhoittuminen. Finnelle tämä ei kuitenkaan ollut historiaa, vaan nykyhetkeä, juuri tapahtumassa olevaa, ennustamatonta murrosajan liikehdintää. Tämän yhteiskunnallisen käymistilan, vanhan maailman kuoleman ja uuden maailman syntyvän, Finne onkin taitavasti upottanut Kiljusiinsa.

Huomattavaa on se intensiteetti ja ironinen ote, jolla Finne on nivonut Kiljusista kertoviin lastenkirjoihinsa tuon ajan levottomuuden, kärjekkäät kannat ja puoluepoliittisten olojen sekavuuden ja vallanpitäjien arvostelun. Erityisen terävästi Finne hakkaa kirjoituskonettaan teoksissa *Kiljusten vallankumous* (1921) ja *Kiljuset palaavat* (1925). Finnen tyyli laji, yhteiskunnallinen satiiri, heijastuu vahvasti isä Kiljusen otteissa maan johtohahmona: hän temmeltää Suomen kuninkaana ja presidenttinä ja ottaa kantaa poliittiseen elämään ja vallanpitoon. Vallankumoukseltakaan ei välttyä.

Finnen tiedetään olleen vahva taustavaikuttaja suomalaisessa valtiopolitiikassa, hän ajoi omia ehdokkaitaan väkevästi tärkeimmille poliittisille paikoille kuulumatta itse kuitenkaan mihinkään puolueeseen virallisesti. Finne tunnettiin suomalaisuuden kannattajana ja porvarillisesta katsomuksestaan, vaikka puoluepolitiikkaan hän suhtautui aina kielteisesti. Käytännössä hän hääri puoluekentän molemmilla laidoilla, mutta punakaarteja ja kommunisteja hän ei voinut hyväksyä, kertoo Aimo Häyrynen teoksessa *Jalmari Finne Työn ja mielikuvituksen mies*. Finne kuitenkin toimi suunnitelmallisesti ja näkyvästi eräiden tuntemiensa

oikeistopoliitikkojen tukijana. Puolustus- ja opetusministereiksi ja presidentiksikin hänellä oli omat suosikkinsa, joiden etenemistä hän tuki taustalla pysytellen. Finne pysyi aikaansa edellä poliittisen liikehännän seurannassa toimiessaan Etsivän keskuspoliisin tiedottajana ja käsialan-tutkijana.

1900-luvun alkuvuosikymmenet olivat myös nopean teollistumisen, kaupungistumisen ja teknisen kehityksen aikakautta. Finne on kuvannut näitä ilmiöitä suomalaisessa miljöössä: maalaisperhe saapuu Helsinkiin ja törmää suurkaupungin ihmeisiin. Kiljuset kehittävät uusia laitteita ja koneita arjen ongelmia ratkaistessaan. Teollisuustyön rytmin mukana syntyy vapaa-aika ja sitä täyttämään kulttuuriteollisuus, esimerkiksi elokuvat. Finne oli mykkäelokuvien suurkuluttaja, hän istui säännöllisesti sunnuntai-iltapäivisin näytännöissä lapsiyleisön seassa. Hän pääsi itsekin kokeilemaan elokuvan ohjaamista: vuonna 1921 valmistui lyhytelokuva *Kiljusen pojat koulussa*, jossa itse Finnekin (filmari-janne) vilahtaa vilkuttamassa katsojille. Kiljusen herrasväen tarinoiden vauhdikkaat juonenkäänteet ovatkin mahdollisesti saaneet vaikutteita mykkäelokuvien rytmikasta ja tapahtumien juoksuttamisesta vauhdikkaasti kohti huipennusta, takaa-ajo- ja joukkokohtauksineen.

HERRASVÄKI KILJUSEN ÄÄNEKÄS OLEMUS

Millainen sitten on herrasväki Kiljunen? Nimi Kiljunen on alun perin Kiljander ja se viittaa perheelle ominaiseen äänenkäyttötapaan. Perhe asuu maalla, tietenkin Hämeessä, josta Finne oli lähtöisin ja jonne hän aina palasi. Kiljusilla on maatila ja muutama palvelija ja renki, koira, kissa ja maatilan eläimiä lehmistä hevoseen. Kiljusen perheen henkilö-hahmojen taustaa Finne selvittää näin omaelämäkerrassaan: »Olin kouluaikoinani tutustunut lehtori Kiljanderiin ja hänen kahteen poikaansa – siitä sain nimen ja kaksi poikaa. Pojat täytyi ristiä. Aloitin ensimmäisen kertomuksen Mikaelin päivänä; siitä sain toisen pojan nimen ja muutin sen Mököksi. Mutta mistä saisin toisen pojan? Luonani asuivat silloin hyvä ystäväni metsänhoitaja Arttur Oesch, ja hänen nuorempi veljensä Lennart eli Luru. Kun vielä otin pienen villakoiran, jolle annoin aivan järjettömän nimen, Pulla, niin perhe oli sillä kertaa valmiina.»

Ajalle tyyppilliseen tapaan töitä perheessä tekevät palkolliset. Herrasväki itse viettää kotona vapaa-aikaa tai suuntautuu ulkomaailmaan: harrastaa, matkustelee ja kuluttaa. Perheen perustoimeentulo on kunnossa, mutta kommellusten jälkiseuraukset tulevat usein kalliiksi ja tarvetta käteiselle on jatkuvasti. Niinpä he kehittävät erilaisia projekteja, joilla ansaitaan nopeasti rahaa ja saavutetaan julkisuutta. Herrasväki osaa myös tuotteistaa itsensä ja käyttää eri median keinoja hyödykseen.

Kiljusten seurakunnassa eivät vaikene naiset eivätkä lapset – tuoloisen yhteiskunnallisen ilmapiirin vastaisesti. Lasten ääntä ei muutenkaan Kiljusilla unohdeta, vaikka isä usein pääroolissa hääääkin. Koululaisillekin myönnetään erityisoikeuksia ja mahdollisuuksia pyristellä opettajien hirmuvaltaa vastaan. *Kiljuset palaavat* -teoksessa (1925) lapset perustavat omatoimisesti erittäin tehokkaasti järjestäytyvän kammonistisen puolueen pelastaakseen Kiljuset. Myös tytöt pääsevät mukaan toimintaan.

Kiljusen perheen periksi antamattomuus, kekseliäisyys ja ideoiden hyödyntäminen ja niillä ansaitseminen ovat esimerkkejä uutтерasta yritteliäisyydestä. Kiljusen perheenjäsenten idearikkaudella ei tunnu olevan rajoja. Mihin tahansa käytännön ongelmaan kehitetään kulloinkin käytettävissä olevin keinoin ja varustein aina ratkaisu, enemmän tai vähemmän toimiva. Partiossa ollessaan Kiljuset keksivät oman merkkikielen, Kiljusaakkokset. Ne perustuvat oman kehon käyttöön kirjainten muodostamisessa. Samalla kirjainten käyttö notkistaa ruumista. Kiertokoulu Kiljusten kotikylässä otti Kiljusaakkokset käyttöön lukutaidon opetuksessa erityisesti lukivaikeuksista kärsivien oppilaiden kanssa. Kylän vanha emäntä ihan silmin nähden suoristui aakkosia käyttäessään. Kiljusaakkokset levisivät käyttöön myös pääkaupunkiseudulle ja aakkosia ehdotettiin omaksi oppiaineeksi voimistelun jälkeen.

Kiljuset ovat periaatteessa hyväntahtoisia, ainoastaan muutaman kerran häijyys tai kiusanteko ja kilpailuhenkisyys saa yliotteen. Kuninkuus kylläkin tekee isä Kiljusesta kavalan: valta sokaisee ja antaa oikeuden. Tosin isä kyllästyy melko pian asemaansa ja haluaa palata normaaliin perhe-elämään. Pojat järjestävät suurimman osan kummeluksistaan hyväntahtoisuuttaan, mutta myös rahanahneuttaan tai ilki-kurillaan.

Häpeilemättömyys on luonteenomaista Kiljusen perheelle. Perhe ei pyri miellyttämään vaan toimii omapäisesti juuri niin kuin huvittaa. Etenkin isä Kiljunen on erittäin omanarvontuntoinen ja hänellä on vahva minäkuva. Erilaiset tokaisut ja lausahdukset tuovat tämän hyvin esiin. Kasvojen säilyttäminen ei ole perheen toiminnan motiivi. Paitsi kun vanhemmat etsintäkuuluttavat pojat, jotka ovat karanneet vieden siskonsa Plätän Helsinkiin *Plättä ihmeolentona* -kiertueelle, ei tohdita nimismiehille ja rautatieasemille lähtevään sähkösanomaan kuvata rehellisesti heidän vaatetustaan, vaan annetaan ymmärtää, että kyseessä on kaksi siististi pukeutunutta poikaa.

Kansanperinteestä tutut hölmöläissadut rinnastuvat herrasväen seikkailuihin. Hyväntahtoinen hölmöys ja ajattelemattomuus yhdistettynä loputtomaan lapsenomaiseen innostukseen syöksee Kiljuset ennalta-arvaamattomiin seikkailuihin. Erityisesti kun he joutuvat tekemisiin muiden ihmisten tai uusien paikkojen kanssa, alkaa tapahtua ja vauhti kiihtyy. Hyvin usein perheen retket ja puuhat päättyvät paitsi meteliin ja kaaokseen, myös sotkuun ja suursiivoukseen olipa kyseessä oma huusholli ja sen pihapiiri, helsinkiläinen hotellihuone tai onkireissun päätteeksi tulipalon tuhoama lähisaari.

Elämä maallakaan ei ole paljon rauhallisempaa: kalastus-, metsästys-, ravustusreissut päättyvät aina meteliin ja kaaokseen, jopa arkiset sauna- ja leipomispäivät sujuvat tavallista rauhattomammin Kiljusen maatilalla. »Eikä kukaan kaikkea voi edeltäpäin aavistaa, kaikkein vähimmin Kiljusten seurassa ollessaan» (*Kiljusen herrasväki partiolaisina*, 1918).

LEIKIN VARJOLLA LAATUAIKAA

Elämässä yleensä Kiljuset luottavat spontaaniuteen ja improvisaatioon: »kaikki, mitä Kiljusille tapahtui ja on tapahtunut, on ollut sattuman varassa» (*Kiljusten vallankumous*, 1925). Kiljusen perheen kommellukset tuntuvat ikään kuin vahingossa käynnistyvän, harvoin herrasväki ehtii suunnitella tapahtumien kulkua. Kaikki kulminoituu tilanteessa, jossa Kiljusista yritetään tehdä elokuvaa: asiat vain kerta kaikkiaan eivät ala sujua normaaliin kiljusmaiseen mahdollittomaan tapaansa, kun sitä

pitäisi kuvata. Improvisaatio ei suju käskien. Onneksi elokuva kaatuu rahoituksen puutteeseen.

Ajan perhekäsityksen vastaisesti Kiljuset tekevät asioita yhdessä: aikuisten ja lasten laatu-aika on Kiljusille itsestään selvää. Kiljusten perheessä lapset tulevat kuulluiksi ja lasten harrastuksista, esimerkiksi partiosta, tulee perheen yhteinen kiinnostuksen kohde. Totta kai välillä perheen lasten toilailut antavat aihetta kurinpalautukseen, mikä kuitenkin tahtoo jäädä vain hyväksi yritykseksi. Kiljuset rakastivat hyvin paljon toisiaan ja tahtoivat aina olla mahdollisimman paljon yhdessä, kirjoittaa Finne. Aikuiset eivät erotu lapsista, monesti päinvastoin: etenkin isä Kiljunen innostuu ja on tosissaan mukana lastensa lailla. Isä Kiljusella on myös voimakas kilpailuvietti, häntä eivät edes reilun pelin säännöt rajoita, kun kyseessä on perheen partiotaitokisa. »Ajattelin, että kuvasin perhettä, jossa vanhemmat ovat yhtä valmiita hassutteluihin kuin lapsetkin», kertoo Finne omaelämäkerrassaan.

Leikki nähdäänkin usein toimintana, joka ei ole hyödyllistä tai tuotavaa, leikkiä pidetään lähinnä pelkkänä huvina ja virkistykseenä. Yhteiskunnallisesti leikki voi olla kuitenkin tavoitteellista esimerkiksi silloin, kun leikkisyyttä hyödynnetään taiteen tai mielipiteen ilmaisemisen keinona. Taiteilija ja pelitutkija Mary Flanagan käyttää tällaisesta leikin kanta-aottavasta muodosta käsitettä kriittinen leikki, jossa leikillä on hauskuuden rinnalla myös välineellistä hyötyarvoa. Kriittisessä leikissä yhdistellään leikkiä, poliittisuutta, kriittistä ajattelua ja taidetta. Kriittisen leikin kautta on lisäksi mahdollista luoda erilaisia vaihtoehtoisia leikkiympäristöjä, toisaalta leikin kautta voidaan myös kyseenalaistaa ja hajottaa normaalikulttuurista järjestystä.

Vastarinnan välineenä leikki lähestyy tavoitteiltaan yhteiskunnallisen taiteen ja kansalaisaktiivisuuden muotoja. Kiljuset leikkivät tiedostamatta näitä kriittisiä kaupunkileikkejä haastamalla kaupunkiympäristön ja sen asukkaat uusiin osallistumismuotoihin. Kiljuskirjoissa kavutaan Tuomikirkon katolle, sukelletaan Kolera-altaaseen, ajellaan raitiovaunurallia, kiivetään patsaiden päälle, juostaan ympäri kaupunkia alusvaatteillaan, vapautetaan Korkeasaaren eläimet häkeistä, jahdataan paviaania pitkin Helsinkiä kaupunkilaisten avustamana, vallataan Kansallisteatterin lava, kootaan kansalaiset Plätän esityksiä katsomaan Suurtorille –vain muutamia kokeiluja tässä mainitakseni.

Yksi taiteelle, aktivismille ja kriittiselle leikille yhteinen keino pyrkiä vaikuttamaan asioihin on suora toiminta, jolla tarkoitetaan näkyvää väliintuloa ja välitöntä puuttumista erilaisiin poliittisiin tai sosiaalisiin kysymyksiin. Interventiot voidaan pitää kriittisen leikin yhtenä keskeisimpänä toiminnallisena ilmentymänä. Esimerkkejä kaupunkitilan interventioista ovat muun muassa laittomat katujuhlat ja kadunvaltauksset, poliittiset flash mobit ja kanta-aottava katutaide.

Monet katukulttuurin uudet ilmiöt kuten parkour, rullalautailu tai graffitit voidaan tulkita myös yksilöllisiksi tai yhteisöllisiksi harrastuslajeiksi ilman merkittäviä yhteiskunnallisia päämääriä. Yhteistä on se, että pyritään ottamaan kaupunkitila haltuun, mikä saattaa aiheuttaa konflikteja muiden tilankäyttäjien kanssa. Tästähän Kiljustet olivat jatkuvasti riidoissa etenkin helsinkiläisten kanssa, sillä saapuessaan kaupunkiin he tahtomattaankin valtasivat kaupunkikuvan kaikkivoipaisella kohkaamisellaan.

Erilaiset leikkimuodot voidaan jakaa seuraavaa klassista luokittelutapaa noudattaen: sattuma, huimaus, kilpailu ja jäljittely. Nämä kaikki näkökulmat löytyvät Kiljusten elämismailmasta. Sattuma on keskeisin Kiljusten leikin lähde ja kiihtyvän huimauksen valtaan he joutuvat lähestulkoon joka kerta, kun jotain tapahtuu. Kriittisen leikkitutkimuksen näkökulmasta sattuma liittyy laajasti kaupunkitilaan ja siellä tapahtuvaan leikkiin, se on yksi urbaanin elämän eilinehto. Urbaani luovuus sallii spontaania ja poikkeavaakin toimintaa. Näin Finne juoksuuttaa Kiljusten avulla kaupunkikuvaan uusia toimintamuotoja, joiden nimeäminen alkaa vasta vuosikymmeniä myöhemmin.

VIERIVÄ KILJUNEN EI SAMMALOIDU

Fyysisuus ja sporttisuus on luonteenomaista kaikille Kiljusille riippumatta ruumiinrakenteesta tai iästä. Ruumiinkuviltaan Finnen Kiljustet hahmot lähestyvät groteskin estetiikkaa: kehonmuodot ovat liioiteltuja ja kehon käyttö äärimmilleen pingotettua. Ruumiiltaan perheenjäsenet ovat joko laihoja tai lihavia, välimuotoja ei löydy. Ruumista tervataan, hangataan, se tekee voitokkaita urheilutuloksia, kiristyy venytyslaitteissa ja antautuu mielenkiintoisille mutkille tanssiesityksessä.

Kiljusilla meno on kuin Duudstoneilla: Hurjatkaan tempaukset erinäisine katoilta tippumisineen eivät aiheuta vaurioita itse perheenjäsenille, he kestävät kurmuutusta ja säilyvät mustelmitta. Ainoastaan silloin, kun partiotaitoja oppiakseen Kiljuset saavat sairaanhoitajattaren avustamaan haavojen yms. hoitamisessa, Luru kunnostautuu vammautumalla varta vasten päästä varpaisiin.

Multa, hiekka, terva ja höyhenet pölyyvät, hillo ja muut ruoka-aineet takertuvat iholle – ja niin perhe hinkkaa rätillä tai ruiskuttaa vedellä milloin tervaa, milloin maalia, milloin maantiepölyä irti nahkastaan. Ääritapauksessa koko herrasväki kärrätään kylän värjärin muuripataan ja keitetään puhtaaksi – tosin vihertäväksi he jäivät.

Tunnettu ja kiistelty antropologi Mary Douglas toteaa teoksessaan *Puhkaus ja vaara*: »Missä on likaa, siellä on myös järjestelmä. Lika on suhteellista: ruoka ei ole likaista, mutta kuivunut ruoka paidassa on tahra. Reagoimme tuomitsevasti ilmiöön, joka saattaa ristiriitaan luokitusjärjestelmämme.»

Liekö murrosvaiheen sekava poliittinen tilanne Suomessa ja maailmanpolitiikan uhkaavuus saaneet Finnen tuhrimaan porvarisperheensä hiusjuuria myöten joka seikkailun päätteeksi. Kiljuset myös ruumiilistavat nykyihmisen sopeutumisyrietykset hektiseen elämänrytmiin ja urbaaniin sykkeeseen. Perheenjäsenet venyvät, vanuttuvat, likaantuvat, kutistuvat, litistyvät, ruhjoutuvat ja altistavat itsensä mitä hurjimpiin urheilullisiin ponnistuksiin.

Stigma syntyy poikkeavuudesta, jonka yhteisö aina luo ja määrittää. Stigmatisointiin liittyy poikkeavuuden toteaminen näkymättömäksi, kuolleeksi tai olemattomaksi. Kiljustenkin olemassaoloa kyseenalaistetaan (*Kiljuset palaavat*, 1925). Hallituksen asettama turvallisuuskomitea ei pääse varmuuteen perheestä: ehkä heistä vain puhutaan, kun viitataan meluisiin ihmisiin yleensä – mahdollisesti he ovat vain käsite. Komitean perustama alajaosto pyysi lausunnon Kiljuskirjat julkaisseen kustannusliikkeen johtajalta sekä poliiseilta, jotka olivat olleet tekemisissä Kiljusten kanssa – ja varmuuden vuoksi myös niiltä poliiseilta, jotka eivät heitä tunteneet. Päätelmänään alajaosto totesi, ettei voida todistaa perheen olemassaoloa saatujen näkemysten valossa.

JOUKKOVOIMAA JA -HYSTERIAA

»Kiljusen herrasväki oli siinä suhteessa omituinen, että sille tapahtui merkillisiä asioita aina, kun se joutui muiden kanssa tekemisiin, mutta harvoin mitään erikoista silloin, kun he olivat yksinään omissa hoteissaan» (*Kiljusen herrasväki*, 1914).

Finne kuvaa Kiljusten kautta ryhmäilmiötä, joukkohysteriaa ja massa-liikehdintää. Kiljuset saavat kylän väen ja kaupunkilaiset liikkeelle puolesta tai vastaan. Useimmat lähtevät joukon jatkoksi tietämättä mistä on kysymys tai mihin ollaan menossa. Kansaa kerääntyy seuraamaan Kiljusten esityksiä, ottamaan osaa urheilukilpailuihin, pelastamaan Kiljustia, kannattamaan tai vastustamaan Kiljustia, seuraamaan kylien raitteille ja katujen varsille Kiljusten edesottamuksia. Äkkiä ihmisjoukossa nousee innostus tai paniikki, siellä lietsotaan vastakkaisia mielipiteitä, kiihötutaan lakon partaalle ja nostatetaan tunteita. Myös eri puolueiden kannattajat ja valtiovallan edustajat näyttävät intoutuvan mukaan erilaisiin kannanottoihin kritiikittömän, kollektiivisen tunnekuohun valtaamina. Monet Kiljusten kommellukset päättyvät torikokoukseen, puoluerintaman tai eduskunnan kannanottoon. Urheilukisoissa, joiden hurmokselliseksi lopuksi isä Kiljunen ajautuu presidentiksi, Finne kommentoi: »Tämä oli niitä suuria yhteisiä innostuksen hetkiä, joina aina saadaan jotain aikaan ja joihin Suomen kansa aina on ollut kovin altis.» (*Kiljusten vallankumous*, 1921.)

Tilanteet johtavat yleensä koko perheen katastrofiin ja tempaavat mukaansa lähiympäristön. Tällöin huomataan joukkojen vaikutus ja ryhmäilmiön kääntöpuolet. Kylän väki ja naapurit, kaupunkilaisista puhumattakaan, lähtevät mukaan juoksemaan, hurraamaan, kaivamaan tai soutamaan tietämättä aina ihan tarkalleen, mihin ovat ryhtymässä tai mistä on kyse. Paitsi että seurataan sokeasti ja innostutaan Kiljusten edesottamuksista, välillä asetutaan katsomaan kiljusmaista temmellystä ulkopuolelta ja saadaan aihetta paheksua, pelätä pahinta tai vallan kauhistua – joskus on tarpeen jopa juosta karkuun. Usein on syytä hälyttää poliisit, armeija tai palokunta.

Kiljuset tekevät useita reissuja Helsinkiin ja seurauksena on kaaos, hysteria, pakomatkat, takaa-ajot tai liikenneuhka: tilanteista selvittää palokunnan, poliisin ja armeijan avulla. Kuinka pelottavan tarkkavai-

nuinen Finne olikaan luonnehtiessaan 1920-luvun alussa joukkopsykologia ja sen vaikutuksia. Pienryhmäviestinnän tutkimuksessa tunnettu ryhmäajattelun teoria, jossa luodetaan ryhmässä ilmeneviä negatiivisia prosesseja, todentuu Kiljusissa moniulotteisesti.

VÄKIVAHVAT NAISET

Kiljusten naishahmot ovat ainutlaatuisia aikansa valossa. Olkoon Finnen silmäkulmassa pilkettä tai ei, hän luo feministisen karnevalisaation hengessä joukon dynaamisia ja päättäväisiä naissankareita Kiljusen perheeseen, vieläpä kolmen sukupolven voimin. Itse äiti Kiljunen tulee kuuluisaksi pikajuoksijana, jonka kirikykyä halutaan nähdä kansainvälisissä juoksukilpailuissa. Pelkästään voittoa uhoamalla hän pelästyttää kanssakilpailijansa. Äiti Kiljunen ei kaihdakaan tappeluakaan: teatterikiertueen aikana hän mottaa kuonoon sähkölaitoksen omistajaa, joka uhkaa olla antamatta valaistusta moiselle roskajoukolle. Väkivaltaisen episodin päätteeksi esityspaikka onkin juhla-valaistu. Tanssitaidoiltaan rouva Kiljunen on myös tunnettu, varsinkin eri maiden ulkomaanlähetystöissä isä Kiljusen presidenttikaudelta. Teatterikiertueella hänen kalevalahenkisen lintuhahmonsa herättää pelkoa ja ihastusta tuoden mieleen gootitikaahun perinteet.

Perheen tytär, Plättä, on Peppi Pitkätossun esiäiti (ensimmäinen *Peppi Pitkätossu* -teos julkaistiin 1945). Plättä on fyysisesti voimakas, luonnollisesti kovaääninen, itsepäinen ja itsenäinen tyttö. Luru-veli vertaa hänen voimiaan ja kiukkuaan Kalevalan Kullervoon. Plättä on myös nopeasti oppivainen eikä ymmärrä pelätä mitään. Hänen ympärilleen kietoutuu kokonainen teos, *Kiljusen Plättä* vuodelta 1917. »Jos tarvitsin rahaa, niin tiesin aina varmasti sitä saavani Kiljusilla ja siksi kirjoitin heihin uusia osia. Lopulta tytöt alkoivat vaatia perheeseen heidänkin edustajaansa. Mietin monta kuukautta tämän tytön nimeä. Eräänä aamuna kuulin unessa äänen, joka huusi: Plättä, plättä!» kertoo Finne omaelämäkerrassaan.

Veljekset Mökö ja Luru oivaltavat Plätän erityisyyden ja markkina-arvon: he kidnappaavat siskonsa *Plättä ihmeolentona* -kiertueelle. Plätän kiertueen avulla Finne pääsee piiskaamaan Suomen poliittista tilaa: eduskunnan jäsenet ja rautatieläiset vaativat palkankorotuksen

kiertueen aiheuttaman työtaakan vuoksi, senaatti pitää täysistunnon, muttei uskalla vastustaa kansan tahtoa. Plättä ihmeolentona -kiertueen ansiosta Suomeen säädetään kahdeksantuntinen työpäivä. Isä Kiljunenkin innostuu Plätän esiintymistaidoista kuultuaan poikien keräämän rahasumman ja kirjoittaa näytelmän *Löydetty lapsi eli Sydämiä kukkaisnurmella*. Koko perhe lähtee teatterikiertueelle. Plättää fanitetaan joka puolella, Lahdessa Plättä valitaan jopa työväenyhdistyksen kunniajäseneksi.

Kun Suomi sotii, Plättä sankarillisesti ja kekseliäästi puolustaa isänmaataan. Plättä pääsee itsensä Mannerheimin palkitsemaksi ja juhlaparaatin kunniajäseneksi. Ansioituneena sotaveteraanina Plättä saa myös äänioikeuden, kun isä Kiljusta äänestetään kuninkaaksi. Myös perheen ensimmäinen lapsenlapsi, Lurun pakkoavioliiton tuloksena syntyvä Henriikka eli Hömppä, perii suvun naisten vahvat luonteenpiirteet, varsinkin kimakan äänen ja saa myös oman teoksensa (*Luru Kiljunen ja hänen Hömppänsä*, 1919). Hömppä kunnostautuu vaikeasti nukutettavana ja vahdittavana, vilkkaana ja kekseliäänä kunnan Kiljusena.

NYKYAIKAISET KILJUSET

Kiljusen herrasväki hallitsee median keinot. Kiljuset myös aiheuttavat mediakohuja, esimerkiksi isä uhkaa lehtijutussaan kuninkaana ollessaan sodalla jos ei saa luopua kruunusta. Isän 60-vuotissyntymäpäiviltä saadaan kirkuvat otsikot, kun luultiin Mökö Kiljusen pussailevan sukulaistyttönsä kanssa ja mediakohun aikaansaama pakkoavioliitto on valmis. Isä Kiljusen jouduttua vankilaan alkoi kiivas poliittinen kirjoittelu lehdissä, samoin kun hänen vallasta luopumisaikeensa nostattavat kärkevän valtiomuotojupakan sanomalehdistössä. Kun Kiljusten paluu maanpaosta pääsee uutisena vahingossa lehtien palstoille, kohu ja paniikkihan siitä syntyy. Maanpaosta palatessaan Kiljusilla on mukanaan paviaani, josta lehdistö levittää sensaatiouutisia, niin että helsinkiläiset ovat kauhuisaan. Mediajulkisuus on herrasväelle arkipäivää ja he osaavat käyttää sitä hyväkseen tehokkaasti.

Kiljuskirjoissa myös mainitaan, että *Pääskynen*-lastenlehti teki heidät tunnetuiksi, jatkoksi *Suomen Kuvalehti* ja sanomalehdet ympäri maata

syttävät juttuja Kiljusista. Kirjoissa mainitaan useaan otteeseen myös, että Kiljusten maine oli kiirinyt heidän edellään ja erilaisiin varotoimiin ryhdyttiin erityisesti pääkaupunkiseudulla. Lasten keskuudessa Kiljuset ovat kirjojen mukaan erittäin tunnettuja, kuten todellisuudessaakin oli: Finne sai jo elinaikanaan tuta julkisuuden, maineen ja suosion Kiljusten kautta.

Kiljusissa kristallisoituu konekulttuurin läpimurto: käyttöön otetaan mitä eriskummallisimpia vekottimia, jotka kytketään ihmisruumiin ulokkeisiin; kehtolaite, venytyslaite, sähkötuolin tapainen Kiljuskone, jne. Esineiden käyttöä tavataan myös runsaasti niiden ei-tarkoituksenmukaisessa roolissa. Pienikin tapahtuma vyöryy vääjäämättä kohti ennalta-arvaamatonta sekasortoista loppuaan moninkertaistuen matkansa varrella. Kiljuset syntyvät tilanteessa, jossa monet totutut järjestelmät natisevat liitoksissaan ja suomalainen yhteiskunta ajelehtii uuden ajan aallokossa. Kiljusilla on taito saada aikaan mitättömästäkin perheen yksityisestä toimesta julkinen, näyttävä, ja ennen kaikkea kuulua speaktaakkeli. Yksityisen ja julkisen tilan jännite esiintyy monissa kohdin: Kiljuset tuovat koko olohuoneen kaluston markkinoille, Plättä-kiertueella yövyttiin puistossa jne.

Jalmary Finne määrittää sadun seuraavasti: »Kaikille saduille on yhteistä kertojan ja kuulijan keskinäinen sopimus siitä, että tavallisessa elämässä esiintyvä este poistetaan, kanto muuttuu haltijaksi, me saamme sadan peninkulman saappaat ynnä muuta sellaista. Satu jatkuu sitten aivan loogillisena, kun vain tämä kohta on otettu varteen. Tavallisissa saduissa on maalaisympäristö, koska ne ovat juuri siinä syntyneet. Minä panin vain sen sijalle nykyaikaisen elämän kaikkine keksintöineen.» Finnen aikalainen, Georg Simmel (1858–1918), filosofi, esteetikko ja sosiologi on kiinnostunut modernin elämän ja suurkaupungin ilmiöistä. Hän kuvaa taitavasti maalaiselämän ja suurkaupungin sykkeen vaikutuksia ihmisen psyykeen ja ruumiiseen. Kaupunkilaisuus synnyttää juurettomuutta ja hermostollista ylivilkkautta ja yhdistyy järkeen ja laskelmoivuuteen, maalaiselämä rytmiltään rennompana tunteisiin. Kaupungistuminen ja koneistuminen, teollisuus ja sen työväestön elämänmuoto monimutkaistavat radikaalisti agraari-Suomen jo kadonneen idyllisen hitaan elämänrytmin. Kiljuset ravaavat elämysten, rahan, kulutuksen, vapaa-ajan vieton, yhteisten harrastusten kuten teatterin

ja liikunnan, maineen, julkisuuden ja ihastuneiden tai vihastuneiden ihmislaumojen kärjessä paikasta toiseen. Kiire kuin Kiljusilla, on perheen iskulause.

KILJUSET EIVÄT LAITOSTU

Eipä löydy instituutiota, jota Finne ei pölyttäisi Kiljusissaan. Erityistä kyytiä saavat julkisen vallan käyttäjät ja näyttäjät: eduskunta, puolueet, koululaitos, yliopistot, laitosteatteri ja sanomalehdistö. Isä Kiljunen äänestyytä itsensä Suomen kuninkaaksi ja tekee alamaisuudesta palkkatyötä: sata suomalaista, jotka touhuavat paljon saamatta mitään aikaan kutsutaan hoviin. Isä Kiljunen saa pian tarpeekseen kuninkuudesta, yrittää päästä vallasta tukeutumalla kirppuihin, sammakoihin ja sodanjulistukseen, kunnes lopulta tekee vallankumouksen päästäkseen hommasta eroon. Presidentiksi hänet valitaan suuren urheilukilpailun nostattaman joukkohuuman päätteeksi ihan vahingossa. Kiljusten toimia tarkkailevasta, hallituksen asettamasta turvallisuuskomiteasta tulee puhdistuskomitea, kun he Kiljusten Pupu-paviaania kirjoituspöydän alle paettuaan jynssäävät Pupun kaatamaa mustetta naamoiltaan.

Finne tunki hyvin suomalaisen teatterimaailman oltuaan sen pyörteissä mukana tiivistä kymmenisen vuotta parikymppisestä alkaen. Laitosteatterin kouluma Finne siirtää teatterin toreille ja turuille, osallistavaan ja yhteisölliseen muotoon. Niinpä teatterin tekijöinä Kiljustet ovat edelläkävijöitä. Kiljustia voisi pitää osallistavan teatterin pioneereina Suomessa. Heidän esiintyessään saa yleisökin osallistua.

Löydetty lapsi eli Sydämiä kukkaisnurmella kiertueen aikana yleisö jatkasi kesken esityksen pitkin kaupunkia kahta Plätän siepannutta poikaa, eräs rehtori piti nuhtelupuheen Plätälle ja lopuksi isänmaallisen puheen koko yleisölle, äiti Kiljunen hyppäsi yleisön sekaan ja säikähtänyt yleisö näyttämölle, Pulla-koiran haukuntaa matkittiin koko yleisön voimin, äiti Kiljusta vaadittiin ompelemaan näyttämöllä isän ratkenneet housut ja vielä hoilattiin yhdessä yleisön kanssa *Hämäläisten laulu* ja *Herää Suomi*. Lopulta eräessä kaupungissa valtuusto, torvisoittokunta, urheilijat, suomettarelaiset ja nuorsuomalaiset kukin vuorollaan eri näytösten

aikana tulivat näyttämölle pitämään puheitaan. Parhaimmillaan kukaan ei tiennyt milloin esitys loppuu ja ketkä olivat päärooleissa.

Finne vastusti yleistä oppivelvollisuutta eikä jaksanut uskoa koulun antamaan kirjaviisauteen. Tämä heijastuu Kiljusissa: partiotaitojaan hioessaan he päättävät eksyä, jotta oppivat suunnistamaan. He huo- maavat ensin, miten vaikeaa on yrittää tahallaan eksyä, mutta kun se lopulta onnistuu, he ovat ihan hukassa. »Ilmansuunnat voi määrätä kel- lon avulla», äiti sanoi. »Minä olen lukenut sen kirjasta.» »Millä tavalla?» kysyi isä. »Minun täytyy ensin katsoa kirjasta», vastasi äiti. »Missä kirja on?» »Se on kotona.» »Siitä ei siis meillä ole nyt mitään apua», tokaisee isä. Lopulta Pulla-koira löytää tutulle maantielle. »Tässä taas nähdään kuinka puutteellinen on kirjaoppi», sanoo isä Kiljunen.

Niinpä Väärän kuninkaan päivän mallia toteutetaan isä Kiljusen presidentillisen määräyksen mukaan kaikissa Suomen kouluissa *Kiljus- ten vallankumous* (1921) teoksessa, joka ilmestyi muuten samana vuonna kun yleinen oppivelvollisuuslaki astui voimaan. Kiljusmaisena asetuksen ansiosta kerran vuodessa, Sadun päivänä 18.10., oppilailla oli kouluissa kaikki määräysvalta. Finne kuvaa seurauksia: »Kouluissa oli niin haus- koja tunteja, että sittenkin joka aineessa lapset oppivat paremmin kuin sitä ennen».

KUVITTELEN, OLEN SIIS OLEMASSA

Sarjasta poikkeava Kiljuskirja on *Kiljusen herrasväki satumaassa* (1916, ensimmäinen Rudolf Koivun kuvittama Kiljuskirja). Siinä Kiljuset tekevät nykyaikaisesta elämästään, maatilan melskeestä ja Helsingin humusta, retken satumaahan ja sen erikoisiin maailmoihin. Ainutlaatui- seksi tämän kiljuskirjan tekee sen sisäänrakennettu fiktiivinen avaruus omine ulottuvuuksineen ja siirtymineen niiden välillä. Nykylukija ei voi välttyä vertaamasta satumaan maailmoja ja niissä liikkumista vaikkapa tietokonepelien vastaaviin todellisuuksiin.

Matkalla satumaahan on mukana myös hahmoja, jotka eivät muissa kiljuskirjoissa esiinny: matkanjohtajana ja seremoniamestarina toi- miva nimettömäksi jäävä vanhus, ukkeli ja kiltin tytön taakkaa kantava Hanna. Pahan pojan ruumiillistumaa ilmentää naapurin renkipoika

Esko, joka tavataan myös tarinassa Saunamatka, teoksessa *Kiljusen herasväen seikkailut* (1914). Heidän kanssaan Kiljuset kokevat unohtumattoman seikkailun.

Satumaahan päästään sukeltamalla tietyn rituaalin avulla maan alle. Alinen maailmahan edustaa alitajuntaa, unimaailmaa, mielikuvitusta. Ukkeli toimii tässä shamaanin tavoin tietäjänä ja matkaansaattajana. Satumaassa esitellään viisi erilaista maailmaa: marjamaa, lorumaa, kasvistomaa, lentomaa ja hiljaisuuden maa. Kuhunkin maailmaan siirrytään erityistä kulkuneuvoa tai -tapaa käyttäen.

Olisi kiinnostavaa tietää, onko Finne lukenut Eino Leinon 1912 suomentaman *Jumalaisen näytelmän* ja sen pohjalta kehittänyt oman kuvauksensa – *Raamattunsa* hän tuntee ainakin. Matka satumaassa rinnastuu oikuttelematta Danten rakentamaan reittiin kohti paratiisia, kiirastulen ja helvetin kauhuja unohtamatta. Danten matkanjohtajana toimi Vergilius, Finnellä vastaavaa työtä hoitaa ukkeli. Finne maalaa satumaailmoiden maisemat aivan eri pensselillä kuin muiden kiljuskirjojensa miljööt. Tunnelmakin on oudon juhmallinen, raamatullinen, väliin ilmestyskirjamainen. Tosin Kiljusten tokaisut ja toilailut tuovat esiin arkisen ja banaalin. Kiljuset käyvät läpi kiirastulen houkutusten niihin langeten ja vaikeuksia kohdaten. Äiti Kiljunen sortuu marjamaan viettelyksiin ja houkuttaa isän mukaan kuin Eeva Aataminsa konsanaan.

Finne leikittelee muodonmuutos-tematiikalla marjamaassa alkaa kutistumisien ja kasvamisten sarja, Anni Swanin 1906 suomentaman *Liisa Ihmemaassa* -seikkailun suuntaisesti. Vaiherikkaiden vaellusten jälkeen hiljaisuuden maassa Mökö ja Luru muuttuvat tottelemattomuussissaan robottimaisiksi nukeiksi, kiljuskyborgeiksi, joilla ei ole aivoja eikä sydäntä. Poikien selkään oli pantu nappuloita ja heidän sisuksiinsa koneita. Nappuloita painelemalla heidät sai tekemään erilaisia liikkeitä. Sadun elämänvettä hörpättyään he muuttuvat takaisin ennalleen, meluaviksi ja mahdottomiksi pojanviikareiksi.

Kiljuskirjat sijoittuvat aikaan, jolloin kaupungistuminen ja koneellistuminen etenevät ja ratkaiseva muutos ihmisten ajankäytössä on alkamassa. Työnteon rytmi säätelee elämänmenoa, toisaalta syntyy vapaa-aika. Työtä tehdään sitä varta vasten suunnitelluissa laitoksissa, kun ennen luonnon aikataulu määritti agraarin työnteon ajan ja paikat. Kuriyhteiskunnassa suorat käskyt ja instituutiot säätelevät valtaa

ja ihmisten käyttäytymistä. Poikkeavasta toiminnasta seuraa rangaistus: yksilöä muokataan instituution normien mukaiseksi. Tässä muutoksessa kipuilevat Kiljusetkin. Kiljuskirjoissa suvereenisti mässäillään sopivaisuussääntöjen uhmaamisella ja käyttäytymisnormien rikkomuksilla ja tästä kaikesta koituvalla riemulla. »Kaikki tädit ja tätimäiset miehet moittivat Kiljusiani, koska niissä ei koskaan opetettu mitään. Juuri siinä kai oli yksi syy, miksi lapset kertomuksistani pitivät», murjaisi Finne.

Suuri onkin lukijan hämmästys, kun Finne kuljettaakin Kiljusia ja heidän kanssakulkijoitaan satumaassa yllättäen sormi pystyssä ja moralistin elkein. Kirkkaimpana esimerkkinä tästä olkoon seuraava lainaus satumaaseikkailun lopusta: »Jos tahtoo satumaassa tulla toimeen, ei saa tehdä sitä, mikä on kiellettyä, sillä silloin kasvaa vaikka mihinkä suuntaan. Ei saa lörpötellä itsestään liikoja, sillä silloin voi jäädä elinajakseen aina sinne ja saa aina puhua. Ei saa tehdä rikoksia, sillä silloin tulee prässätyksi aivan liiskaksi. Ei saa olla paha eläimille, sillä silloin ei saa hädässä auttajaa. Ja täytyy osata olla hiljaa, muuten näkymättömät kädet antavat selkään niin että paukkuu», luettelee sujuvasti isä Kiljunen, tuo perheen paatunein opportunisti, matkakokemuksiaan kyläläisille reissun jälkeen. Kiljusetkin joutuvat siis oppimaan, että rajansa kaikella ja paha saa palkkansa.

Finnen käsitys ihmisen suhteesta ympäristöön edustaa hänen aikalaisensa G. H. Meadin (1863–1931) symbolista interaktionismia. Meadilaisessa ajattelussa painotetaan, että ihmisen minuuksyntyminen syntyy vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Finne kiteyttää muistelmissaan: »Parhain osa elämäämme on muodostunut toisten vaikutuksesta. Me kasvamme toisten mukaan ja sattuma, vaisto, hyvä onni monta kertaa kaikki yhdessä luovat meille otollisen ympäristön.» Kun herrasväki Kiljunen palaa satumaasta, he ovat muuttuneet hiljaisiksi ja rauhallisiksi, kovan käden kautta läksynsä oppineina. Mutta kyläläiset eivät olekaan tuntea heitä ja kaipaavat vanhaa kunnan kovaäänistä perhettä takaisin.

Tulkintataustaa tarjoaa Erwin Goffmanin itsen esittämisen näkökulma. Esittäminen vertautuu näyttelijän toimintaan näyttämöllä: yhteiselämä on läsnäoloa näyttämöllä toisten havaintojen kohteena. Yhteisön jäsenet seuraavat esitystä (roolia), jonka pitäisi antaa haluttu vaikutelma. Tällöin rooli on annettu, odotuksenmukainen toiminta-

kehys. Kuinka paljon siis Kiljusissa, heidän maineessaan ja kuvassaan, onkin kyse meistä – paheksuvasti katsovista, itseään parempina pitävistä, salaa ja kateellisina vahingoniloon yhtyvistä kunniakansalaisista? Lopulta kun Kiljuset palaavat normaaliin kohelluskäyttäytymiseensä, kyläläiset huokaavatkin helpotuksesta: »Kyllä me nyt uskomme, että satumaa on olemassa ja Kiljusen herrasväki myös. Satumaa on ainakin täällä ellei muualla, koska olemme voineet nauraa makeasti. Ja Kiljusia taidamme olla me kaikki, kun oikein hyvälle tuulelle tullaan.»

KILJUSTEN KARNEVAALIT

Finnen yhteiskuntasatiiri, vallan ja sen käyttäjien pureva analyysi on tunnistettavissa lastenkirjallisuudessa runsaasti käytetyksi karnevalistiseksi tyyliksi. Lapset asetetaan usein kaikkivoipaisiksi toimijoiksi. Mutta Kiljusilla ollaan perusteellisia: Kiljusten voimin käännetään ylösalaisin paitsi vanhempainvalta, niin myös instituutioiden kuten koulun ja teatterilaitoksen toiminta, kuin poliittinen kenttä ja kaikkinaisen yhteiskuntajärjestyskin.

Karnevalisaatio on teossarjan kattava teema, voisi melkein väittää, että Finne on Rabelaisinsa lukenut – tosin sitä ei vielä tuolloin löytynyt suomennettuna. Rabelaisin tutkijoista tunnetuin on Mihail Bahtin ja hänen teoksensa *Keskiajan ja renessanssin nauru*. Vakavuus, jota vastaan isä Kiljunen hyökkää hallitsijakaudellaan, on Bahtinin mukaan luokkakulttuurin virallinen pelote. Valta, väkivalta ja auktoriteetti eivät milloinkaan käytä naurun ilmauksia. Bahtinin mukaan nauru vapauttaa sisäisestä sensuurista, jota ruokkivat pyhän, auktoriteettien, kieltojen, menneisyyden ja vallan pelko. »Iloisuus on hyvin raskasta», toteaa isä Kiljunen ja se käy myös kalliiksi: »hauskuus maksaa aina».

Vallan symbolit, patsaat, kunniamerkit, paraatit, julistukset ja säädökset saavat huutia isä Kiljusen hallitessa. Kitsin estetiikka kaatuu groteskin tieltä. Valta annetaan lapsille ja eläimet saavat osallistua urheilukilpailuihin. Myös avioliittoinstituutio ja perheyhteisöön liittyvät rituaalit kyseenalaistetaan. Liioittelua esiintyy joukkokohtauksissa ja tapahtumien saamisissa käännteissä: kissoja rynnii Kiljusten pihaan

sadoittain, kalastusreissu huipentuu saaren paloon ja aarteen kaivan-
nassa päästään lähes maan ytimeen. Keskiaikaiseen esityspertiteeseen
viittaavat Mökön ja Lurun posetiivikiertue, jonka aikana Luru puetaan
marakatiksi, Plättä ihmeolentona -kiertue, koko perheen teatterikiertue
sekä markkinoilla esitetty Kiljusen kotimainen sirkus.

Jo omana aikanaan Kiljuset olivat todellinen sensaatio ja lasten suo-
sikki. Finne kiersi esiintymässä pitkin Suomea Kiljuset kainalossaan
kertoen lapsiyleisölle tarinoitaan Kiljusista. Mihin suosio perustui? Kil-
justen maailma oli vapaa, päinvastoin kuin kaavoihin, sääntöihin, kuriin
ja nuhteeseen tottuneilla lapsukaisilla tuona aikana. Aikuiselle lukijalle
Kiljuset avasivat terävän satiirin sävyttämän yhteiskunnallisiin ilmiöihin
kiinnittyvän katsannon.

Kaiken kukkuraksi ja loppujen lopuksi, annetaanpa vielä puheen-
vuoro isä Kiljuselle: »Minä olen tullut huomaamaan, että me juuri
olemme sitä joukkoa tässä maassa, jossa kaikki kansan ominaisuudet
selvimmin näkyvät. Sanotaan, että me touhuamme liikaa. Mutta mitä
meidän touhumme onkaan sen rinnalla, mitä valtiolliseksi touhuksi
sanotaan. Ja kuitenkin on hallituksen hommissa hyvin paljon sellaista,
jonka se juuri on meiltä oppinut. Pääasia on, että hommaa, aina hom-
maa, näyttää että tekee jotakin. Aina ei ole tulosta, mutta hommaami-
nen on pääasia.»

LÄHTEET

KILJUSKIRJAT

- Finne, J. 1914. *Kiljusen herrasväki*. Helsinki: Otava.
 Finne, J. 1916. *Kiljusen herrasväen uudet seikkailut*. Helsinki: Otava.
 Finne, J. 1916. *Kiljusen herrasväki satumaassa*. Helsinki: Otava.
 Finne, J. 1917. *Kiljusen Plättä*. Helsinki: Otava.
 Finne, J. 1918. *Kiljusen herrasväki partiolaisina*. Helsinki: Otava.
 Finne, J. 1919. *Luru Kiljunen ja hänen Hömppänsä*. Helsinki: Otava.
 Finne, J. 1921. *Kiljusten vallankumous*. Helsinki: Otava.
 Finne, J. 1925. *Kiljuset palaavat*. Helsinki: Otava.

MUUT LÄHTEET

- Bahtin, M. 1995. *Francois Rabelais – keskiajan ja renessanssin nauru*. Helsinki: Taifuuni.
- Caillois, R. 1958. *Man, Play and Games*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- Douglas, M. 2005. *Puhtaus ja vaara: ritualistisen rajanvedon analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Flanagan, M. 2009. *Critical Play. Radical game design*. Cambridge: MIT Press.
- Goffman, E. 1959. *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday.
- Hankamäki, J. 2016. *Sosiaalipsykologian sydän : George H. Mead ja symbolinen interaktionismi sosiaalipsykologian tutkimustraditioissa ja toimijuuden teoriassa*. Verkkoversio: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/159313>.
- Kalliala, M. 1999. *Enkeliprinsessa ja itsari liukumässä – Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kanerva, U. 1974. *Jalmari Finne – Työn ja mielikuvituksen mies*. Hämeen heimoliiton julkaisuja 24. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Osakeyhtiön kirjapaino.
- Kivimies, Y. (toim.) 1939. *Jalmari Finne, Ihmeellinen seikkailu: ihmisiä, elämyksiä, mietteitä*. Jyväskylä.
- Lundman, R. 2012. Kaupunki leikkikenttänä. Kriittisen leikin ja kaupunkitilan vuorovaikutteisuus Turku 365 -taidehankkeessa. *Alue ja ympäristö* 41: 1, 3–13.
- Rabelais, F. 1947. *Suuren Gargantuan hirmuinen elämä*. Jyväskylä: Gummerus.
- Simmel, G. 2005. *Suurkaupunki ja moderni elämä*. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917. Helsinki: Gaudeamus.

Maria Laakso

KILJUSTEN KIEHTOVA KOMIIKKA

Kirjallisuudentutkijat tapaavat mieluusti sijoittaa Jalmari Finnen *Kiljusen herrasväki* -sarjan suurten suomalaisten satiirien joukkoon. Tällainen luenta onkin toki oikeutettu ja osuva. Auktoriteetteja tahattomalla anarkiallaan uhmaava perhe asettaa naurunalaiseksi lähes kaikki yhteiskuntarauhaa ja yleistä järjestystä ylläpitävät instituutiot: Kiljusten perhekuntaa ei pidättelee poliisi, koululaitos tai edes sotajoukko. Myös erilaisia suomalaisia taideinstituutioita häväistään tuon tuostakin. Kansallisteatterin näytös muuttuu farssiksi Kiljusten rynnätessä lavalle ja Helsingin matkallaan koko konkkaronkka astelee tyynen rauhallisesti eväslaatikoineen Ateneumin taidemuseoon majoittumaan.

Finne myös marssittaa Kiljusensa häpeämättömän rohkeasti historiallisesti tulenarkoihin kohtauksiin: tekevähän Kiljuset muun muassa vallankumouksen ja osallistuvat jopa Suomen sisällissotaan. Aikalaiskontekstiin suhteutettuna esimerkiksi *Kiljusen herrasväki partiolaisina* -teoksen (1918) kohtaus, jossa perheen taaperoikäinen Plättä läksii sotaan, osoittaa Finnen rohkeuden satiirikkona. Sotasankarina Runebergin Sven Dufvan mittoihin yltävä Plättä päätyy tulittamaan vihollisleiriä »kuulapruutallaan» sellaisella antaumuksella, että kenraali Mannerheim palkitsee tytön ja Kiljusten Pulla-koiran vapaudenristillä.

Finnen ihailema suuri satiirikko Jonathan Swift käyttää Kiljusten esikuvana toimineessa *Gulliverin retkissä* (1726) näkökulmahenkilönä älykästä ja analyttistä Gulliveria. Kiljusissaan Finne tekee toisenlaisen valinnan ja päätyy tarkastelemaan vuosisadan alun Suomea hölmöläistarinaraperinteestä lainaavien toistaitoisten, ymmärtämättömien ja

lapsenmielisten henkilöhahmojensa kautta. Finnen rakastetut Kiljuset ovatkin oikeastaan kaikki lasten kaltaisia. He imitoivat ja jäljittelevät ihmisten toimintaa noudattaen tunnistamiaan ulkokohtaisia toimintamalleja kuitenkin sisäistämättä niiden piiloisia toimintaperiaatteita. Näin heidän toimintansa kääntyy hupaisaksi näennäistoiminnaksi samalla tavoin kuin lapset leikeissään jäljittelevät aikuismaailman toiminnan tapoja.

Vaikka Finnen henkilöhahmoja voitaisiin moittia yksilutteisiksi ja karikatyyrimaisiksi, osoittaa hänen henkilökuvauksensa ehdotonta komiikan ja satiirin tajuua. Satiiri valitsee usein ulkopuolisen tarkkailijan, jonka kautta vallitsevat yhteiskunnalliset tai sosiaaliset käytänteet näytetään uudenlaisessa valossa. Ymmärtämätön näkökulmahenkilö ei elä tarkasteltavan yhteiskunnan sisäisten mallien mukaisesti. Näin ulkopuolisen näkökulmahenkilön kautta päästään tarkastelemaan toimintaa sellaisena kuin se näyttäytyy vailla yhteistä jaettua arvomaailmaa. Kiljusten perheen lapsenkaltaisuus tarjoaakin kerrassaan herkulliset ainekset satiirille.

Toisaalta on kuitenkin tärkeää huomata, ettei Finnen komiikka liiku ainoastaan aikalaiskulttuuria suomivan satiirin tasolla. Jos näin olisi, teossarja tuskin olisi vedonnut niin moneen lapsilukijasukupolveen, joille poliittinen ja yhteiskunnallinen satiiri jää useimmiten tavoittamattomaksi. Finnen Kiljuset ovatkin oivallinen esimerkki niin sanotusta kaksoispuhuttelevasta kirjallisuudesta, jossa erilaisella kirjallisella kompetenssilla varustettuja lukijoita puhutellaan erilaisin keinoin. Antaapa Finne näpäytyksenkin liialliseen allegoriseen tulkintaan pyrkiville lukijoilleen teoksessaan *Kiljusten Plättä* (1917), jossa Plättä esiintyy ihailevalle yleisölle:

»Näiden näytäntöjen menestys riippui siitä, että ihmiset olivat näkevinään Plättän esiintymisessä jotain hyvin syvällistä. Kun hän retkui niin se merkitsi eduskunnan työntekoa, kun hän ruiskutti, niin se tarkoitti sanomalehtien tarpeetonta kirjoittelua asioista. Ja innostus nousi korkeimmilleen, kun pojat keksivät aivan uuden tempun. Plättälle annettiin suuri kerä villalankaa. Se alkoi purkaa sitä ja tätä tehdessään kietoutui itse siihen niin lujasti, ettei lopulta voinut itseään liikuttaa. (...) Tätä lankoihin takertumista sanottiin senaatin työksi, koska he aina sekaantuivat omiin asioihinsa.»

Tässä artikkelissa haluan pureutua Finnen Kiljusten komiikkaan teosten satiirin ohittaen. Pysin seuraavassa avaamaan niitä moninaisia muita keinoja, joilla Finne lukijoitaan huvittaa ja jotka avautuvat myös teosten lapsiyleisölle.

TOIMINTA JA KOMIIKAN RYTMII

Jalmari Finne oli teatterimies ja voidaan ajatella, että juuri teatteritaustasta kumpuaa Finnen lyömätön toiminnan rytmittämisen taju. Kiljuskirjoissa toiminta on aina kerronnan keskiössä ja henkilöhahmojen ajatusten ja tunne-elämän kuvaus suorastaan loistaa poissaolollaan. Toisinaan kertoja raottaa henkilöhahmojen sisintä eritelläkseen lauseella tai parilla henkilöhahmojen toiminnan taustoja, mutta nämäkin jäävät pian jo yltyvän toiminnan lähtölaukauksiksi. Ei olekaan ihme, että Kiljusista on nautittu ja edelleen nautitaan usein teatteriesityksen muodossa, sillä toiminnallisuus sopii lastenteatteriin mainiosti. Kiljusista sovitettut näytelmät ovat suomalaisen lastenteatterin klassikoita.

Näytelmää pidetään usein juonikeskeisenä lajina, jota voidaan tutkia erilaisia juonikaavioita piirtäen. Toimintakeskeisyydestään ja teatterinkaltaisuudestaan huolimatta Finnen Kiljusia on kuitenkin turha yrittää sovitella tyypillisiin draaman kaariin. Finnen komiikka lainaa pikemminkin farsseista ja Kiljus-tarinoiden tyypillinen rytmi onkin toiminnan kiihtyminen vaiheittain. Finnen komiikka rakentuu useimmiten niin sanotun lumipalloefektin varaan: toiminta vierähtää käyntiin pienenä viattomana lumipallona mutta päättyy synnyttämään yhä isomman lumiröykkiön ja lopulta kaiken alleen hukuttavan lumivyöryn.

Lumivyöry on muutoinkin osuva metafora pyrittäessä kuvaamaan kirjailijan rakentamaa toiminnan kaarta, sillä usein Kiljusten toiminta huipentuu huimaa vauhtia eteenpäin syöksyvään liikkeeseen. Otetaan esimerkiksi luku »Kun Kiljuset olivat hirviä pyytämässä» teoksesta *Kiljusen herrasväki* (1914). Lumipallo vierähtää käyntiin poikien innostuttua hirvimetsälle. Kaikki alkaa suotuisasti ja pyyntilupakin hankitaan maaherralta saakka. Sitten alkaa sattua ja tapahtua. Kiljusen perheen hirvenmetsästäjät aloittavat pyyntinsä tietenkin huutamalla niin että metsä raikaa ja hirvet saapuvat paikalle. Mökö pamauttaa toista sarvipäätä hernepyssyllään,

josta suivaantuneena hirvi heittää Mökön ilmaan ja vahingossa omaan selkäänsä. Luru taas onnistuu lassoamaan toisen hirven köyden pätkään ja kipuaa ketterästi niin ikään ratsaille. Poikien laukatessa eläinten selässä kohti kylää ihmiset pelästävät ja piiloutuvat kuka minnekin. Vielä enemmän pelästävät kylän eläimet: hevoset, lehmät ja siat, jotka lähtevät laukkaamaan karkuun ratsumiehiä. Kaaoksen kruunaa Pulla-koira, joka hokuttaa kaikki kylän koirat ajamaan takaa tätä sekalaista joukkoa ja lopulta myös kylänväki ryntää jahtaamaan karkaavia kotieläimiä. Lumivyöry on valmis ja kertoja toteaa herkutellen: »Kaikki, mitä kylässä oli elävää olentoa, oli liikkeellä. Oli se juhlallinen näky!».

On kuitenkin huomattava, että teosten juonirakenne ei suinkaan asetu alusta loppuun asti kiihtyvälle linjalle. Finnen teoksia leimaa usein pikemminkin episodimainen rakenne, jossa suuremman juonikehikon sisällä sahataan levollisesta olemisesta toiminnan huikeimpaan huippuun ja jälleen takaisin. Visuaaliseen muotoon saatettuna Finnen Kiljusten juonenkuljetus muodostaisi mitä eriskummallisimpia viivoja, lenkkejä, kaaria, piruetteja, siksakkeja, sahalaitaa ja huimia syöksyjä ylös ja alas. Tällainen juonenkuljetuksen episodimaisuus on usein tyyppillistä rakastetuimmalle satukirjallisuudelle, mikä selittyy käyttökontekstilla. Satukirjallisuutta luetaan usein luvuittain: vaikkapa iltasatuina. Lapsilukija on aikuislukijaa harjaantumattomampi erilaisten kirjallisten konventioiden kautta lukemiseen: esimerkiksi romaanin mittaisen juonen seuraaminen voi usein olla vaikeaa. Finnen teoksissa juonen ylimmän kehikon sisään asettuvat toiminnalliset episodit muodostavat eräänlaisia pienoiskertomuksia, joiden seuraaminen tuottaa lukijalleen tyydytystä tässä ja nyt. Kertakaikkisessa ennakoimattomuudessaan finneläinen toiminnan kulku ja hallitsemattomasti kieppuva rytmi ovat myös mitä otollisin pohja komiikalle, joka vetoaa erityisesti pienempiin lukijoihin.

KOHELTAVA KOLLEKTIIVIRUUMIS JA RUUMIIN ESINEENKALTAISUUS

Aarne Kinnunen on analysoinut Aleksis Kiven *Seitsemän veljeksien* (1870) päähenkilöiden ryhmädynamiikkaa kiinnittäen huomiota

veljesten toiminnan yhdensuuntaisuuteen: »Äkillinen yllätys saa veljekset pysähtymään suolapatsaiksi, tarinat vetävät heidät kokoon ja ankarat vastoinkäymiset kirvoittavat yhteisen itkun». Finnen Kiljusten muodostama ryhmä muistuttaa varsin paljon Kiven klassikkoteoksen kollektiivista päähenkilöä. Seitsemän veljestä saattavat toisinaan ryhmän toimiessa tiiviisti yhteen jakaa kuin yhden ruumiin: he liikkuvat huvittavasti eteenpäin yhtenä monipäisenä ja monijalkaisena eläimenä. Kiljusten herrasväki toimii usein samanlaisena rymyävänä ja teutaroivana hullunkurisena hirviönä, kuten seuraavassa *Kiljusten Plättä* -teoksesta (1917) poimitussa kohtauksessa:

»[Isä Kiljunen] tuli äidin ja poikien kera näyttämölle ja koetti taltuttaa Pullaa. Mutta se ei onnistunut. Pulla lähti juoksemaan pitkin näyttämöä ja Kiljusten herrasväki jäljestä. Yleisö luuli tämän kuuluvan kappaleeseen ja taputti ihastuneena käsiään. Tässä hötäkässä kaatui tynnyri, jonka sisällä Plättä oli, ja alkoi vieriä yleisöön päin. Näyttämön ja katsomon välillä oli syvennys orkesteria varten, ja nyt kun ei soittokuntaa tarvittu niin oli tämä aukko peitetty laudoilla. Tynnyri vieri tämän laudoituksen päälle. Kiljusten herrasväki riensi näyttämön puolelta pelastamaan Plättää, ja yleisön puolelta tulivat monet samassa tarkoituksessa. Eihän laudoitus sellaista painoa kestänyt, vaan se rusahti rikki, jolloin kaikki putosivat syvennykseen.»

Tällainen kollektiiviruumis on Finnen komiikan ytimessä, sillä monijäseninen joukko tarjoaa loputtomat mahdollisuudet äkillisiin ja yllättäviin liikkeen kompositioihin. Kiljusten perheen fyysistä olemista voitaisiinkin verrata myös kaleidoskooppiin. Perheen kollektiiviruumis vaihtaa hupaisasti jatkuvasti olomuotoaan. Yhden erkaantuessa muut rynnistävät perässä – oli liikkeen suunta sitten kohti taivasta tai veden alle. Tätä Kiljusten kollektiiviruumista ohjaa viehättävällä tavalla perheen tiivis yhteenkuuluvuus, joka magneetin lailla imee jäseniä toisiaan kohti.

Myös kertoja valottaa tätä ihmeellistä vetovoimaa: »Kun toiset palasivat syömästä kaivamaan, niin he heti kaipasivat Lurua, sillä Kiljustet rakastivat hyvin paljon toisiaan ja tahtoivat aina olla mahdollisimman paljon yhdessä.» Perheen liikkeeseen tempautuu usein mukaan myös suuria ihmisjoukkoja, eläimiäkin. Kiljusten kollektiiviruumis onkin toisinaan kuin musta aukko, joka vääjäämättä tempaa kaiken elävän

(ja joskus myös esineet) mukaan vääjäämättömään liikkeeseensä. Yrjö Varpio tulkitsee Kiljusissa jatkuvasti toistuvia toiminnallisia joukko-kohtauksina eräänlaisena aikakauden poliittiseen liikehdintään kohdistuvana massapsykoosin satiirina. Ne palvelevat kuitenkin myös puhtaasti koomisia tarkoituspäitä, sillä arkikokemukselle vieraat masakohtaukset ovat kiehtovia kuvitelmiä siitä, miten tuttu ja jäsenneilty arkitodellisuus saattaisi hetkessä suistua täydelliseen kaaokseen.

Naurusta kirjoittaneen filosofi Henri Bergsonin tunnettu ja paljon käytetty määritelmä koomisesta pohjautuu ihmiskehoon ja sopiikin mitä osuvimmin Kiljusen herrasväen liikkeen ja ruumiillisuuden analyysiin. Bergsonille kaikki koominen tiivistyy elollisen ylle levittyvään mekaniikkaan – siihen että ruumis (tai mieli) jäykistyy konemaiseksi. Bergsonin laajemman filosofisen näkemyksen mukaan elämä vaatii keholtamme ja mieleltämme jännitteisyyttä ja joustavuutta ja näiden puuttuminen synnyttää meissä naurua, jolla torjumme tuon puutteen aiheuttamaa pelkoa ja samalla rankaisemme yhteisöllisesti poikkeamia näistä elämän perusvaateista. Näin esimerkiksi banaaninkuoreen liukastuva ihminen huvittaa meitä siksi, että liukastuessaan yksilö menettää kehonsa hallinnan ja hänen ruumiinsa on tuomittu noudattelemaan konemaisesti ihmiselle epäominaisia liikkeen kaavoja. Kuten Bergson kirjoittaa:

»Meitä naurattaa (...) ihmisen hetkellinen muuttuminen esineeksi. (...) Nauramme joka kerta, kun ihminen muistuttaa esinettä. Nauramme Sancho Panzalle, joka lennätetään ilmaan kuin ilmapallo hänen maatessaan selällään peiton päällä. Nauramme Paron von Münchhausenille, joka lentää tykinkuulana ilmojen halki.»

Tällaiseen häpeälliseen esineenkaltaiseen tilaan Kiljusten perhe joutuu tämän tästä. Esimerkiksi Plätän tutin katoamisesta syytettyä Pullaa jahdatessa sekä äiti että isä onnistuvat sotkeutumaan pyyntivälineenä käytettävään verkkoon, jossa he sitten avuttomina kierivät toinen toiseensa takertuneina. Kertoja ilakoi koomisella tilanteella kommentoiden ironisesti muka-närkästyneenä: »On oikein häpeällistä ajatella, että kaksi vanhaa ihmistä tällä tavalla meni verkkoon Pullan kaltaisen koirapahasen tähden».

VÄKIVALTAINEN SLAPSTICK

Kirjallisuuden huumoria analysoitaessa on useimmiten välttämätöntä puhua koomisista henkilöihahmoista, joiden koomisuus huipentuu usein korostuneeseen ruumiillisuuteen. Kirjallisuudentutkija Andrew Stott korostaa teoksessaan *Comedy*, että usein koominen henkilöihahmo on sellainen, jossa ihmisen torjuttu vaistonvaraisuus ja elämellisyys, profaani ja perverssi nousevat valtoimenaan esiin. Hänen mukaansa koominen ruumis onkin useimmiten liioitellun fyysinen tai vääristynyt ja epäsuhtainen. Ensinnä mainitusta Stott nostaa esimerkiksi piirroshahmot Tomin ja Jerryn, joiden loputtomassa väkivaltaisessa takaa-ajossa henkilöihahmojen ruumiit hajoavat paloiksi, käyvät läpi erilaisia muodonmuutoksia ja kärsivät loputtomiin koskaan kuolematta. Ruumiillisen olomuodon koomisesta vääristymästä Stott mainitsee puolestaan esimerkiksi koomikkopari Laurel ja Hardyn, joiden toisen laiha ja toisen lihava keho korostavat toistensa epäsuhtaisuutta.

Finnen kohdalla tällainen ruumiillisuuteen palautuva komiikka on jatkuvasti läsnä ja voimme helposti huomata, että Kiljuset ovat sukua molemmille Stottin esimerkeille. Stan Laurelin ja Oliver Hardyn ruumiillinen ulkomuoto vastaa Kiljusten perheen epätasaista ulkomuotoa. Isä Kiljunen on lyhyt ja hyvin lihava mies, äiti puolestaan laiha kuin tikku. Ja samanlaisen epäsuhtaisen parin muodostavat pojat, joita kertoja sarjan ensimmäisessä osassa kuvailee seuraavasti:

»Mökö oli aivan isänsä näköinen, ja arvaahan sen, ettei hän silloin juuri kaunis ollut. Kaljua päätä hänellä tosin ei ollut, mutta muuten hän oli aivan isänsä kuva. Luru taas oli äitinsä näköinen, ja arvaahan sen, ettei hänkään juuri kaunis ollut.»

Klassisia piirroselokuvahahmojakin Kiljuset muistuttavat, sillä näiden tavoin Kiljusten kehoja juoksutetaan takaa-ajosta toiseen ja ruhjotaan armotta väkivaltaisten sattumusten johtamatta koskaan vakaviin loukkaantumisiin tai kuolemaan. Tosin eläinparoilte saattaa toiminnan tuoksinassa käydä toisinaan köpelösti, kuten sille kissanpojalle, joka teoksessa *Kiljusten herrasväen uudet seikkailut* (1916) pakenee perheen joulukaasta paistinpannuun ja päättyy piian paistamaksi. Useimmiten kertoja suhtautuu kuitenkin kuvaamaansa väkivaltaan moraaliselta kan-

nalta tarkasteltuna varsin välinpitämättömästi. Teossarjan väkivalta on toisinaan riemastuttavan epäsovivaa ja yllätyksellistä. Tästä oivallisena esimerkkinä toimii samaisessa teoksessa tapahtuva episodi, jossa tyttölyseon tytöt pieksevät Mökön ja Lurun nukeillaan. Kiljusten maailmassa ja käsissä mikä tahansa arkinen esine taipuukin astaloksi ja mitä viattomimmat ihmis- tai eläinkunnan edustajat saattavat yltyvät yllättäen väkivallan tekijöiksi:

»Luru sieppasi erään tytön palmikosta kiinni. Tyttö parkaisi ja löi kädessään olevalla nuken päällä Lurua päähän niin että napsahti. Samassa oli useita tyttöjä auttamassa toveriaan. Mikä tarttui nukkensa jalkoihin ja löi sillä sitten Lurua, mikä tarttui nukkensa päähän ja löi sen jaloilla poikaa. (...) Tietysti Mökö riensi auttamaan veljeään ja sai hänkin kimppuunsa tyttölauman. Kuului vain napsahduksia ja mäikkinää, kun tytöt löivät nukeillaan poikia.»

Huumorin lajistossa tämänkaltainen toimintaorientoitunut väkivalta edustaa niin kutsuttua *slapstickia*. Lastenkirjallisuuden slapstickille on tyypillistä koheltava toiminta, jossa henkilöhahmojen kehot usein jatkuvasti vahingoittuvat toiminnan tuoksinassa kerronnan pysyttäytyessä kuitenkin iloisessa ja kepeässä humoristisessa rekisterissä. Slapstickille on tyypillistä voimakas fyysisuus. Fyysinen slapstick kuuluu huumorin helpoimmin ymmärrettäviin muotoihin ja on näin helposti kaiken tasoisten lukijoiden tavoitettavissa. Itse asiassa monet tutkijat pitävät slapstickiä huumorin kehittymättömimpänä muotona, koska visuaalisuudessaan se puhuttelee jo pikkulapsia, joiden aistielämysmaailman voimakkaan visuaalinen orientaatio vaatii jonkinlaista huumorin fyysistä merkitsemistä.

NONSENSEA JA MUODONMUUTOKSIA

Teossarjan kolmannessa osassa *Kiljusten herrasväki satumaassa* (1916) irtaudutaan yllättävästi sarjan muutoin realistisesta miljööstä ja matkataan salaperäiseen satumaahan. Tässä teoksessa Finne koettelee kertojantaitojaan aivan uudenslaisella tyyllillä loihtien lukijoidensa eteen kauniiden ja värikkäiden yksityiskohtien kirjomia fantasianäkymiä. Kuitenkin

myös satumaan kuvauksissa kertojan pyrkimys esteettisesti vaikuttaviin näkyihin häiriintyy jatkuvasti koomisesti Kiljusten herrasväen kommentoissa eteensä aukeavia ihmeitä omaan proosalliseen tyyliinsä. Joukkion saavuttua satumaahan alkaa kertoja maalata kuvaa ihmeen ihanasta puutarhasta runsaine hedelmäpuineen, ikuisen päivän »rusohohteineen» ja pitkäpyrstöisine paratiisilintuineen, mutta varsin pian kertojan puheen keskeyttää isä Kiljusen kysymys: »Mitä kanoja nuo ovat?»

Tässä poikkeuksellisessa teoksessa myös sarjan villi anarkia lientyy, sillä tällä kertaa mukaan mahtuu myös opettavaisuutta: heti teoksen alussa tuhma ja kuriton Esko-poika saa rangaistukseksi päähänsä aasin korvat ja takalistoonsa ketun hännän eivätkä tottelemattomuudesta seuraavat rangaistuksen loppu tähän. Teoksen toinen luku on nimittäin tarkkaan luettuna eräänlainen hupaileva parodia *Raamatun* syntyinlankeemuksesta. Ihmeellinen ja runsas puutarha levittäytyy matkaseuruun eteen, mutta retkikuntaa johtava Ukkeli kieltää matkalaisia maistamasta hedelmiä. Äiti Kiljunen saa toimia kiusaukselle heikon Eevan roolissa:

»Aijai, kuinka on kauniita marjoja, sanoi hän.

Hän käski isä Kiljustakin katsomaan. Ja tämä katsoi.

Sitten äiti haistoi marjoja ja huomasi niiden hajun hyvin suloiseksi. Hän käski isääkin haistamaan ja tämä haistoi.

Sitten äiti nuolaisi marjoja, ja kun niiden maku tuntui hyvältä kehotti hän isääkin nuolaisemaan. Ja isä nuolaisi.»

Rangaistuksena tottelemattomuudesta Kiljus-vanhempien kintut venyvät melkein taivaita hipoviksi. Raamatullinen kielletyn hedelmän aihio täydentyy kertomuksessa myös käärmeellä, joka luikertelee viisimetrisenä esiin pensaikosta säikäyttäen Kiljuset pahanpäiväisesti. Isä Kiljunen ei kuitenkaan menetä mielenmalttiaan:

»Me poljemme sen murskaksi! sanoi hän.

Hän komensi koko perheensä riviin, käski kaikkia nostamaan oikean jalkansa ylös ja yhtäaikaa polkaisemaan käärmettä. Juuri kun he aikovat tämän tehdä, kuului pensaikosta surkea ääni:

Ei saa, ei saa, se on minun nenäni!»

Viisimetrinen nenä kuuluu pahanilkiselle Esko-pojalle, joka varoituksista huolimatta on mennyt maistamaan satumaan marjoja. Matkaseurueen hillitsemättömästi venyvät kehot osoittavat, että *Kiljusen herrasväki satumaassa* -teoksessa on muita sarjan osia huomattavasti enemmän vaikutteita nonsense-kirjallisuuden traditiosta. Nonsense-kirjallisuudelle on tyyppillistä henkilöhahmojen identiteetin häilyvyys, joka näkyy näiden ruumiillisessa olemuksessa. Nonsensinen ruumis on jatkuvasti epävarmuuden, mullistuksen ja muutoksen tilassa ja metamorfoosin, kehon mittasuhteiden vääristymien ja epämuodostumien motiivit ovatkin nonsense-kirjallisuudessa keskeisiä. Tästä tunnetuin esimerkki lienee Carrollin Ihmemaahan putoava Liisa, joka suurenee ja pienenee, venyy ja painuu jälleen kasaan kuin kaukoputki. Carrollin kuvaaman Ihmemaan nurinkurisessa todellisuudessa saattaa hukkuu omiin kyyneliinsä tai kasvaa ulos kokonaisesta talosta.

Finne lieneekin ammentanut sarjansa kolmanteen teokseen vaikutteita Carrollilta, sillä jo nimeltään satumaan ja Ihmemaan sekundaariteollisuudet muistuttavat toisiaan. Toisaalta Finnen teoksessa vaikutteita myös Edward Learin tunnetuista nonsense-limerikeistä, joissa hahmot rakentuvat usein liioittelemalla jonkin ruumiinosan kokoa. Erityisesti *nenä* on Learin limerikeille ominainen motiivi: leirilaiselle nonsense-nenälle saattaa istahtaa samanaikaisesti neljätoista pikkulintua tai hahmon nenä saattaa päättyä häntätupsuun. Learin mahtavien nenien rinnalle nousee eittämättä Eskon käärmeenkaltaisen tuulenhalkaisija, jota kannatellakseen Eskon on kääriästävä nenänsä kainaloon.

Muodonmuutokset ovat toistuva koominen motiivi myös sarjan muissa osissa. Otetaan esimerkiksi hulvaton kohta *Kiljusen herrasväen uusissa seikkailuissa*, jossa Lurusta tehdään posetiivarina toimivan Mökön marakatti käyttäen liimaa, lehmänkarvoja ja lehmän taljasta irti napsaistua häntää. Kyläläisiin Lurun metamorfoosi menee täydestä ja nämä syöttävät torilla apinaa monin sokerisin herkuin. Kotimatka ei suju yhtä suotuisasti, lehmät luulevat marakattia vasikaksi ja alkavat hoivata poikaa omanaan. Finnen metamorfooseissa onkin usein lapsilukijoita kiehtovaa salaliittolaisuuden tuntua. Lukija tietää, että muodonmuutos on vain silmänlumetta ja sen kutkuttavampaa lukijasta onkin seurata henkilöhahmon valepuvun aiheuttamia sekaannuksia ja selkkauksia.

LOPUKSI

Vuosisadan alun suomalaisen lastenkirjallisuuteen ja sen topeliaaniseen kasvattavaan perinteeseen suhteutettuna Finnen Kiljusen herrasväki-sarja on varsin vallankumouksellinen. Kiljuset eivät opeta lukijaansa, vaan kääntävät karnevalistisesti nurin kaikkia yhteiskunnan vakiintuneita valta-asetelmiä. Kiljusten toiminta on anarkistista ja auktoriteetteja uhmaavaa sekä hölmöä ja ajattelematonta eikä tällaisia arvoja voida pitää lapsilta toivottavina kirja-sarjan ilmestymisajankohtana, jos tänä päivänäkään. Teokset viehättävät ja naurattavat kuitenkin niin aikuisia kuin lapsiakin silloin ja nyt.

Kiljus-sarjan pääosin realistiset puitteet ja arkisen tuttu toimintaympäristö yhdistettynä fantastiseen liioitteluun tarjoavat lukijoille ilahduttavia hetkiä sarjan parissa. Ihmisen fyysisen liikkumarajojen ja erityisesti kaupungeissa sosiaalisesti tarkkaan säädeltyjen liikkumisen tapojen jatkuva uhmaaminen ja murtaminen ovat Kiljusten komiikassa keskeisiä ja lapsilukijoiden kannalta yksi kapinan tärkeimpiä ilmentymä on myös kaikenmoisen lian, sotkun ja kaaoksen ihastuttava runsaus. Edellä olen pyrkinyt osoittamaan, että Finnen komiikassa erityisen keskeisellä sijalla on kuitenkin rytmi ja yllätyksiin ja kiihdytyksiin perustuva juonen kuljetus sekä ruumiillinen komiikka, jonka moniulotteisuus osoittaa kirjailijan luontaista komiikan tajua.

Lopuksi tulee vielä korostaa finneläisen kerronnan aistivoimaisuutta. Kiljusista puuttuu lähes tyystin henkilöhahmojen sisäisen elämän kuvaus, mutta sen sijaan komedialle soveliaasti erilaiset ruumiin aistimukset ovat keskeisellä sijalla. Erityisen ainutlaatuisia ovat Finnen loihtimat tekstuaaliset äänimaisemat. Suomalaisessa kirjallisuudessa on tuskin koskaan kuultu sellaista mahtavaa meteliä, jonka synnyttävät vaikkapa 876 yhteen ääneen parkuvaa kissaa, kuularuiskuaan vihollisjoukkoon laulattava Plättä tai täyttä kurkkua ilosta, kauhusta tai muuten vaan huutava perhe. Ääni onkin perheen nimenmukaisesti Kiljusissa keskeisellä sijalla ja teossarjaa jaksottaa alinomaa yltyvä ja jälleen taukoava huuto. Eikä liene epäilystäkään siitä, että tämä riemullinen metakka tulee kaikumaan vielä monen lukijasukupolven korvissa.

LÄHTEET

KILJUSKIRJAT

Finne, Jalmari 2009 (teosten alkuperäiset ilmestymisvuodet 1914–1925) *Kiljuset*. Kokoomateos kaikista Kiljusen herrasväki-sarjan osista. Helsinki: Otava.

MUUT LÄHTEET

- Beckett, S. L. 2009. *Crossover Fiction. Global and Historical Perspectives*. New York & Lontoo: Routledge.
- Bergson, H. 2006/1900. *Nauru. Tutkimus komiikan merkityksestä*. Suom. Sanna Isto & Marko Pasanen. Helsinki: Loki-kirjat.
- Cross, J. 2011. *Humor in Contemporary Junior Literature*. New York: Routledge.
- Kinnunen, A. 1987. *Tuli, aurinko ja seitsemän veljestä*. Helsinki: SKS.
- Laakso, M. 2014. *Nonsensesta parodiaan, ironiasta kielipeleihin. Monitasoinen huumori ja kaksioisyleisön puhuttelu Kari Hotakaisen Lastenkirjassa, Ritvassa ja satukirjassa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Niemi, I. 2000. Kiljuset, suomalainen sankariperhe. A. Koivunen, S. Paasonen & M. Pajala (toim.) *Populaarin lumo – mediat ja arki*. Turku: Turun yliopisto. 407–420.
- Kivistö, S. 2012. Tyyppejä ja tapainkuvausta 1900-luvun taitteessa. Teoksessa S. Kivistö & H.K. Riikonen (toim.) *Satiiri Suomessa*. Helsinki: SKS. 117–172.
- Stott, A. 2005. *Comedy*. New York: Routledge.
- Tigges, W. 1988. *An Anatomy of Literary Nonsense*. Amsterdam: Rodopi.
- Wall, B. 1991. *The Narrators Voice. The Dilemma of Children's Fiction*. Lontoo: Macmillan.
- Varpio, Y. 1974. Jalmari Finne kirjailijana. Teoksessa U. Kanerva (toim.) *Jalmari Finne. Työn ja mielikuvituksen mies*. Hämeenlinna: Hämeen heimoliitto. 98–157.

Sanna Asikainen

KILJUSTEN KOULUVALLANKUMOUS

ISÄ KILJUSEN AJATUKSIA PEDAGOGIIKASTA
JA KOULUN UUDISTAMISESTA

Tärkeä lähtökohta tälle kirjoitukselle on isä Kiljusen hallitsijakausiin aikainen koulupolitiikka ja laajempi käsitys kansalaisuudesta. Isä Kiljunen joutuu pohtimaan suhdettaan kansalaisuuteen ja politiikkaan aloittaessaan toimintansa Suomen kuninkaana. Puolueet tarkoittavat hänen mukaansa sitä, että muutamat miehet sanovat, mitä kunkin tulee ajatella. »Onko se, joka määrää, aina viisain, kysyi Luru. Ei suinkaan, vastaa isä, jos hän olisi viisain, niin ei hän pakottaisi toisia.» (*Kiljusen herrasväki partiolaisina*, 1918)

Kirjoissa *Kiljusen herrasväen uudet seikkailut* (1916) ja *Kiljusten vallankumous* (1921) tarkastellaan suomalaista koulujärjestelmää oppivelvollisuuslain voimaantumisen 1921 kynnyksellä. Finnen tiedetään vastustaneen tätä lakiuudistusta. »Kiljusen pojatko kouluun – sehän on taas noita Kiljusen perheen ajattelemattomia tekoja», kommentoi Finne kirjoittaessaan poikien kouluunmenosta (*Kiljusen herrasväen uudet seikkailut*, 1916). Helsingissä, jossa koulu sijaitsi, tunnettiin onneksi jo Kiljuset ja osattiin varautua tuleviin kommelluksiin palokuntaa ja poliisivoimia myöten.

Kiljusen pojilla on hyvin omintakeinen tapa muistaa opettajia asioita. Maantieteelliset paikannimet vääntyvät ihan uusiksi, samoin ruotsin kielen käännökset huvittavat koko luokkaa. Voimistelussa sen sijaan he osoittautuvat luokan parhaiksi, lempinimet Luru Loikkanen

ja Mökö Pompponen sen jo todistavat. Poikien tapa omaksua asiat omalla tavallaan sai opettajat pohtimaan, olisiko poikien syytä vaihtaa koulua. Ajateltiin, että ehkäpä tyttöjen seura tekisi hyvää. Niin tekikin, tytöt saivat ajettua pojat luokasta tehokkaammin kuin kukaan opettajista. Poliisisaattueessa pojat vaihtavat koulua ja käyvät viivähtämässä Viipurissa, Kuopiossa, Turussa ja Tampereella erinäisissä opinahjoissa yhtä huonoin tuloksin. Isä ja äiti Kiljunen ravaavat kansalaisten kauhuksi poikiensa perässä pitkin Suomenmaata, ja löytävät heidät lopulta Tampereelta. Poikien loppusijoituspaikaksi tulee Helsingin eräs paha-mainainen koulu: siellä eivät pojatkaan erotu joukosta.

Poikien koulukokemukset eivät järin palkitsevia olleet. Ei siis ihme, että isä Kiljunen presidentiksi tultuaan päättää tehdä perusteellisen koulureformin – poikien hartaasti sitä toivottua. Hänen lähtökohdinaan oli antaa oppilaille lisää valtaa ja laajentaa heidän oikeuksiaan. Tempauksien seurauksena moni opettaja vaihtoi alaa ja tästä seurasi opettajapula. Toisenlaisiakin tuloksia syntyi: »mutta joka koulussa ja joka luokalla vallitsi tavallisesti aivan hirvittävä melu, mutta merkittävää tässä kuitenkin oli, että tämän iloisuuden vuoksi tunnit tulivat niin hauskoiksi, että sittenkin joka aineessa lapset oppivat paremmin kuin sitä ennen.» (*Kiljusten vallankumous*, 1921)

Isä Kiljusen presidenttikaudella järjestettiin myös vuosittain (18.10.) päivä, jolloin oppilaat saivat kokeilla opettajien kärsivällisyyttä erilaisten tehtävien muodossa. Kyseessä on eräänlainen »väärän kuninkaan päivä», elämän ilmiöitä karnevalisoiva tapahtuma, jolloin oppilaat saivat päättää koulunpidosta ja valta siirtyi oppilaille.

Kirjaviisauttakaan isä Kiljunen ei arvosta. Amerikan pakomatkalta (*Kiljusen herrasväen paluu*, 1925) palattuaan Kiljusen perhe joutuu pulaan, kun heidän matkatuliaisensa paviaani Pupu karkaa. Eräs kansakoulunopettaja selitti lukeneensa hyvän paviaaninpyydystysohjeen ja kertoo sen Kiljusille. »Sivistys on suuri asia! Valoa kansalle!», huusi isä Kiljunen tämän ehdotuksen kuultuaan. Mutta kun paviaani onkin kiinnioittajiaan ovelampi huudahtaa opettaja: »Tätä ei ollut kirjassa! Apina on tehnyt aivan väärin!» Lopulta paviaani pamauttaa kiinniottovälineenä käytetyn suuren maljakon opettaja päähän ja suuri kuhmu päässään opettaja toteaa: »Kaikki ei ole totta, mitä kirjoihin on painettu!»

KENEN TOTUUS?

Tietämättään isä Kiljunen on istutellut yhden nykykasvatussuuntauksista kiinnostavimman, kriittisen pedagogiikan, siementä suomalaisen koulumaailman kituliaaseen kasvualustaan jo hyvissä ajoin ennen kuin koko termi keksittiin. Kriittisen pedagogiikan taustavaikuttajana esitetään tavallisesti kuitenkin John Dewey ja hänen edustamansa kokemuksellinen ja pragmaattinen kasvatuskäsitys. Henry Giroux ja Peter McLaren tunnetaan kriittisen pedagogiikan pitkän linjan puolestapuhujina Yhdysvalloissa. Suomessa kriittisen pedagogiikan äänitorvena on toiminut Juha Suoranta. Myös freireläinen (oppi-isänä Paolo Freire) pedagogiikka korostaa kriittisen pedagogiikan periaatteita: kanssaoppimista, jossa yhdessä herätetään tietoisuus omista voimavaroista tiedon uudelleenluojana. Tieto syntyy keksimällä ja uudelleen luomalla, jatkuvan ja kyseenalaistavan tutkimisen ansiosta. Kuitenkin koulussa puhutaan todellisuudesta ikään kuin se olisi staattinen, lokeroitu ja ennustettavissa: oppilaan tehtävä on varastoida, vastaanottaa ja arkistoida valmiiksi annettu ja annosteltu tieto.

Kriittisen pedagogiikan lähestymistapaan kuuluu että etukäteen ei tunnusteta olevan olemassa oikeita tietoja, taitoja tai kieltä. Tiedon muodostuksessa otetaan riski: etsitään kytkentöjä sellaisten ilmiöiden ja asioiden välille, jotka tuntuvat mahdottomilta yhdistää. Opetustilanne on tällöin dialoginen, vastavuoroinen tapahtuma, jossa yhdessä neuvotellaan opiskeltavien asioiden merkityksestä. Keskustelu on vastavuoroista ajatustenvaihtoa, jossa opettaja ja opiskelijat uudelleen muotoilevat ja asettavat kysymyksen tiedosta ja ymmärtämisestä.

Dialogit ovat parhaimmillaan mukaansatempaavia, mielikuvituksellisia ja leikkisiä, suullisia tarinoita, jotka tulevat eläviksi: ne voivat olla uudelleenrakennetun historian lähteitä, jotka on upotettu yksilöllisiin tarinoihin. Aittola ja Suoranta tiivistävät kriittisen pedagogian dialektiseksi ja dialogiseksi tapahtumaksi, jossa opiskeltavien asioiden merkityksistä neuvotellaan: tavoitteena on yhdessä purkaa tavanomaista ajattelua, kyseenalaistaa ja taata laadullinen muutos. Puhutaan myös pedagogisesta surrealismista, jossa tutusta tulee outoa, oudosta tuttua.

Tiedonkäsitys kriittisessä pedagogiikassa on sosiokonstruktiivinen: tieto on aina jonkun tietoa. Tieto on siis sosiaalisesti muodostunutta,

kulttuurisesti välitettyä ja historiallisesti paikannettua. Koulussa jaettava tietokaan ei ole koskaan puhdasta tietoa, vaan se suodattuu opiskelijoiden luokkahuoneeseen tuomien kokemusten ja yhteisen tietämyksen läpi.

Kriittinen pedagogiikka lähtee arkielämän tilanteista oppimisen perustana. Se huomioi historiallisen tilanteen ja populaarikulttuurin aiemmin vaiennettujen äänien voimaannuttamisessa. Oppilaille tarjotaan keinoja lukea historiaa tavoilla, jotka auttavat tunnistamaan identiteettejä kehittämällä demokraattisempia ja oikeudenmukaisempia elämänmuotoja. Tarkasteluun hyväksytään myös ristiriitaiset kulttuurin alueet, joilla on epäsymmetrinen suhde valtaan: kulttuuri näyttäytyy vallan ja epätasa-arvon kenttänä. Kriittisessä pedagogiikassa luodaan uusia tiedon kohteita ja osoitetaan, miten epätasa-arvo, valta ja inhimillinen kärsimys ovat juurtuneet instituutioiden systeemeihin.

Kriittinen pedagogiikka on poliittista, koska tavoitteena on opettaa kriittiseen kansalaisuuteen liittyviä tietoja, taitoja ja tapoja. Kriittisyys myös edellyttää ja korostaa reflektiota: ilman tietoisuutta omasta toiminnasta ei voi olla kriittinen. Oppilaiden on opittava haastamaan ja kyseenalaistamaan olemassa olevia sosiaalisia ja poliittisia käyräntöjä – ei suinkaan ainoastaan mukautumaan niihin. Heille tarjotaan myös keinoja, joiden avulla he voivat nähdä oman paikkansa historian kulussa ja löytää oman äänensä – riskinottoon kannustetaan ja kansalaisrohkeutta arvostetaan. Tärkeää on, että tiedostetaan niitä vallitsevia tiedon muotoja, jotka muokkaavat kokemuksiamme. Tieto on tehtävä merkitykselliseksi, ennen kuin siitä voidaan tehdä kriittistä.

Kriittisen pedagogiikan yhteydessä määrittyy myös kriittinen lukutaito. Se pyrkii näyttämään vieraassa valossa kotoiset myytit: tutkitaan mitä tekstit sanovat ja mistä ne vaikenevat. Tieto ei ole koskaan tällöin puolueetonta: tieto on tuotannon muoto, lukijat ja tekstit rakentuvat sosiaalisesti. Kriittisen pedagogiikan avulla nostetaan esiin tieto, josta oppijoiden kokemukset, arjen ja populaarin elämänpiirit rakentuvat.

Lukutaito on kriittistä, jos se auttaa tiedostamaan, miten valtasuhteet, institutionaaliset rakenteet ja representaatiot muokkaavat mieltä ja ruumista. Lukiessamme tuotamme tekstin tekstiin, tulkitessamme tuotamme tekstin tekstistä ja kritisoidessamme konstruimme tekstin tekstiä vastaan. Tulkinta tarkoittaa kykyä etsiä teemoja ja tehdä yleistyksiä sosiaalista kokemusta rakentavista narratiiveista, kykyä houkutella esiin

näkymättömiä oletuksia ja motiiveja, joihin kulttuurinen arvojärjestelmämme perustuu.

Kriittisen pedagogiikan näkökulmasta opetus ei ole neutraalia, vaan se on kulttuuripolitiikkaa, jossa esitellään ja legitimoidaan tietyt sosiaalisen elämän muodot. Koulutusjärjestelmältä odotetaan niiden erityisten tietojen, taitojen ja asenteiden samoin kuin halujen tuottamista, joita modernissa yhteiskunnassa arvostetaan, ja joita siksi myös tarvitaan yhteiskunnassa selviämiseksi.

Opettajalla on mahdollisuus tutkia, purkaa, uudelleenrakentaa pedagogisia käytäntöjä. Opettajat tarvitsevat uutta kieltä ja käsitteitä, sillä kouluopetus ei heijasta valtakulttuuria vaan myös tuottaa sitä. Opettajat voivat ajaa muutosta pöyhimällä historiallista tietoisuutta ja torjuttua tietoa, joka muistuttaa meitä kärsimyksen, ristiriidan ja yhteisöllisen kamppailun kokemuksista. Näin luokkahuoneet muuttuvat sosiaalisiksi laboratorioiksi, jossa avautuu uusia kulttuurisia tiloja.

Kriittisen pedagogiikan keskeinen ajatus on, että ihmiset ovat samalla kulttuurin tuottajia ja kuluttajia. Kasvatuksen ja kulttuurin väliin voidaan kriittisen pedagogiikan näkökulmasta asettaa lievin varauksin yhtäläisyysmerkit. Tällöin puhutaan kulttuurin pedagogiikasta. Kasvatus on symbolista työtä, jossa yksilö ymmärtää oman paikkansa tietyssä sosiaalisessa ajassa ja tilassa.

Kriittisen pedagogiikan esitaistelijana isä Kiljunen halusi nostaa oppilaiden äänen kuuluviin ja lisätä heidän päätösvaltaansa. Kriittisen pedagogiikan ajattelutavan mukaan tietoa ja sen rajoja täytyy jatkuvasti tutkia uudelleen ja samaten täytyy torjua ajatus tiedosta, joka vain välittää oppilaille. Oppiminen on ymmärrettävä entistä selvemmin ilmiöksi, jossa ihmiset oppivat konkreettisten sosiaalisten suhteiden välityksellä. Eiköhän tässä vaiheessa viimeistään liene selvääkin varmempaa, että isä Kiljunen koulu- yms. uudistuksineen on postmodernismin esi-isä ja kriittisen pedagogiikan esitaistelija.

KRIITTINEN PEDAGOGIIKKA MUSEOSSA

Museossa opastus ja näyttelyiden informaatio tulkitaan usein ainoana oikeana lähestymistapana. Oikein/väärin vastaukset museopedago-

giikassa vahvistavat myös museon asemaa asiantuntijatiedon jakajana. Yhteiskunnalliset instituutiot (myös museot) eivät ole kulttuurisesti tyhjiä tiloja, vaan pedagogisia paikkoja, joissa kulttuuriryöntekijät osallistuvat tiedon tuottamisen, välittämisen ja jakelun sosiaalisiin käytäntöihin.

Kävijä museossa valitsee itse lähestymistapansa ja kokemisen muotonsa. Museoiden haasteita ovatkin yhdessä kokemisen, viihteellisyyden ja elämystenjanon tyydyttäminen. Museoiden täytyy sopeutua ihmisten elämänrytmiin ja aikatauluihin, persoonallisiin ja sosiaalisiin identiteetteihin ja kiinnostuksen kohteisiin. Tällöin tärkeäksi muodostuu se, mikä on museokävijän tarina ja onko museossa mahdollista omien kertomusten tuottaminen. Kriittinen pedagogiikka sanoutuu irti virallisista tiloista, joissa taidetta ja kulttuuria säilytetään ja pannaan näytteille ja joissa kaikkea ohjaa kiinnostus taiteen alkuperää, ajoittamista ja autenttisuutta kohtaan. Se hyväksyy ironian, parodian ja leikkisyyden osaksi estetiikkaa, riistää pyhyiden kulttuuriselta auralta ja suuruudelta. Arkinen ja populaari ovat vakavan ja leikkisän pohdinnan arvoisia.

Kulttuuri kytkeytyy sosiaalisten suhteiden rakenteeseen, se ei ole ainoastaan elämäntapa vaan tuottamisen muoto. Kulttuuria voidaan tarkastella ainakin kolmesta näkökulmasta: dominoiva kulttuuri vahvistaa kontrolloivan luokan arvoja, intressejä ja huolia – tämän vastakohta on alistettu kulttuuri. Lisäksi voidaan vielä erottaa eletty kulttuuri: itsensä tuottaminen, merkityksen anto omalle elämälle, toiveet ja haaveet. Elettyyn kulttuuriin nivoutuu kiinteästi populaarikulttuuri, jonka yhteydessä merkityksien tuottaminen on sidoksissa mielihyvän hakeamiseen ja tuottamiseen. Tämän halun tuottaminen ja säätely vaikuttaa suuresti siihen, miten oppilaat välittävät, suhteuttavat, vastustavat ja luovat tiettyjä kulttuurisia muotoja ja tiedon muotoja.

Käyttäytymisen muodot, pedagogiset käytännöt ja instituution käytännöt muodostavat dominoivan diskurssin. Sen mukaan vallitseva totuus on kulttuurin perusta, »suurten miesten sankariteot». Liberaalia diskurssia edustavat mm. naisten ja vähemmistöjen toiminta. Valtio, kirkko, perhe, koulu, museo, media ja muut tämäntyyppiset sosiaaliset käytänteet ja rakenteet (siis museotkin) ovat ideologisia ja poliittisia areenoja, joiden kautta dominoiva kulttuuri lyö läpi.

Eurooppalainen traditio ei enää voi määrätä, mikä on historiallinen, poliittinen ja kulttuurinen totuus – mikään traditio tai tarina ei voi puhua kokoihmiskunnan puolesta tai määrätä totuutta. Traditiot eivät kerro yleistoutta, vaan sijoittavat ihmiset aikaan ja paikkaan, historialliseen kontekstiin. Tätä voidaan tarkastella tekemällä ihmiset tietoisiksi sosiaalisista muistoista, jotka liittyvät erilaisuuteen, taisteluun ja toivoon. Kriittisen pedagogiikan perusidea on tutkia, miten merkitykset ovat syntyneet historiallisissa ja semioottisissa konteksteissa.

Teoksessa *Jokapäiväinen historia* esitetään, että historiaa välitetäänkin julkisuuteen monin eri tavoin. Historian julkiset esitykset, virallinen historiantulkinta ja kansallinen kulttuuriperintö heijastuvat poliittisissa päätöksissä, puheissa, patsaissa ja paraateissa, museokokoelmissa ja -näyttelyissä, oppikirjoissa ja median taustoittavissa uutisissa. Kulttuurituotteetkin toimivat siis historiatietoisuuden muokkaajina. Kansanomainen historia, perheen ja suvun tarinat ja tulkinnat ja yhteisöissä elävä historia avaavat toisen ulottuvuuden. Myös Paolo Freire esittää käsityksen historiasta, joka ei perustu totalitaariseen näkemykseen, vaan jonka pohjana ovat konkreettiset arkielämän kokemukset.

Hannu Salmi pohtii kirjoituksessaan historiakulttuurin muotoja ja toteaa, että menneisyys voidaan sijoittaa muistiin ja muistoihin. Vanhoihin hyviin aikoihin voidaan vain kaivata. Paluu lapsuuteen tai nuoruuteen tapahtuu usein kulttuurituotteen tai viihteen välityksellä. Kaudonkirjallisuus, elokuvat, kuvataide ja sarjakuvat testaavat menneisyyden esittämisen rajoja. Menneisyys käytäntöinä konkretisoituu rituaaleissa, seremonioissa, juhlapäivien vietossa ja perinteiden jakamisessa. Perinne voi olla keksitty ja keinotekoinen, se voi unohtua ja elvytetään. Muistomerkkien ja monumenttien rakentaminen sekä niiden kaataminen ovat historiatietoisuuteen vaikuttamiskeino.

Kriittisessä pedagogiikassa rakennetaan vahvasti historiatietoisuutta kyseenalaistamalla traditionaalinen suhde historiatietoon, jossa muuttuvat historialliset tapahtumat esitetään pysyvinä, luonnollisina ja kadunmiehentietona – ikään kuin ne olisivat olemassa ajan ulkopuolella. Kriittiseen pedagogiikkaan nivoutuva postmodernistinen ajattelu kirjoittaa historian uudelleen nostamalla alistetut ja syrjityt esiin. Erilaisuuden politiikka korvaa kertomukset paikallisilla ja moninaisilla kertomuksilla. Kriittisessä pedagogiikassa historiaa tarkastellaan osana

laajempaa pyrkimystä uudelleen määrittää valta ja identiteetti, näkökulmina erityisesti rotu, sosiaalinen sukupuoli, luokka ja etnisyyt.

LÄHTEET

KILJUSKIRJAT

Finne, J. 1916. *Kiljusen herrasväen uudet seikkailut*. Helsinki: Otava

Finne, J. 1918. *Kiljusen herrasväki partiolaisina*. Helsinki: Otava

Finne, J. 1921. *Kiljusten vallankumous*. Helsinki: Otava

Finne, J. 1925. *Kiljuset palaavat*. Helsinki: Otava.

MUUT LÄHTEET

Aittola, T. & J. Suoranta 2001. Henry Giroux ja Peter McLaren toivon, kritiikin ja muutoksen pedagogiikan lähettäläinä. Teoksessa H.A. Giroux & P. McLaren, *Kriittinen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino, 7–28.

Ameel, L & S. Tani 2007. Säröjä kaupunkitilassa – parkour. *Alue ja ympäristö* 36: 3–13.

Asikainen, S. 2003. *Prosessidraaman kehittäminen museossa*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 94. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Bennet, T. 1995. *The Birth of the Museum – History, Theory, Politics*. London: Routledge.

Borden, I. 2001. *Skateboarding, Space and the City – Architecture and the Body*. Oxford: Berg.

Flanagan, M. 2009. *Critical Play: Radical Game Design*. Cambridge: The MIT Press.

Freire, P. 1970. *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Seabury.

Giroux, H. A. 1992. *Border crossings – Cultural Workers and the Politics of Education*. New York: Routledge.

Giroux, H. A. 1997. *Pedagogy and the Politics of Hope – Theory, Culture and Schooling*. Colorado: West View Press.

Giroux, H. A. 1996. *Living Dangerously: Multiculturalism and the Politics of Difference*. New York: Peter Lang Publishing, Inc.

Grossberg, L. 1994. Introduction: Bringin' It All Back Home – Pedagogy and Cultural Studies. Teoksessa H. A. Giroux & P. McLaren (toim.), *Between Borders – Pedagogy and the Politics of Cultural Studies*. New York: Routledge.

- Kalela, J. & I. Lindroos, 2001 (toim.). *Jokapäiväinen historia*. Tietoliipas 177. Helsinki: SKS.
- Klanten, R. & M. Hübner 2010 (toim.). *Urban Interventions – Personal Projects in Public Spaces*. Berlin: Gestalten.
- Molnár, V. 2010. Reframing Public Space through Digital Mobilisation. Flash Mob and the Futility of Contemporary Urban Youth Culture.
- Monrola, M., J. Stenros & A. Waern 2009. *Pervasive Games – Theory and Design*. Burlington: Norman Kaufman.
- Mäenpää, P. 2005. *Narkissos kaupungissa: tutkimus kuluttajakaupunkilaisesta ja julkisesta tilasta*. Helsinki: Tammi.
- Salmi, H. 2001. Kuviteltu menneisyys. *Tieteessä tapahtuu* 5/1998, 28–32.
- Suortti, P. 1999. Paolo Freire ja toiminnan pedagogiikka. Teoksessa J. Suoranta (toim.), *Nuorisotyöstä seikkailukasvatukseen*. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 171–196.
- Yliselä, A. 2010. Reclaim the streets. Teoksessa E. Konttinen & J. Peltokoski (toim.) *Verkostojen liikettä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 24–42.

Osa II
KILJUMPIALAISET

Paljon touhua, hyvin paljon touhua.
Kiljusen Plättä (1917)

Kiljumpialaisiin on koostettu tiivistelmät kunkin Kiljuskirjan sisäl-
löstä ja ideoitu toiminnallisia lähestymistapoja tarinoiden tutki-
miseen yhdessä ryhmän kanssa. Kirjoja on kahdeksan ja niistä löytyy
yhteensä 50 itsenäistä tarinaa. Tälle tehtäväpankille annettu nimi Kil-
jumpialaiset korostaa Kiljusen herrasväen liikunnallista ja vauhdikasta
elämäntapaa, jota halutaan levittää myös kirjallisuuden opetukseen.
Lisäksi se tuo mieleen olympialaisten loputtoman lajikirjon, johon tässä-
kin luvussa on pyritty. Kiljumpialaiset viittaa myös säännöllisen harjoit-
telun merkitykseen, kamppailun kokemuksiin ja voittajafilikseen, jotka
voidaan tunnistaa myös kirjallisuuskasvatuksen parissa toimittaessa.

Tarinoiden tiivistelmät ja otsikot (lööpit) on alun perin laadittu Kil-
jus-Sanomia varten, Suomalaisen kirjan museo Pukstaavin Kiljusen
herrasväestä kertovan näyttelyn suunnitteluvaiheessa. Tätä julkaisua
varten syntyi hieman toisenlainen toteutus. Jokainen Kiljustarina on tii-
vistetty ja otsikoitu lööppityyliin ja kiljusmaisesti, mutta juonen kuvaus
on tarkempaa ja vastaa lähinnä sanomalehtijutun ingressiä.

Tiivistelmien jälkeen esitellään teemoja ja toimintoja, joita voi
kokeilla ja soveltaa oman ryhmän kanssa. Jokainen ohjaaja osaa – vaikka
kantapään kautta kompastellen – valita omaan tarkoitukseensa, ohjaus-
tapaansa ja ryhmälleen parhaiten soveltuvat toiminnat. Osa ideoista on
kuvailtu väljästi, osa taas varsin tarkasti (esimerkiksi prosessidraamoiksi
ajatellut pohjatekstit, sanomalehtityöpaja tai syntymäpäiväkekkerit).
Niissäkin voi edetä omien mieltymystensä mukaan – kaikkea ei tar-
vitse tehdä niin kuin on kirjoitettu eikä siinä järjestyksessä – Kiljusten
tapaan voi rynnätä heti kokeilemaan.

Teemat ja toiminnot on kehitelty niin, että ideoita voi napsia päiväkohtiin ja kouluun, kerhoon ja satutunneille. Siksi käytän vetäjästä termiä ohjaaja ja osallistujista termiä ryhmä. Muokkaamalla ja omat tavoitteet suuntaamalla eri tavoin sama tekeminen usein miten soveltuu kaikenikäisille. Toisaalta kaikkiin tarinoihin ei ole edes kehitetty tehtäviä ja teemoja kaikille ikäryhmille. Kiljusen Plättä-kirjassa esimerkiksi on lukuja, joita mielestäni tulee käsitellä isompien lasten kanssa Finnen valitseman näkökulman (satiiri) ja sisällön vuoksi (mm. sota, yhteiskuntajärjestys jne) tai ainakin tarkkaa harkintaa käyttäen ja näkökulmat taiten valiten. Draamatyötapoja, erilaisia oppimismuotoja ja kaikkia esiteltyjä toimintatapoja voi soveltaa mihin tahansa teemoihin Kiljuskirjoissa tai vaikkapa kokonaan muihin kirjoihin kuin Kiljusiin. Kokeiltavaksi voi aluksi ottaa yksittäisen idean, halutessaan voi koota teemakokonaisuuden tms. Kaikkea saa soveltaa parhain päin – kuten haluatte! Tekemisen dokumentointi on suotavaa. Kuvat ja tapahtumat, erilaiset toteutukset voi koota vaikkapa yhteiseen blogiin.

Kiljusen herrasväki

(1914)

I. KILJUSEN HERRASVÄEN HELSINGIN MATKA Helsinkiläisten kauhunhetket – Kiljuset vierailulla

30. kesäkuuta saapui Kiljusen herrasväki Helsinkiin tutustumaan nähtävyyksiin. Äkkiä oli koko kaupunki sekasorron vallassa. Kovaääninen perhe säntäili ympäri kaupunkia aiheuttaen valtavan liikennekaaoksen. Hukkuneeksi luultua perheenjäsentä etsittiin Kauppatorin satama-altaasta poliisivoimin. Suomenlinnassa turvauduttiin sotaväen apuun. Korkeasaaren eläintarhassa Kiljusen pojat vapauttivat häkeistään kaikki eläimet ja kauhistu- neet ihmiset kiipesivät puihin turvaan. Koko kaupunki hengähti helpotuksesta, kun Kiljuset pakkautuivat kotimatalle heille varattuun junaan.

TEEMAT:

- ♦ omat matkakokemukset ja -kommellukset
- ♦ liikennesäännöt
- ♦ ympäristön muutokset, kaupungistumisen vaikutuksen ympäristöön
- ♦ (kaupunki)suunnistus
- ♦ karttamerkinnot ja kartanlukutaito

TOIMINTA:

- Kerrotaan tai kootaan matkakertomuksia, mukana voi olla omia valokuvia, matkaesitteitä, matkamuisia tms.
- Luetaan matkakertomuksia eri ajoilta eri maista.
- Merkitään Suomen ja maailman kartalle paikat, jossa ollaan käyty. Helsingin karttaan lisätään Kiljusten käymät kohteet ja kulkemat reitit.
- Haastatellaan vanhempia tai isovanhempia heidän matkakokemuksistaan, verrataan matkantekoa yms. ennen ja nyt.
- Suunnitellaan pihalle parkour-rata, jossa kirmataan Kiljusmaisesti pitkin aitoja, kiveyksiä, puita ja pensaita – tutkitaan lähipihaa uudenlaisen liikku-
mismuodon kautta.
- Järjestetään skeittipahtuma lähipihalle.
- Laaditaan omalle kotipaikkakunnalle suunnistusreitti, joka toteutetaan van-
hempainillassa tai jonkun muun yhteistyötahon kanssa: etsittävät kohteet
ovat lasten kiinnostuksen pohjalta valittuja.
- Sovelletaan geokätkentää: eri puolille esim. piilotetaan Kiljusiin liittyviä esi-
neitä ja mietitään löytövihjeet, koko ryhmä osallistuu etsintään esimerkiksi
sopivana teemapäivänä tai lähialueen naapurusto houkutellaan mukaan.
- Valmistellaan väittely teemasta Eläimet vapaaksi – eläintarhat kiinni tai
Kaikki maailman delfinaariot on suljettava. Väittelyssä voidaan olla omana
itsenä tai rooleissa. Ennen väittelyä etsitään tietoa aiheesta eri lähteitä ja kana-
via käyttäen.
- Tutkitaan tarinasta Rindellin piirrosta Kiljusten ohjaamista raitiovaunuista.
Mitä se kertoo tuon ajan Helsingistä? Mitä ihmiset kuvassa ajattelevat tai
sanovat? Tehdään kohtauksesta etusivun uutinen sanomalehteen, televisio-
uutinen todistajalausuntoineen (kuvan henkilöt saavat äänensä kuuluviin) tai
asiantuntijahaastatteluineen, sarjakuva tai animaatio.
- Perehdytään liikennevälineiden kehitykseen.

2. KILJUSEN HERRASVÄEN KALASTUSMATKA

Saari paloi poroksi Kiljusten kalastusreissulla

Kiljusten herrasväen kalastusmatka sai kohtalokkaan käänteen, kun perheen pojat irrottivat veneen tapin ja vesi alkoi virrata veneeseen. Perhe pelastautui uimalla läheiseen saareen. Märkiä vaatteita kuivateltiin nuotion ääressä, kunnes tuli levisi nopeasti rutikuivaan maastoon ja koko saari oli ilmiliekeissä. Kylän väki pelasti ilkialastoman perheen veden varasta.

TEEMAT:

- ♦ kyläläiset, yhteisö
- ♦ vesillä liikkuminen
- ♦ tulen käsittely
- ♦ liioittelu tehokeinona

TOIMINTA:

- ♦ Kyläläisten suhtautuminen Kiljusiin. Esitetään kyläläisten elämää Kiljusten varjossa. Luodaan omat kylän väen roolihahmot, esitetään eri draamatyöta-voilla suhtautumistapoja Kiljusiin ja keksitään perusteluita niille: esimerkiksi kaksi kyläläistä juoruaa puhelimessa, kuuma tuoli, ajatusäänet, kyläkokous, kirje tai yleisönosastokirjoitus. Tehdään uusia Kiljus-seikkailuita tai erilaisia loppuratkaisuja ja juonen käännteitä Finnen tarinaan tältä pohjalta.
- ♦ Tutustutaan jokamiehenoikeuksiin ja keskustellaan luonnossa liikkumisesta. Tehdään luontoretki, jossa testataan opittuja taitoja.
- ♦ Keskustellaan tulen teosta ja hallinnasta. Kerrataan, miten hätätilanteissa toimitaan. Käydään tutustumassa palolaitokseen.
- ♦ Kiljustarinoissa tapahtumilla on tapana vyöryä ja kasvaa holtittomiin mitasuhteisiin. Kerrotaan jokin pieni asia liioittelemalla ja värittäämällä tarinaa mahdollisimman suureksi. Kokeillaan samaa jollain kiljustarinalla. Analysoidaan liioittelun vaikutusta ja tutkitaan, missä yhteyksissä ja millä seurauksilla sitä käytetään eri elämäniloilla.

3. SAUNAMATKA

Yskivät kummitukset Kiljusten mailla

Kiljusten pojat parantelivat yskäänsä saunomalla ja tervaamalla itsensä. Pahaksi onneksi saunan eteisessä olleet tyynyihin tarkoitettut höyhenet tarttuivat tervattuihin poikiin ja Pulla-koiraankin. Palvelijatar säikähti kuollakseen saunasta kömpiviä kummituksia. Hurjan takaa-ajon jälkeen kummitukset tunnistettiin Kiljusten pojiksi ja yskäkin oli kadonnut.

TEEMAT:

- terveydenhoito
- kasveilla parantaminen
- kauhu elokuvan ja kirjallisuuden lajityyppinä
- pelot

TOIMINTA:

- Kootaan uskomuksia ja kotikonsteja, joita liittyy sairauksien parantamiseen ennen ja nyt.
- Esitellään parantavia kasveja tietokirjallisuuden avulla. Tehdään luontoretki ja tunnistetaan näitä kasveja.
- Mietitään, mikä pelottaa ja miksi. Miten pelot ovat muuttuneet iän myötä. Mitä hyötyä ja haittaa pelkäämisestä voi olla? Millaiset asiat/ihmiset/tapahtumat/paikat pelottavat ja miksi? Mikä on jännittämisen ja pelon ero? Mitä on esiintymisjännitys? Millainen on pelottava kirja/elokuva/tarina/musiikki? Etsitään yhdessä keinoja pelkojen lieventämiseksi. Luetaan kirjoja, joissa käsitellään pelkoja.
- Tutustutaan kauhuelokuviin ja -kirjallisuuteen ryhmän iän sallimissa puitteissa. Improvisoidaan omia kauhukohtauksia. Kirjoitetaan oma kauhutarina ja esitetään se toisille, tehdään kauhutarinan äänimaailma, pienimuotoinen kauhuelokuva tai esitetään varjoteatteria. Toimintaa voi ohjata antamalla ryhmille valmiina esimerkiksi äänenkäyttötavan, esineen, juonenkäänteen elementin, vaatteen, asusteen tms. joka on otettava tarinaan mukaan.

- Tutkitaan kauhutarinoiden perushahmoja. Mikä tekee niistä kammottavan: olemus, liikkuminen, eleet, ilmeet, teot, maailmankuva jne. Tehdään kauhusarjakuva analyysin pohjalta. Kootaan näistä sarjakuvakirja. Tehdään ryhmissä sanomalehdistä kauhusankarin asu jonkun ryhmäläisen päälle ja esitetään hahmoilla varjoteatteria.

4. MÖKÖN JA LURUN SYNTYMÄPÄIVÄ

Kissoista kallis lasku

Sanomalehti-ilmoituksessa etsittiin kissaa syntymäpäivälahjaksi hintaan 10 markkaa. Kiljusen poikien salaa laatima ilmoitus sai köyhän Suomen kansan liikkeelle ja kissoja tulikin hurja määrä, 876 erikokoista ja -näköistä. Kissat säikähtivät pahanpäiväisesti huomattuaan Pulla-koiran ja sekamelska oli valmis. Lopulta isä Kiljuselle tuli kallis lasku: hänen piti pulittaa kymmenen markkaa joka kissasta ja rahtimaksut päälle.

TEEMAT:

- syntymäpäivien vietto Kiljusten poikien tapaan
- kotieläimet
- kissaeläimet

PROSESSIDRAAMA KILJUSEN POIKIEN SYNTYMÄPÄIVÄ:

- Tämä prosessidraamajakso suunniteltiin alkujaan päiväkotikierrosta varten: kaksi museotyöntekijää kiersi päiväkodeissa valmistelemissa ja juhlimassa Kiljusen poikien synttäreitä. Kokonaisuus voidaan muokata myös näytelmäksi.

- Poikien syntymäpäivä on 11.8., Susannan nimipäivänä. Tarinassa pojat ovat noin 9-vuotiaita.
- Ohjaaja on Kiljusen piian roolissa, miespuolinen ohjaaja vaikkapa itse isä Kiljusena. Roolin merkkinä pitkä hame/essu/huivi/hattu. Mukana voi olla useampi ohjaaja. Mökö ja Luru piirretään isoille papereille etukäteen tai valitaan esineet/vaatekappaleet jotka symboloivat poikia, esim. lippalakit, autot, nallet tms. Kakuntekotarpeet: suuri taikinansekoitusastia, kauha, jauhopussi, purkkeja purnukoita. Etukäteen askarreltu iso kakku. Syntymäpäiväkoristeet ja kankaita tms.
- Osallistujat ovat rooleissa sukulaisia ja ystäviä eli syntymäpäivävieraita. Etukäteen voidaan valmistautua keksimällä itse värssyjä ja onnittelurunoja. Voidaan myös valmistaa koristeita ja lahjoja pojille.
- Ohjaaja kutsuu peremmälle, ihmettelee, kun ei Pulla-koira ilmoittanut vieraista haukkumalla. Kerrotaan myös, että pojat ovat varman nukkumassa vielä, kun eilen sattui niin monta kepposta että. Voidaan valita jokin osuva sattumus kerrottavaksi tässä kohtaa.
- Tilanne alkaa hosumisella ja touhuamisella, syntymäpäivävalmistelut ovat vielä kesken. Siivotaan yhdessä, jokainen ehdottaa askareita ja tehdään yhdessä: luututaan lattia, pyyhitään pöytä, tiskataan jne.
- Voidaan järjestellä tila yhdessä synttärikumoon, kaivetaan esiin tehdyt koristeet ja somistetaan tila.
- Kerrataan sitten synttärpäivänvieton tavat, jotta tiedetään, mitä vielä pitää ehtiä tehdä.
- Keskustellaan muutenkin synttäreistä. Mitä synttärinä tapahtuu? Mitä kuuluu synttäreihin? Mitä haluaisit synttärilahjaksi? Paras lahjasi ikinä?
- Tehdään jono, johon mennään iän tai syntymäkuukauden mukaiseen järjestykseen. Voidaan toteuttaa useamman ryhmän kilpailuna.
- Kerrotaan roolihenkilönä Kiljusista. Mökö ja Luru siis viettävät tänään synttäreitä. He toivoivat kissaa lahjaksi ja niinpä laadittiin ilmoitus sanomalehteen. Isä kuitenkin perui ilmoituksen viime hetkillä. Laaditaan yhdessä tai ryhmissä tuo ilmoitus ja luetaan toisille. Kiinnitetään ilmoitukset seinille/taululle.
- Tehdään yhdessä kakku. Mitä tarvitaan? Kerrataan kakkuainekset. Tehdään yhdessä taikina. Vatkataan kamalasti. Jauhot pölyyvät. Hokema: Tule hyvä kakku....tai keksitään yhdessä uusi renkutus. Viedään kakku uniin, samalla

ihmetellään missä Mökö ja Luru ovat? Eipä näy. Mennään hakemaan kakkua uunista, kakku on sivuhuoneessa/käytävässä – oven takana.

- ♦ Voidaan tehdä kakku myös ihan oikeastikin.
- ♦ Haetaan kakku, riisutaan piian/isän asu, alla (tai vaihdetaan varusteet nopsaan) on kissan puvustus: päähine, jossa korvat, housut, joissa häntä tms. Kissa tuokin kakun. Ohjaaja tulee kissana naukuen, ihmetellään yhdessä matkaa Kiljusille ja kerrotaan matkan vaiheista: kaikkiaan 876 kissaa reissasi yhdessä. Korostetaan sitä, että pojat halusivat kissaa niin kuumeisesti, että he veivät ilmoituksen lehteen salaa.
- ♦ Keksitään yhdessä mitä matkalla tapahtui: ohjaaja kissana antaa sana/esinevihjeet, joiden perusteella keksitään oma tarina on kun kakkua piti tuoda. Kerrotaan tai esitetään tarinat.
- ♦ Mökö ja Luru saapuvat: ohjaaja kissana kuulee poikien askeleet ja hakee poikien symbolit esineet/vaatteet ja sijoittaa ne tuolille tms. Lauletaan onnitellulaulu ja annetaan lahjat. Tähän voi myös valita osallistujista halukkaita.
- ♦ Lopuksi ohjaaja kissana kuulee Pulla-koiran haukuntaa ja muistelee, miten Pulla jahtasi kaikki muut kissat pihasta ja vain hän, pienin ja surkein jäi ja hänet päätettiin pitää ja nimeksi annettiin Susanna.
- ♦ Askarrellaan kissanaamarit tai tehdään kissat kankaasta tms.
- ♦ Mietitään mistä kissat tulivat Kiljusille, millaisia omistajia niillä on, miten ne viihtyivät kotonaan, miksi lähtivät Kiljusille. Käytetään draamatyötapoja.
- ♦ Miten omistajat reagoivat kissansa katoamiseen? Katsotaan tilanteita kotoa still-kuvina tai pienryhmätuotoksina.
- ♦ Keksitään omalle kissalle nimi, taustatarina, luonteenpiirteet, herkkuruuat ja hoito-ohjeet.
- ♦ Keksitään kissaloruja ja -tarinoita.
- ♦ Leikitään kissojen synttäreitä. Keksitään kissoille lahjat. Leikitään kissaleikkejä.
- ♦ Harjoitetaan liike- ja ääni-ilmaisua tutkimalla ja kokeilemalla kissamaista liikehdintää ja ääntelyä.
- ♦ Luetaan Kiljustarinoita, joissa on kissoja mukana.
- ♦ Tutustutaan kuuluisiin kissahahmoihin, kuten Saapasjalkakissa tai Kissa Kirnauskis. Mietitään millaisia ominaisuuksia kissat tarinoissa saavat ja miten niille seikkailuissaan käy.

- Voidaan laajentaa tutkimusta muihin tarinoiden eläinhahmoihin ja niiden luonteisiin.
- Myös faabelit omana kertomuksenlajinaan voidaan tehdä tutuksi.
- Keksitään omia enemmän ja vähemmän opettavaisia eläintarinoita.
- Tutkitaan kissaa kotieläimenä, otetaan kissasta selvää tutkivan oppimisen avulla projektityönä.
- Puhutaan kotieläimistä ja niiden hoitamisesta. Kuvataan digikameralla/tabletilla kotona oman kotieläimen päivä ja koostetaan siitä esitys muulle ryhmälle yksin tai ryhmässä – kaikilla ei varmaankaan ole kotieläintä. Esitysmuoto voi olla esimerkiksi PowerPoint-esitys tai digitarina. Pohditaan, mitä kotieläimiä Kiljusilla on ja miten he kohtelevat kotieläimiään.
- Tutkitaan tietokirjoista ja internetistä kissaeläimiä. Katsotaan teemasta luonto-ohjelmia. Laaditaan ja toteutetaan ryhmissä tietokilpailu.
- Valitaan jokin kissaeläimiä koskeva ilmiö tai asia, jota halutaan selvittää ja perehdytään aiheeseen tutkivan oppimisen keinoin. Opetetaan asia draaman keinoin muille valitsemalla sopivat roolit omalle ryhmälle ja muille ryhmäläisille, mietitään missä tilanteessa ollaan, miten tilanne etenee ja miten muut osallistuvat tilanteeseen.

5. AARTEEN KAIVAMINEN

Suuri malmilöytö Kiljusen herrasväen pihapiirissä

Luru Kiljusen pelättiin hukkuneen kaivantoon, josta Kiljuset alkoivat etsiä aarretta. Rikastumisen toivossa Kiljuset ja mukaan liittynyt kylän väki kaivoi pian koko mäen ja niin aloitettiin kalion räjäytykset. Paikalle saapunut insinööri huomasi maaperässä arvokkaan malmiesiintymän ja osti kaivauksen hyvään hintaan isä Kiljuselta.

TEEMAT:

- aarteen etsintä tarinaperinteessä
- tärkeintä elämässä
- maaperän rikkaudet
- kaivosteollisuus ja ympäristöhaitat

TOIMINTA:

- Kootaan ja luetaan satuja, joissa on mukana aarre.
- Mikä on sinulle tärkeintä? Miten saavutat sen? Kootaan aarrekartat kollaasitekniikalla: lehtileikkeitä, valokuvia, piirroksia, tekstejä jne.
- Mikä voi olla aarre? Kirjoitetaan runoja omista aarteista.
- Piirretään aarrekarttoja.
- Aarteen etsintää. Suunnitellaan aarteenetsintärata sisälle tai ulos. Kehitetään etsinnän ympärille tarina. Mukana mahdollisesti muitakin ryhmiä.

Prosessidraama kaivosteollisuudesta:

Pohjustukseksi voidaan etsiä tietoa aiheesta tai koota tietoa työskentelyn eri vaiheissa.

1. Ohjaaja laatii kirjeen, jossa ilmoitetaan: kotinne läheltä on tehty huomattava malmilöytö ja paikalle ryhdytään suunnittelemaan kaivosta.
2. Kirje jaetaan pienryhmiin, jotka kukin edustavat kodissa asuvaa perhettä.
3. Sovitaan perheenjäsenten roolit ryhmän sisällä.
4. Ryhmät kirjaavat kaivoksen tuomat edut ja haitat ja muodostavat mielipiteensä asiasta.
5. Kaivosyhtiön edustaja (ohjaaja roolissa) käy vuorollaan jokaisessa perheessä kuulemassa kommentit.
6. Perheet kohtaavat kaupassa toisiaan, keskustelevat asiasta.
7. Sanomalehden toimittajat (kustakin perheestä yksi jäsen) tekevät kaupan pihalla katugalluppia asukkaiden mielipiteistä kaivosta kohtaan.
8. Sanomalehden toimitus koostaa lehtijutut.
9. Muut valmistautuvat kokoukseen ottamalla selvää suomalaisesta kaivosteollisuudesta ja sen ympärillä käydyistä keskustelusta.
10. Kootaan yhteen kaivostoiminnan edut ja haitat kokouksessa, johon tulee kaivosyhtiön edustaja mukaan. Hyödynnetään sanomalehti uutisia kokouksessa. Joku ryhmäläisistä vetää kokouksen.
11. Järjestetään mielenosoitus kokouksen tunnelmien pohjalta: suunnitellaan sloganit ja iskulauseet.
12. Sanomalehden toimittajat ovat nyt uutisankkureita, jotka tekevät asiasta haastatteluita ja taustoitusta.
13. Katsotaan uutiset.

14. Kurkistetaan kahdenkymmenen vuoden päähän: tuliko kaivos vai ei? Kuuma tuoli/pienryhmäytelmät/still-kuva/äänimaisema jne. Prosessidraama voidaan sitoa myös Kiljustarinaan: insinööri palaa kylään ja ilmoittaa kaivoksen perustamisesta kylään. Perheet ovat kylän asukkaita, toimittajat Kiljus-Sanomista.

6. KUN KILJUSET OLIVAT HIRVIÄ PYYTÄMÄSSÄ Hurja hirvijahhti

Kiljusen pojat anoivat Hämeen läänin maaherralta viiden hirven kaatoluvan. Leikkipyssyllä ja vahvalla nuoralla varustautuneina he saivat lopulta elävänä kiinni kaksi hirveä. Holtittomasti ratsastaen pölyisinä ja likaisina pojat ravasivat hirvien selässä metsästä. Kylän koirat riehaantuivat takaa-ajoon ja muut kotieläimet villiintyivät myös täysin. Hirvet jäivät Kiljusten lemmikeiksi kunnes karkasivat.

TEEMAT:

- metsästys
- metsän eläimet ja luontokokemukset

TOIMINTA:

- Suunnitellaan ja toteutetaan radion luontoilta-tyyppinen, kysy asiantuntijalta-tilaisuus. Ohjelmassahan kuuntelijat soittavat radioon ja kysyvät asiantuntijoilta mitä erilaisimpia luonto-aiheisia kysymyksiä. Jaetaan tehtävät: osa on asiantuntijoita, loput yleisöä. Mukana voi olla Kiljusen perheen jäseniäkin. Annetaan asiantuntijoille roolit, mistä näkökulmasta he vastaavat kysymyksiin. Laaditaan kysymykset etukäteen, jotta on mahdollisuus etsiä tietoa ja valmistautua. Kaikki osallistuvat tiedonhankintaan. Ohjaaja voi toimia juontajana ja yleisön haastattelijana ja huolehtia tilanteen etenemisestä. Voidaan toteuttaa myös improvisaatioversiona, tällöin tietenkin vastauksissa annetun tiedon taso vaihtelee. Improversio soveltuu myös asian kertaukseksi tai koetilanteeksi koulussa.

- Järjestetään väittely luontoteemoista: hirviä/susia/karhuja on liikaa, metsästyks on julmaa hupia tms.
- Toreutetaan Salainen metsä-projekti. Tätä metsää ei ole oikeasti olemassa, mutta se voi perustua omiin metsäkokemuksiin. Ryhmissä päätetään, missä päin maailmaa tai Suomea metsä sijaitsee, millaista metsässä on: kasvisto, eläimet, maisemat jne. Tehdään metsän pienoismalli, piirros tai kartta metsästä. Käydään luontoretkellä lähimetsässä ja kerätään ideoita ja mahdollisesti materiaalia luonnosta omaa metsää varten. Esitellään tuotokset: järjestetään muille ryhmille metsäretki mielikuvitusmetsään.

7. KILJUSEN HERRASVÄEN TOINEN HELSINGIN MATKA Putkasta palopäälliköksi

Kiljusen herrasväen toinen Helsingin matka oli täynnä draamaatiikkaa. Kansallisteatterissa perhe ryntäsi näyttämölle niin että orkesterin rummut ja bassot halkesivat. Kaikenmaailman komellusten jälkeen perhe viettikin yönsä putkassa ja aamulla isä Kiljunen ohjasi poliisiauton Töölönlahteen niin että muljahti. Sörnäisissä sattunut tulipalo saatiin sammutetuksi isä Kiljusen neuvokkaasti ja ripeästi johtaessa pelastustöitä. Tällä kertaa Kiljuset saateltiin riemukulkueessa juna-asemalle.

TEEMAT:

- kaupunkisuunnittelu: kaupunkiympäristön kehittäminen
- nähtävyydet: mikä on näkemisen arvoista ja miksi?
- teatteri

TOIMINTA

- Unelmien kaupunki: tehdään pienoismalli, kollaasi tms. Lähtökohtana voi olla myös oman kotikaupungin/paikkakunnan nykytila ja sen kehittäminen paremmaksi. Lopuksi lähetetään oma kaupunkisuunnitelma päättäjille tai paikallislehteen mielipiteen ilmaisuna.

- Tehdään oman kotipaikan matkailuesite, jota varten tutkitaan olemassa olevaa esitettä arvioidaan sen toimivuutta ja tehdään oma: samalla pohditaan oman kotipaikan parhaat puolet, mitä paikkakunnalta löytyy jne.
- Mitä eri teatterin tekemisen tapoja on? Mistä teatteriesitys koostuu? Millaisia ammatteja teatterista löytyy? Millaisia ovat teatterirakennukset? Jos mahdollista, käydään katsomassa jokin teatteriesitys ja tehdään siitä arvostelu. Jos mahdollista, käydään tutustumassa teatterin kulisseihiin opastetulla kierroksella.
- Tehdään pyöriteatterihahmot ja esitetään joku kohtaus tarinasta pöytäteatterina.
- Valitaan vauhdikas pätkä tarinasta. Kirjataan lapuille siinä esiintyvät ihmisroolit ja myös esineet, rakennukset jne. Annetaan ryhmälle yksi lappu, johon liittyvää toimintaa hän esittää. Ohjaaja tai joku ryhmäläisistä lukee tarinan ja muut improvisoiden esittävät oman osuutensa, kun se luetaan.
- Tarina päättyy ylistyskirjoituksiin Kiljusista. Laaditaan niitä tarinaan perustuen. Mietitään, mitkä piirteet ja ominaisuudet Kiljusen perheen käyttäytymisessä ovat kannatettavia ja missä heillä on vielä opittavaa.

8. KILJUSEN HERRASVÄEN MARKKINAMATKA

Kiljusen kotimainen sirkus markkinoiden vetonaula

Olohuoneen kalustoaan markkinoille myymään tullut Kiljusen herrasväki innostui järjestämään sirkusnäytännön markkinaväelle. Täpötäysi katsomo sai ihmetellä hevos- ja koiratemppeja, musiikkiesityksiä ja klovnien toilailuja ja erikoista tanssiesitystä. Runsaat pääsylipputulot ihmetyttivät Kiljusia itseäänkin.

TEEMAT:

- sirkus taidemuotona
- sirkusnumerot
- esiintyminen
- fyysinen ilmaisu

TOIMINTA:

- ♦ Tutustutaan sirkukseen ja sen historiaan. Etsitään tietoa, vaihdetaan kokemuksia. Kirjataan eri sirkusnumeroita leijonankesytyksestä akrobatiaan, samalla voidaan improvisoida niistä näytteitä. Suunnitellaan ja toteutetaan oma sirkusesitys.
- ♦ Valitaan esitettävät numerot ja sirkustirehtööri. Annetaan sirkukselle nimi. Suunnitellaan esityksen rakenne. Mahdollisuuksien mukaan dokumentoidaan sirkusprojektin etenemistä.
- ♦ Harjoitetaan kehon käyttöä, sen mukaan mitä taitoja esityksessä tarvitaan: aloitetaan kontakti- ja luottamusharjoituksilla, tehdään erilaisia perusvoimisteluliikkeitä, tempuradat ovat käyttökelpoisia, tasapainon harjoittamista, rytmiiikkaa jne.
- ♦ Mietitään mitä esiintymistaitoja tarvitaan: katsekontakti, esityksen rytmittäminen, esiintymisjännityksen hallinta, kehon käyttö tarkoituksenmukaisesti ja mahdollisesti äänenkäyttö. Treenataan myös näitä asioita.
- ♦ Musiikin valinta. Kun oma esitys on rakenteellisesti selvillä, valitaan siihen soveltuva musiikki tai sävelletään itse. Voidaan myös sopia, että jokin toinen ryhmä huolehtii musiikin esittämisestä.
- ♦ Järjestetään esitys, johon kutsutaan jokin yhdessä sovittu ryhmä: naapuriluokka, koko koulu/päiväkoti, vanhemmat, läheinen hoitolaitos tms. Tehdään kutsut ja käsiohjelma itse. Lähdetään kiertueelle!
- ♦ Esityksen jälkeen annetaan palautetta ja kehitetään ideoita edelleen. Mahdollisuuksien mukaan jokin toinen ryhmä kirjoittaa arvostelut esityksestä. Niitä voidaan tarjota paikallislehteen dokumentaatiokuvien kanssa.

Kiljusen herrasväen uudet seikkailut

(1916)

I. KUN KILJUSISTA PITI TEHTÄMÄN ELOKUVIA Suurhanke kaatui – Kiljuselokuvaa ei nähdäkään

Kankkusen elokuvayhtiö peruuttaa Kiljuselokuvan filmauksen. Helsingissä hanke kilpistyi evakuointikustannuksiin, kun valtuusto päätti, että Helsinki on tyhjennettävä asukkaista. Kiivas keskustelu sanomalehtien palstoilla käytiin elokuvan filmaamisesta. Kuvauspäivinä kuitenkin havaittiin mahdottomaksi tallentaa filmille Kiljusten vauhdikas, äänekas ja yllätyksellinen elämäntapa, varsinkin kun perheen pojat lopulta karkasivat tietymättömiin.

TEEMAT:

- elokuva taidemuotona
- mykkäfilmi
- improvisaatio

TOIMINTA:

- Keskustellaan lempielokuvista ja elokuvan genreistä.
- Pohditaan elokuvan keinoja ja kirjoitetaan elokuva-arvosteluja. Tehdään näiden pohjalta elokuvatrailereita.
- Katsotaan yksi yhdessä valittu elokuva analyttisesti: mietitään mistä elementeistä elokuva koostuu ja seurataan niiden ilmenemistä ja vaikutusta. Puretaan analyysit.
- Tutustutaan elokuvan lajityyppeihin. Laaditaan synopsis johonkin Kiljustarinaan elokuvan eri lajeihin soveltuen: action, draama, scifi, mykkäelokuva, piirretty, romanttinen komedia, jännityselokuva, kauhuelokuva jne. Vertaillaan eri kerronnan elementtejä ja tarinan muuttumista. Ketä valittaisiin näyttelijöiksi kussakin genressä? Millaisessa ympäristössä elokuva kuvattaisiin? Tehdään elokuvatrailerit tableteilla tai esitetään ne livenä. Keskustellaan elokuvasensuurista ja ikärajoista.
- Mistä kertoo elokuva, jonka päähenkilönä on joku Kiljusista? Jaetaan ryhmille joku Kiljusista, isä/äiti/Mökö/Luru/Plättä/Pulla-koira/Susanna-kissa/Hömppä/kyläläinen. Tehdään tämän hahmon näkökulmasta elokuvakäsikirjoitusluonnostelma. Mietitään näyttelijävalinnat. Lasketaan elokuvalle budjetti. Kokoonnutaan palaveriin, jossa kukin ohjaajaehdokas esittelee ideansa tuotantoyhtiön edustajille. Nämä päättävät, mikä käsikirjoitus valitaan. Esittelyjen pohjaksi on voitu tehdä katugalluppi, siinä voidaan hyödyntää katsotuimmat elokuvat-tilastoja jne.
- Katsotaan myös mykkäfilmi ja analysoidaan se, vertaillaan äänielokuvaan. Eritellään mykkäelokuvan tehokeinoja.
- Tehdään mykkäelokuvan tapaan tarinasta pienryhmäesitys, jossa kissat saapuvat Kiljusille kuvauksia varten. Alkukohtauksessa kissat ovat häkissä ja ne lähtevät jahtaamaan Pulla-koiraa. Jaetaan tarina kohtauksiin ja kullekin kohtaukselle suunnitellaan otsikko ja kehitetään repliikit. Rytmitetään esitys otsoikoinnin kanssa yhteensopivaksi. Katsotaan tuotokset ja annetaan palautetta mykkäfilmin tehokeinojen käytöstä, erityisesti eleistä ja ilmeistä.
- Kiljuset toimivat aina hetken mielijohteesta ja miettimättä. Perheenjäsenten ehdotuksiin yleensä suostutaan heti. Kiljusten toiminta ilmentää siis improvisaation periaatteita. Tehdään runsaasti erilaisia improvisaatioharjoituksia. Kiinnitetään huomiota myös yleisön osallistamiseen.

2. KILJUSEN POIKAIN POSETIIVI JA MARAKATTI

Ihmismarakatti Luru Kiljunen herätti kauhua

Kiljusen pojat päättivät ryhtyä tienamaan posetiivin soitolla. Kiertuetta varten Luru Kiljunen maskeerattiin marakatiksi. Luru eksyy marakattipuvussaan metsään, tappaa ketun ja viskaa ketunnahan selkäänsä. Tunnistamattomaksi naamioituneena hän kauhistuttaa kylän väen ja oman perheensäkin. Lopulta hänet tunnistetaan ja keitetään padassa puhtaaksi.

TEEMAT:

- maskeeraus
- puvustaminen
- roolihahmon luominen
- naamiot
- tunteet

TOIMINTA:

- Analysoidaan tarinasta, miten Lurusta saadaan marakatti ja miten hän esittää sitä uskottavasti. Keskustellaan omista televisiosarjojen tai elokuvien lempihahmoista ja tutkitaan niiden maskeja ja puvustusta. Erityisesti sketsisarjat tv:stä, jotka perustuvat mitä kummallisimpiin hahmoihin ovat tässä kiinnostavaa materiaalia. Keksitään uusia hahmoja, joille suunnitellaan ja toteutetaan puvustus ja maski joko piirtämällä luonnoksia tai kokeilemalla käytännössä, jos mahdollista.
- Tehdään naamioita, tutkitaan naamion vaikutusta fyysiseen ilmaisuun. Esitetään omia tarinoita naamioiden kanssa. Naamiotyöskentelyssä korostuu fyysinen ilmaisu: tehdään erilaisia fyysisiä lämmittelyharjoituksia runsaasti.
- Keskustellaan tunteiden näyttämisestä arkielämässä. Kirjoitetaan runoja eri tunnetiloista.
- Pohditaan tunteiden esittämistä fyysisesti näyttämöllä. Tehdään improvisaatioharjoituksia temasta.
- Kootaan lehdistä erilaisia kasvokuvia ja keksitään henkilöille puhekuplaan

repliikki, joka avaa hänen tuntemuksiaan. Mitä kasvat kertovat tunteista? Miten voidaan peittää tunteita?

- Kootaan Kiljusen perheen tunnelmaisuja tarinoista. Millaisia tunteita he käyvät läpi ja miten he ne ilmaisevat?

3. KUN KILJUSET LEIPOIVAT

Ruuan hinta nousussa – suomalaiset kodit säästökuurilla

Näinä vaikeina aikoina elintarvikkeiden hinnannousu vaikuttaa jokaisen suomalaisen perheen elämään. Herrasväki Kiljunenkin päätti vähentää jauhoja leipätaikinassa. Taikinasta tuli niin löysää, että uuni tursusi täyteen. Taikinaan lisättiin jauhoja ja leivät paistettiin uudelleen ja värikkäiden vaiheiden jälkeen niistä tuli kivikovia.

TEEMAT:

- ruuanlaitto, ruokailutottumukset, terveellisen ruokavalion merkitys
- kotityöt

TOIMINTA:

- Keskustellaan kotitöistä ja niihin liittyvistä muistoista. Tutkitaan Kiljuskirjoista, mitä kotitöitä siellä kuvataan ja miten ne hoidetaan.
- Haastatellaan omia vanhempia, isovanhempia tai muita läheisiä heidän lapsuudestaan ja kotitöiden tekemisestä.
- Tehdään still-kuvia teemasta: Kiljuset nykyajan kotitöissä. Still-kuvia voidaan esittää myös sarjakuvamaisesti kolmen kuvan sarjana: tilanteen alku, keski-kohta/käännös ja loppu.
- Kootaan lempi- ja inhokkiruuat ja ruokamuistoja. Puretaan television kokki-ohjelmana.
- Kootaan oman ryhmän keittokirja.
- Perehdytään terveelliseen ruokavalioon, mistä se koostuu ja mikä merkitys sillä on. Toteutus yhteistoiminnallisen oppimisen periaatteilla.

- Äidin painajainen. Tehdään esitykset äiti Kiljusen näkemästä leivontapainajaisesta.
- Kirjoitetaan hurja seikkailu- tai kauhutarina tai sarjakuva levottomasta taikinnasta Kiljusten uunissa.
- Tarinankerrontaa voidaan harjoitella myös ottamalla kyläläisten rooleja ja kertomalla leipomustarina heidän kuulemanaan juoruna tai huhuna. Pariharjoituksena kerrotaan pätkä vuorotellen ja liioitellaan tapahtumien kulkua yhä enemmän.
- Tehdään taikataikinaa (vettä, vehnä jauhoja ja suolaa) ja muotoillaan siitä Kiljusten pihapiiri: rakennukset, kasvit, eläimet jne. tarinoista löytyvien kuvausten ja kuvitusten pohjalta. Myös muovailuvaha on käyttökelpoista. Voidaan tehdä animaatioita Kiljusten kotipihan tapahtumista näiden elementtien avulla tai esittää esineteatterin keinoin.

4. KUN KILJUSET OLIVAT RAVUSTAMASSA Kiljusten suuri rapusaalis puhuttaa

Herrasväki Kiljusen suuri rapusaalis on herättänyt kyläläisten mielenkiinnon. Pyydystystapaa Kiljuset eivät suostuneet paljastamaan, mutta heidän nähtiin soutelevan järvellä valtava kasa pannuja ja patoja veneessä. Rouva Kiljusen varpaat olivat monta päivää ravustuksen jälkeen kirkkaanpunaiset.

TEEMAT:

- järven eliöstö
- kansansatujen hahmot
- vesien saastuminen

TOIMINTA:

- Oetaan selvää eri tietolähteistä, mitä kasveja, eläimiä ja eliöitä asuu suomalaisessa järvessä. Toteutus tutkivan oppimisen, ilmiöpohjaisen tai yhteistoiminnallisen oppimisen näkökulmia käyttäen.

- Pehdytään vesiensuojeluun ja saastumiseen. Voidaan soveltaa kaivosdraamaa (katso sivut 68–69).
- Rakennetaan akvaario ja siihen kasvistoa ja eliöstöä (pahvilaatikko, lasivetriini tms.) edellisen tehtävän pohjalta. Akvaariota voi käyttää lavasteena tms. myös Kiljusten muissa vedellisissä seikkailuissa.
- Valitaan suomalaisesta kansanperinteestä tarinoita, joissa on mukana veden henkiä ja olioita. Lavastetaan järven pohja. Esitetään tarinoita vedenalaisista taruolennoista. Painopiste vedenalaisen maailman unenomaisessa tunnelmassa. Kiinnitetään erityishuomio ääniin ja musiikkiin. Varjoteatteri soveltuu tähän myös.

5. KILJUSEN HERRASVÄEN KUKKO

Kukko peittosi Kiljusetkin

Kiljusen herrasväen kanalassa asustaa kukko, joka on saanut kannuksensa asumalla sitkeästi Kiljusten pihapiirissä, vaikka sen mukana hankitut kaikki 12 kanaa ovat aika päiviä sitten kuolleet Kiljusten vauhdissa. Yrityksistä huolimatta Kiljusen pojat eivät ole saaneet kukkoa ojennukseen, vaan ovat jättäneet sen rauhaan.

TEEMAT:

- äänenkäyttö
- ääniympäristö

TOIMINTA:

- Tehdään rentoutus- ja hengitysharjoituksia ja opetellaan äänen tuoton perusteet.
- Pehdytään puhenopeuden, tauoituksen, painoituksen, rytmien, voimakkuuden, sävelkulun jne (parakielen piirteet) käyttöön.
- Kuunnellaan ja arvioidaan erilaisia äänenkäyttäjiä puheen ja musiikin alalla. Oopperalaulaja, uutistenlukija, urheiluselostaja, upseeri, opettaja, kuiskaaja jne.

- Analysoidaan äänenkäyttöä eri tilanteissa.
- Miten Kiljuset käyttävät ääntään? Kokeillaan kiljusmaista äänenkäyttöä erilaisissa tilanteissa rooleissa ja ihan oikeasti.
- Mitä ääni on? Mitä on kuuleminen? Tutkivan oppimisen avulla tutustutaan ääneen ilmiönä.
- Lainataan desibeli-mittari. Tehdään mittauksia ympäristössä ja keskustellaan niistä. Mitä melu on? Millaiset äänet häiritsevät? Miten meluinen ympäristö vaikuttaa? Voidaan testata myös omat äänivarat mittarin avulla.
- Ryhmä muodostaa puhekuoron (Huutajat-kuoron tyyliin), joka esiintyy äänen eri keinoja käyttäen, ei laulamalla. Harjoitellaan ohjelmisto ja esiinnyttään.
- Valitaan Kiljustarinoista kohtauksia, joihin tehdään äänimaailmoja.
- Luetaan kukko-tarina ääneen ja samalla improvisoidaan siihen kuuluvat äänet.
- Tehdään kukko-tarinasta kuunnelma.
- Tutkitaan ääniä ympärillä. Millaisissa äänimaisemissa elämme? Millainen on virkistävä/rentouttava/hermostuttava jne. ääniympäristö? Mikä on lemppiääni? Mitä se tuo mieleen ja miten se vaikuttaa?
- Millainen äänimaailma kuuluu Kiljusiin? Kotona, kylällä, matkalla jne. Tutkitaan Kiljuskirjoissa kuvattuja äänimaisemia.

6. KILJUSEN POJAT KOULUSSA Suomen koululaitos hälytystilassa

Suomen koululaitos on kriisissä, kun Kiljusen pojat ovat aloittaneet koulutien. Heidän kielitajuaan ja liikunnallista lahjakkuuttaan voi vain ihmetellä. Kommelluksiltakaan ei ole välttytty. Vain tyttökoulun oppilaat antoivat pojille kunnon vastuksen. Erään koulun nimettömänä pysyttelevä rehtori lukittiin karsserikoppiin koko viikonlopuksi ilman ruokaa ja juomaa. Viipurin lyseossa pojat saivat aikaan mediakohun keksimällä, että Viipurin linnan lähellä on sukellusvene. Lopulta Kiljusen pojat löydettiin Tampereelta ja heidät palautettiin huonomaineiseen helsinkiläiseen oppilaitokseen, jossa pojat eivät muusta sakista erottuneet.

TEEMAT:

- koulunkäynti ennen ja nyt
- eri oppiaineet
- koulun säännöt

KOULUTYÖPAJA:

- Käydään koulua Kiljusten poikien aikaan ja tyyliin.
- Harjoitellaan äänenkäyttöä, vähän alkujumppaa mahdollisesti myös eli Kiljusaakkosten opettelua. Esitetään koulupäivän aluksi runo, rytmiä korostaen ja kovaan ääneen, saa olla ääniefektejä mukana. Eka säkeistö kuiskaamalla, toinen kiljumalla tms.

*Jo joutui kevät Suomehen, tuo lasten riemu parhain,
jo puhkee kukat tuomehen, ja joutuu aika marjain.
Kas koivut uudet lehdet saa ja niityt vibannoivat,
ja käki armas kukahtaa ja paimenpillit soivat.*

Säv. P.J. Hannikainen, laulukirjasta Sirkkunen, *Uusia lauluja kansakouluille* (1910).

Vanhan kansan lastenloru herätysloruksi:

*Varis sanoo vaak vaak, kana sanoo kaak kaak,
älkää enää maatkaa!
Nouskaa ylös nukkuneet, käet on jo kukkuneet!*

- Valitaan joitakin koulun oppiaineita, ja suunnitellaan niihin kiljusmainen sisältö. Voidaan suunnitella pienryhmissä tai ohjaaja miettii etukäteen. Alla joitakin esimerkkejä tehtävistä, jotka perustuvat Kiljustarinoihin.

Äidinkieli

Ryhmäjako värilliset laput: keksikää oma kiljusmainen nimi: missä olet hyvä koulussa ja oma lempinimi esim. Samppa Vikkelä, Minttu Tietsikkainen jne.

- Lappujen värin perusteella mennään ryhmiin. Opettaja antaa ryhmille lauseita, jotka toteutetaan kiljusaakkosilla. Kun arvataan, huudetaan kovaa.
- ♦ Mietitään, mitä on tapahtunut kunkin alla olevan virkkeen kohdalla. Sisällöt perustuvat Kiljustarinoihin. Pienryhmät suunnittelevat oman ratkaisunsa. Esitetään oma ehdotus tapahtumien kulusta tai esitetään se. Luetaan Kiljustarinoista tapahtumien kulku- Keskustellaan koulun säännöistä, rangaistuksista, kepposista, koulunkäynnin muuttumisesta jne.
 - En koskaan etsi opettajan koiraan ilman lupaa.
 - En yritä hoitaa nuhaa kietomalla höyhenpatjoja lämmittimeksi ympärilleni koulussa.
 - En naura tyttöjen leikkikaluille.
 - En järjestä hernepyssysotaa kesken koulupäivän.
 - En lukitse opettajaa kaappiin ilman ruokaa ja juomaa viikonlopuksi.
 - En huuda Varokaa karhua! ennen kuin olen varma, että näkemäni hahmo on karhu eikä ihminen.
 - En väitä nähneeni sukellusvenettä, jos en ole ihan varma näkemästäni.
 - ♦ Laaditaan pieni kirjoitelma jostakin alla olevasta aiheesta. Voidaan kirjoittaa myös rooleissa: Mökö. Luru, Plättä tai Hömppä kirjoittajana. (Aineen aiheet ovat oppilaiden itsensä ehdottamia, teoksesta Helmi Räsänen, Ainekirjoitus (1913.)
 - ♦ Ajatelmiani Helsingistä/Ameriikasta
 - ♦ Kun keskustelen äidin kanssa
 - ♦ Kiusaus ja voitto
 - ♦ Miksi olen ehdottomasti raitis
 - ♦ Mikä on suurin virheeni
 - ♦ Mitä ajattelen kun olen kotona yksin
 - ♦ Mitä teen suureksi tultuani

Maantieto

- ♦ Opettaja pitää maantiedon kertausta. Maailman kartalla Kiljusen poikien keksimät nimet. Tehdään omia versioita. Tähän tyyliin:
 Napoli – Nappipeli, Rooma – Ruuma, Lontoo – Luntta, Pariisi – Prisse, Kööpenhamina – Keppihamina, Hampuri – Hamppari, Kiova – Kiljunen, Macedonia – Makaruunia, Bulgaria – Pullan kurit

Matematiikka

- Mökö ja Luru haluavat synttärilahjan, 876 kissaa. Kuinka paljon kissat maksoivat kun yksi kissa maksoi 10 markkaa?
- Raitiovaunut: vaunun keskinopeus on 50 km tunnissa. Yksi kierros on 25 km pitkä. Kuinka kauan raitiovaunu kiertää Helsingiä, kun Kiljusen herrasväki sotkee raitiotieliikenteen ja kierros onkin 100 km pitkä?
- Saareen soutu ja rannalle: kuinka monta kertaa kyläläisiä soudettiin rantaan, kun heitä oli mukana 56 ja veneeseen mahtuu soutajien lisäksi kolme henkeä?
- Aarteen kaivaminen. Kuinka syvä kuoppa oli, kuinka monta kaivajaa ja kuinka kauan kesti, kuinka monta autokuormaa multaa vietiin pois, kuinka voimakas räjähdyspanos tarvittiin tms.?
- Kiljuset osallistuivat urheilukilpailuihin. Myös eläimet kisasivat. Mukana oli 8 lehmää, 1 iso sonni, 15 kanaa, 9 kukkoa, 6 ankaa, 30 lammasta, 20 porsasta, 7 isoa sikaa, 1 kissa. Montako eläintä yhteensä oli mukana?
- Kiljusten Amerikkaan karkotus. Laiva lähti aamulla 14.7. ja oli perillä 21.7. Kuinka monta vuorokautta matka kesti?
- Kiljusen presidenttikautena järjestettiin paraateja. Soittokunnassa, joka soitti marsseja paraatissa, oli 25 jäsentä. Soittaa piti 7 tuntia yhteen menoon. Lopussa jäljellä oli 2 rummunlyöjää ja bassotorvensoittaja. Montako soittajaa oli mennyt tainnoksiin?

Musiikki

- Opetellaan yhdessä ja esitetään kuorona opettajien lempilaulu Huutajat-kuorona.
Koska meitä käsketään (Sirkkunen, Uusia lauluja kansakouluille 1910).
- 1. *Koska meitä käsketään, Mielellämme pitämään
Neuvoa ja opetusta, Joista saamme valistusta,
Niin me kaiken ikämme Mielellämme pidämme.*
- Askarrellaan kierrätyssoittimet, sävelletään ja soitetaan oma biisi: Kiljusten kunnailta -humppa, Mökörock tms.

7. KILJUSEN POIKIEN JOULUAATTO

Eksoottisia jouluruokia Kiljusten tapaan

Kiljusten perheessä lemmikkieläimetkin saattavat joutua paisiksi, vahingossa tosin. Kiljusten pojat antoivat äidilleen joululahjaksi kissan ja koiran, jotka riitaantuivat keskenään. Koko perhe osallistui kovaääniseen takaa-ajoon. Kissa hyppäsi karkuun paisintippannuun ja Pulla-koira pakeni hädissään kakkutaikinaan.

TEEMAT:

- vuotuisjuhlaperinteet
- juhlaruuat

TOIMINTA:

- Ota ja anna lahja-harjoitus. Toteutus improvisaationa pareittain/pienryhmissä. Ojenna kädet, pari ottaa vastaan lahjan, nimeää sen heti ja kiittää, esittää jotain tekemistä, asettaa lahjan pöydälle. Sen jälkeen on hänen vuoronsa ojentaa kädet, joista toinen ottaa lahjan jne. Voidaan lisätä lioittelu: kerta kerralta ihastut enemmän kun saat lahjan, ääni ja liikkeet korostuvat. Voidaan tehdä roolissa Kiljustina, kyläläisinä jne. tai omana itsenä.
- Ryhmät valitsevat juhlaperinteet, joista ottavat selvää eri lähteitä käyttäen. Huomioidaan monikulttuurisuus juhlien vietossa. Tutkitaan, mistä perinne on lähtöisin, miten eri aikoina on juhlittu jne. Esitellään tuotokset muille toiminnallisesti eri tavoin: roolissa asiantuntijaluentona, PowerPoint-esityksen avulla, tehtävärastien kautta, käyttämällä pukuja/rekvisiittaa jne.
- Esitellään oman perheen juhlaperinteitä. Tuodaan valokuvia.
- Suunnitellaan ja toteutetaan juhlat seuraavaksi vuorossa olevana yhteisenä juhla-ajankohtana. Sovelletaan etsittyjä tietoja juhlaperinteistä. Kutsutaan vieraita tai mennään itse kylään juhlan merkeissä johonkin lähikohteeseen.
- Millaisia juhlaruokaperinteitä on? Miten ne eroavat eri perheissä, eri kulttuureissa?
- Pidetään kiljustumaiset pikkujoulut. Ohjelma, koristelu, lahjat ja kutsut toteutetaan kiljustengessä.

- Tehdään juttu Kiljusten joulusta eri näkökulmista ja tutkitaan erilaisia kirjoitustyyliä: naistenlehti, sanomalehti (paikallinen/valtakunnallinen), ruoka/sisustusblogi jne.
- Tehdään kiljusmainen joulukalenteri, jonka luukuista tulee esimerkiksi lapuilla tms. erilaisia kiljusmaisii hommia, jotka toteutetaan.

Kiljusen herrasväki satumaassa

(1916)

I. UKKELI VIE HANNAN JA KILJUSEN HERRASVÄEN SATUMAAHAN Kiljuset katosivat maan alle

Kylän väki sai todistaa uskomatonta näkyä eilen, kun eräs vanha kalastaja, Hanna, Esko ja Kiljuset vaipuivat ihmeellisesti maan sisään kyläläisten silmien edessä. Pitkään velloneet puheet siitä, että satumaa on olemassa saivat uutta pontta tästä tapauksesta.

TEEMAT:

- ♦ fantasia kirjallisuuden genrenä
- ♦ kuvitustaide
- ♦ myytti
- ♦ kiltteys, auttaminen
- ♦ satumaailman säännöt ja rajat

TOIMINTA:

- Tutkitaan Rudolf Koivun kuvitusta Kiljusen herrasväki satumaassa-kirjasta. Kyseessä on ensimmäinen Koivun kuvittama Kiljuset. Millaisia ovat Koivun Kiljuset? Millaisissa maisemissa perhe liikkuu Koivun kuvituksissa. Mitkä kohtaukset hän on kuvittanut, mietitään myös miksi hän on ne voinut valita? Minkä kohtauksen itse kuvittaisit?
- Tehdään oma versio satumaasta ja sen eri maailmoista eri kuvataitein keinoin.
- Mikä on myytti? Mihin myyttejä on tarvittu, mitä niillä on selitetty?
- Tutkitaan esim. maailman synty -myyttejä eri puolilta maailmaa.
- Kootaan Kiljustarinoiden myyttiset piirteet ja teemat.
- Keksitään nykyajan myyttejä: valitaan oman aikamme ilmiöitä ja kehitellään niille myyttinen syntytarina. Samalla pohditaan, mitkä asiat ja ilmiöt mystifoidaan ja miksi?
- Mietitään, mitä tarkoitetaan fantasiakirjallisuudella: kootaan ominaispiirteitä ja etsitään esimerkkejä.
- Verrataan fantasiakirjallisuutta muihin kirjallisuuden lajeihin.
- Esitellään omia lempifantasiakirjoja ja niiden hahmoja.
- Mietitään, miten voidaan olla avulialta toisille ja tehdään auttavaisia tekoja kahden viikon ajan, kuten tässä kiljustarinassa.
- Järjestetään kiltteyskilpailu Kiljusten henkeen esim. kiljumpialaisten tyyliin: keksitään kiltteyslajit, joihin osallistutaan ja suunnitellaan teeman ympärille kunnan kiltteyskarnevaalit.
- Mietitään laajemmin yhteiselo toisten kanssa: miksi on hyvä osata tulla toimeen kaikenlaisten kavereiden ja muidenkin ihmisten kanssa.
- Kootaan muista kiljuskirjoista esimerkkejä perheen ja kylän väen auttavaisuudesta ja tutkitaan mihin nuo teot johtivat.
- Järjestetään Laita hyvä kiertämään -tapahtuma tai teemaviikko tms. : sovitaan yhdessä tietty ajankohta, jolloin käsitellään toisten huomioimista eri näkökulmista. Tehdään auttamistekoja, osallistutaan vapaaehtoistyöhön, pidetään talkoot jne. Voidaan toteuttaa ympäröivässä yhteisössä tai ihan kotioloissa. Pyritään juurruttamaan havaitut asiat arkeen.

- ♦ Satumaan portilla kunkin luonne tulee esiin: mietitään itse kunkin ainutlaatuisuutta: pyydetään palautetta toisilta, kootaan omakuvat: piirretään oman kropan ääriviivojen mukaan hahmo, johon kootaan kuvia, tekstejä, yms. kaikkea mikä kuvaa omaa itseä.
- ♦ Runoselfiet: kirjoita paperille
1. väri, 2. puu, 3. adjektiivi, 4. inhokkieläin, 5. vuodenaika 6. ääni, josta pidät.
Sijoita sanat seuraavaan tekstiin:
Olen 1. _____ 2. _____, joskus kuin 3. _____ 4. _____.
5. _____ 6. _____ Sanoja voi taivuttaa sopivaan runoon sopivaan muotoon. esim. Olen keltainen kuusi, joskus kuin valtava käärme. Talvella vihellän. Kun idea on tuttu, tehkää runoselfien kaavasta omia versioita. Runoselfiet voi koota vaikka perheenjäseniltä. Kootaan runoselfeistä näyttely tai runokirja.
- ♦ Suunnitellaan itselle tatuointi: mitä se kertoo itsestä ja omasta luonteesta, mihin kohtaan sen laittaisin kropassa jne. tehdään sabluuna/perunaleimasin tms. jolla testataan tatuointia.

2. SADUN MARJAMAASSA

Varo mitä suuhusi pistät

Sadun marjamaassa kasvavat kaikki lapset ennen syntymäänsä. Siellä on erittäin vaarallisia marjoja ja hedelmiä, joiden nauttiminen on ehdottomasti kiellettyä. Vanha kalastaja pelasti Kiljuset selittämättömien voimien vallasta.

TEEMAT:

- ♦ mikä on satu?
- ♦ satuhahmot
- ♦ ihmesatu
- ♦ muodonmuutos

TOIMINTA:

- ♦ Valitaan jokin klassikkosatu ja etsitään siitä sadunomaiset piirteet – verrataan *Kiljusen herrasväki satumaassa* -kirjaan.
- ♦ Tehdään klassikkosadusta prosessidraama, tutkitaan mitä tärkeitä teemoja saduissa käsitellään: esim. Tuhkimo, Ruma ankanpoikanen, Pieni tulitikku-tyttö jne.
- ♦ Laaditaan sadunteko-opas.
- ♦ Satutehdas: luetaan erilaisia tekstejä (esim. mainos, uutinen, oppikirjatekstiä, ilmoitus, resepti, käynnistysohje, julkkishaastattelu, puutelistä kauppareissulle jne) kerrotaan tarinoita, jutellaan, katsotaan tv-ohjelma, elokuva jne. kootaan mahdollisimman erilaisia materiaaleja, joista muokataan satuja.
- ♦ Rakkain/pelottavin/kummallisoin/säälittävin/ihailtavin/mieleenpainuvin jne. satuhahmo: haastatellaan eri-ikäisiä ihmisiä aiheesta, etsitään sadut, joissa esille tulleet satuhahmot esiintyvät.
- ♦ Käydään päiväkodissa/vanhainkodissa kyselemässä lempisatuja, järjestetään sinne satutunti, jolloin luetaan/esitetään lapsille/vanhuksille satuja.
- ♦ Järjestetään satuhahmonaamaiset: pukeudutaan omaksi lempihahmoksi, suunnitellaan ohjelmaa, esim. satuhahmojen muotinäytös.
- ♦ Askarrellaan omat lempisatuhahmo-paperinuket. Tutkitaan Ervo Vesterisen kirjoittamaa kirjaa *Musette ja Arlette – Rudolf Koivun paperinukkien kertomaa*.
- ♦ Etsitään tarinoita, joissa tapahtuu muodonmuutoksia. Mistä ne kertovat?
- ♦ Eläinten muodonmuutos. Sammakko, perhonen jne. Tutkitaan tapahtumaa luonnossa ja laaditaan aiheesta tuotoksia.

3. SADUN LORUMAASSA Isä Kiljunen ehdolla lorumaan kuninkaaksi

Sadun lorumaasta saatujen tietojen mukaan siellä asuvat itseriit-toiset ja juoruiluun taipuvalaiset ihmiset. Lorumaassa arvostetaan liioittelua, huhujen ja juorujen levittämistä. Isä Kiljusta ehdotettiin liian vakavaksi muuttuneen hallitsijan tilalle. Kuultuaan jou-

tuvansa jäämään lorumaahan ikuisiksi ajoiksi, pääsevät Kiljuset seurueineen pakenemaan toistaiseksi tuntemattomaan osoitteen.

TEEMAT:

- ♦ viestintävälineiden historia ja kehitys
- ♦ miten väline vaikuttaa viestin sisältöön
- ♦ viestinnän säännöt
- ♦ sosiaalinen media
- ♦ nettietiketti

TOIMINTA:

- ♦ Koulussa voidaan suunnitella viestintäteeman ympärille monialainen oppimiskokonaisuus, jossa eri oppiaineissa haetaan tietoa viestintävälineiden kehityksestä, laaditaan erilaisia tuotoksia yhdessä lähialueen kulttuurilaitosten, kuten museoiden kanssa.
- ♦ Tutustutaan kotipaikkakunnan viestimiin ja viestintään liittyviin yrityksiin.
- ♦ Pidetään viestintäpäiväkirjaa: millaisia tilanteita, mitä sisältöjä, mitä välineitä, kenen välisiä tilanteita jne. Analysoidaan päiväkirjoja ryhmissä, asetetaan tavoitteita oman viestinnän kehittämiseksi. Päiväkirja voidaan rajata myös vaikka somepäiväkirjaksi.
- ♦ Viestintäpaasto: Valitaan jokin viestintäväline, jota ilman ollaan sovittu aika. Seurataan, miten paasto vaikuttaa omaan toimintaan, ajankäyttöön, ihmissuhteisiin jne.
- ♦ Viestintä-ähky: vastaavasti lisätään huomattavasti jonkin viestintämuodon tai -välineen käyttöä ja tutkitaan seurauksia.
- ♦ Viestintä vaikeuksissa: mietitään tilanteita, joissa on kohdattu ongelmia, etsitään ratkaisuja forum-teatterin keinoin.
- ♦ Forum-teatteri: ryhmä valitsee tilanteen, jossa joku tulee epäoikeudenmukaisesti kohdeksi ja suunnittelee tilanteesta lyhyen kohtauksen. Esityksen avaa juontaja (jokeri, fasilitaattori), joka pohjustaa esitystä, kertoo miten forum-teatteriesitys toimii ja lämmittää yleisön esim. mielipidejanan avulla.

Mielipidejana toteutetaan niin, että juontaja esittää esityksen teemaan liittyvän väitteen ja pyytää yleisöä asettautumaan kuvitellulle janalle sen mukaan, mitä mieltä on väitteestä. Janan ääripäät kuvaavat vastakkaisia mielipiteitä aiheesta. Esim. Sosiaalinen media vähentää/lisää kiusaamista: samaa mieltä/ eri mieltä.

Johdannon jälkeen kohtaus esitetään yleisölle. Juontaja virittää keskustelua nähdystä ja virittää yleisön aktiiviseksi. Katsotaan kohtaus uudelleen, yleisö voi osallistua esitykseen. Yleisön tulee löytää keinoja, joilla epäoikeudenmukainen kohtelu saadaan loppumaan. Mukaan pääsee sanomalla seis ja tulemalla näyttämölle valitsemansa näyttelijän tilalle juontajan avustamana. Näyttelijät pyrkivät viemän tilanteen loppuun alkuperäisessä muodossa. Kuka tahansa yleisöstä voi osallistua ja kuinka monta kertaa hyvänsä – mutta yksi kerrallaan, jotta nähdään kunkin toiminnon vaikutus. Tavoite esityksessä ei ole löytää yhtä oikeaa ratkaisua, vaan tutkia miten eri keinot vaikuttavat asetelmaan. Loppukeskustelussa avataan esityksen teemaa, kootaan yhteen hyväksi havaitut keinot, pohditaan vielä mitä muuta voi tehdä jne. Kohtaukset voivat olla omasta elämästä kumpuavia tai sitten yleisellä tasolla tarkasteltuja.

4. SADUN KASVISTOMAASSA

Rikollisuus kasvussa –

Kiljusen pojat vapauttivat kaikki pahantekijät

Sadun kasvistomaa on se paikka, jonne kaikki rikolliset joutuvat rangaistustaan suorittamaan. Kasvistomaan suureen kasvikirjaan prässätään kaikki pahantekijät odottamaan haalistumistaan eli paranemistaan. Mökö ja Luru Kiljusen tiedetään päästäneen kaikki rikolliset karkuun. Rangaistukseksi heidät on litistetty kasviprässissä littanoiksi.

TEEMAT:

- Kiirastulikäsitykset eri uskonnoissa ja kuvaukset taiteessa
- etiikka ja moraali: mikä on oikein ja mikä väärin
- vastuu, syy ja seuraukset

- oikeudet ja velvollisuudet
- rikos/jännitys/seikkailu/salapoliisiromaani/dekkari

TOIMINTA:

- Kootaan Kiljuskirjoista esimerkkejä normirikkomuksista ja hyvien tapojen vastaisesta toiminnasta. Valitaan tilanne, josta järjestetään prosessidraamana oikeudenkäynti. Ryhmissä suunnitellaan todistajalausunnot Kiljusten puolesta/vastaan. Käytetään valitun tarinan käänteitä apuna. Ryhmän jäsenet ovat tilanteen silminnäkijöitä, mukana voi olla keksittyjäkin rooleja. Ryhmän ohjaaja tai joku ryhmäläisistä on tuomari. Tuomari lukee syytteen, kuullaan todistajalausunnot ja julistetaan päätös. Voidaan myös valita syyttäjä ja puolustusasianajaja ja kuulla Kiljusiakin. Oikeudenkäynnin aikana keskustellaan yhteisistä säännöistä, hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä. Prosessidraaman aikana voidaan pienryhmissä eri työtavoilla poimia teemaan sopivia ilmiöitä omasta elämästä, itselle tärkeistä näkökulmista. Katsotaan draamatekniikoilla, miten oikeuden päätös vaikutti Kiljusiin ja asianosaisiin jatkossa.
- Mietitään mistä tietää, mikä on oikein ja mikä väärin. Kuka sen määrittää? Pätevätkö samat totuudet kaikkialla? Millaisia näkökulmia on löydettävissä? Toteutetaan forum-teatteriesityksiä eri näkökulmista. Tutustutaan Lapsen oikeuksien julistukseen.
- Tutkitaan pahantekijöitä erityisesti kirjallisuudessa. Millaisia kuvauksia löytyy? Miten tämä lähestymistapa eroaa muista kaunokirjallisuuden lajeista?
- Lastenkirjojen rosvoit ja poliisit – keitä he ovat ja mitä tapahtuu? Nuorten kirjat – etsiväsarjat.
- Tarkasteluun voidaan ottaa myös elokuvat ja pelit.

5. SADUN LENTOMAASSA Eläinten kohtelua parannettava

Sadun lentomaassa voivat eläimet ja ihmiset lentää. Sinne pääsevät unissaan eläimet, jotka palvelevat uskollisesti isäntiään – joskus ihmisetkin. Kiljusen pojat pelastuvat lentomaasta Pulla-koiran tunnistettua heidät.

TEEMAT:

- ♦ Lentäminen
- ♦ Siivekkäät olennot ja eläimet
- ♦ Mielikuvitus
- ♦ Innovaatiot
- ♦ Haaveilu
- ♦ Toiveet

TOIMINTA:

- ♦ Lentäminen on ollut ihmiskunnan ikuinen haave. Etsitään kertomuksia antiikin ajoista lähtien aiheesta ja tutkitaan, miten niissä kuvataan ihmisluontoa ja millaista symboliikkaa lentämisen haaveeseen sisältyy.
- ♦ Mistä sinä haaveilet? Keskustellaan unelmista ja toiveista. Miksi niitä tarvitaan? Valitaan ryhmän yhteinen haave ja kuljetaan sitä kohti. Mitä tekoja haaveen toteutuminen edellyttää?
- ♦ Kirjoitetaan toiveista ja haaveista itselle kirje, joka luetaan sopivan ajan kulu-
tua.
- ♦ Mielikuvitus saa siivet, sanotaan. Mietitään mitä se tarkoittaa ja mihin mieli-
kuvitusta tarvitaan.
- ♦ Tutkitaan lentämisen historiaa.
- ♦ Tutustutaan siivekkäisiin eläimiin ja niiden biologiaan. Tehdään tutkielmat.
Esitellään eri tavoin ryhmässä.
- ♦ Siivekkäät satu- ja fantasiaolennot: luetaan kirjallisuutta aiheesta, kootaan
erilaisia siivellisiä hahmoja: piirretään, askarrellaan, tehdään muovailuvahasta,
paperimassasta jne.
- ♦ Rakennetaan lentovälineiden pienoismalleja.
- ♦ Pidetään leijan rakennuskurssi ja lennätyskilpailu/taapahtuma.
- ♦ Kasataan iso joukko esineitä, joille keksitään uusia käyttötarkoituksia niin
paljon kuin mahdollista. Yritetään etsiä epätodennäköisyyksiä, yllättäviä rat-
kaisuja. Esitellään uudet ideat muille.
- ♦ Mietitään innovaatioita ja keksintöjä eri aikoina. Miten ne muuttivat maail-
maa?

- Tehdään prosessidraama jonkun tunnetun keksijän elämästä. Tutkitaan yhdessä hänen elämäntarinaansa eri draamatekniikoiden avulla. Esim. teksti hautakivessä: laaditaan kyseinen kirjoitus, josta draamatyöskentely lähtee liikkeelle: hautakivikirjoituksessa tiivistyy keksijän elämäntarina ja aikaansaannokset. Tehdään still-kuvia hänen lapsuudestaan, naapureiden/kaupunkilaisten/muiden tutkijoiden huhut ja juorut keksinnön vaikutuksista, tyhjä tuoli päähenkilön ajatuksista, kun keksinnön kanssa oli hankaluuksia, roolilakana, johon kootaan tietoa internetistä keksijän elämästä ja luonteesta, laaditaan keksijän päiväkirjansivu (esim. aiheesta: tänään tapasin/erehdys, joka kannatti/matka, jonka mieluiten unohtaisin), jonka pohjalta tehdään pienryhmätuotokset tms.
- Keksijöiden hautausmaa: valitaan kiinnostavia henkilöitä, tutustutaan heihin ja laaditaan kullekin hautakivikirjoitus: suunnitellaan yhdessä hautausmaa, jossa he kaikki lepäävät. Toteutus voi olla piirros, pienoismalli, pihamaalle tehdyt pahvihautakivet, yms.

6. SADUN HILJAISUUDEN MAASSA

Joulupukin kotipaikka on löytynyt

Sadun hiljaisuuden maasta löytyy Totuuden linna. Kiljuset oppivat, että keskittymällä hiljaa kypsyvät ajatukset ja saadaan aikaan jotain suurta. Joulupukkin asuu hiljaisuuden maassa. Hän muuttaa Mökön ja Lurun nukeiksi, joilla ei ole aivoja eikä sydäntä. Robotti on nykyaikainen nimitys näille hahmoille.

TEEMAT:

- rentoutuminen
- hiljaisuus

TOIMINTA:

- Tehdään koko kehon rentoutusharjoitus selin maaten ja jutellaan tuntemuksista.
- Etsitään erilaisia rentoutumuotoja liikkumisesta lukemiseen.
- Mietitään mitkä asiat/ihmiset/tekemiset rentouttavat.

- Pohditaan, millaisissa paikoissa voi rentoutua, millainen on viihtyisä ympäristö.
- Suunnitellaan ja toteutetaan yhteinen oleskelunurkkaus tai jokaisen ikioma olokolo.
- Kukin saa valita itselleen mieleistä hiljaista tekemistä: itsekseen lukeminen, piirtely, näpertely, kirjoittaminen pelailu tms. Varataan yhteisiin tapaamisiin aikaa rauhoittua itsekseen oman hiljaisen mielipuuhan parissa. Vaihdeltaan tekemisen muotoja.

7. JÄLLEEN KOTONA

Osa suomalaisista uskoo satumaahan

Kiljuset ovat lopulta palanneet satumaahan suuntautuneelta matkaltaan. He ovat kertoneet kokemuksistaan, joita kylän väen saatikka Suomen kansan on vaikea uskoa. Kiljusissa on tapahtunut huomattavaa muutosta, nämä ovat vaisumpia ja hiljaisempia kuin ennen, mikä herättää kummastusta.

Teemat:

- pelit
- pelaaminen

Toiminta:

- Esitellään omia lempipelejä, jotka edustavat erilaisia pelimuotoja: lautapeli, seurapeli, tietokonepeli, ulkoleikki tai ulkopeli jne.
- Pidetään pelipäivä: kokeillaan erilaisia pelejä.
- Mietitään pelien sääntöjä, pelaamisen motiiveja, voittamisen ja häviämisen tunteita.
- Suunnitellaan Kiljusten satumaa -kirjasta peli: lautapeli, tietokonepeli, seikkailupeli, korttipeli yms.
- Tehdään Kiljusten koko satumaaseikkailusta animaatio, teatteriesitys, taidenäyttely tms.

Kiljusen Plättä

(1917)

I. PLÄTTÄ NÄYTTÄÄ VOIMIAAN Kiljuset saavat perheenisäystä

Onnellinen perhetapahtuma on kohdannut Kiljusia. Pojille on syntynyt pikkusisko Plättä, joka on erityisen vahva ja kovaääninen pieni ihmisalku.

TEEMAT:

- minäkuva – kuka minä olen?
- ihmisen kehitys

TOIMINTA:

- Kirjataan omia ominaisuuksia. Tehdään mind map sen pohjalta.
- Oma elämäнкаari. Kootaan kollaasi, jossa esitellään tärkeimmät oman elämän vaiheet. Haastatellaan tätä varten lähipiiriä.
- Koostetaan oma rooliverkosto: kuka olen eri tilanteissa: sisko, lapsi, koululainen, harrastaja, kaveri, naapuri, ystävä jne. Mietitään, millainen olen ja miten toimin eri rooleissa.

- Kehitetään yhdessä kaveripalautteen keräämismuoto, jonka avulla saadaan tietoa toisilta siitä, millainen olen tässä ryhmässä.

2. MÖKÖ JA LURU PLÄTÄN HOITAJINA Huostaanottojen määrä pysynyt ennallaan/ lastenhuoltolakia tarvitaan

Nykyaikana lastenhoito on aikaa vievää, vastuullista ja vaativaa työtä. Kiireisten perheiden tulee tarkkaan harkita lapsenhoitoon käytettävissä olevat voimansa. Kesällä Kiljusen perheen äiti jätti pojat lapsenvahdeiksi. Pojat vaihtavat vaipat, ruokkivat ja nukuttavat siskoaan omintakeisin keinoin, joista lastensuojeluviranomaiset saivat huomautettavaa. Lopulta muurahaiset rakentavat pesää Plätän päähän.

TEEMAT:

- animaatio

TOIMINTA:

Animaatiotyöpaja

- Tämä työpajakokonaisuus sisältyi Lukuinto-hankkeeseen, joka oli Opetusministeriön rahoittama hanke (2012–2015).

Tavoitteet:

- innostetaan lukemaan Kiljusen herrasväen seikkailuja
- opetellaan käyttämään elokuvatyökalua tablettitietokoneella
- tutustutaan animaation historiaan, sen tekemiseen ja kerrontaan audiovisuaalisin keinoin: sisällöntuotanto ja materiaalin muokkaaminen elokuvatyökalun avulla
- kehitetään ryhmätyötaitoja
- opetellaan arvioimaan omia ja toisten tuotoksia
- vahvistetaan medialukutaitoja

- Välineet ja materiaalit: esimerkkianimaatiot mielellään itse tehtynä elokuvatyökalulla, voidaan katsella myös valmiita animaatioita tai antaa ennakkotehtävä kotiin, A3 paperi animaation taustapaperiksi, väriliidut, A4 paperia käsikirjoituksen laatimiseen, lyijykynä ja paperia plärän valmistukseen, Kiljustahmot animaatiota varten, tablettitietokoneet, videotykki animaatioiden katseluun.

Animaatiopajan sisältö

1. Johdatus animaation tekemiseen

- Mikä on animaatio ja miten se toimii? Erukäteen voidaan valmistaa esimerkkianimaatio elokuvatyökalulla.
- Voidaan myös antaa kotona katseltavaksi ja analysoitavaksi animaatioita.
- Tutustutaan animaation historiaan ja lajityyppeihin ja esitellään niitä toisille.
- Analysoidaan Kiljustarinoita niiden elokuvallisuuden kautta: tarinoissa juonenkuljetus ja tapahtumat etenevät usein animaation/mykkäfilmin/slapstick-komedian keinoin.
- Tutkitaan mihin animaatiotekniikka perustuu tekemällä yksinkertainen plära ja analysoimalla animaatioita.
- Oman Kiljustanimaation pohjaksi voidaan eri työtavoin, esim. draaman ja tarinankerronnan keinoin, käyttää Finnen kirjoittamia Kiljustarinoita.
- Elokuvatyökalun esittely. Tutustutaan yhdessä elokuvatyökaluun. Sovitaan yhteiset pelisäännöt tablettien käytöstä.
- Animaatioprojektin voi dokumentoida esim. tekemällä making of -koosteet. Ryhmän sisällä sovitaan kuka dokumentoi, mitä dokumentoidaan, milloin ja millä välineillä. Animaatioprojektista voidaan kirjoittaa myös blogia jne. Tästä on muistettava sopia aloituskerralla!

2. Oman animaation ideointi ja käsikirjoittaminen

- Tehdään ryhmäjako esim. sopivan draamaharjoituksen avulla.
- Ryhmässä aloitetaan oman animaation suunnittelu ja käsikirjoittaminen. Aloituksessa voi käyttää soveltuvia draamaharjoituksia työskentelyyn virittäjänä.
- Käsikirjoitus kannattaa tehdä tableteilla, näin saadaan tuntumaa välineeseen, jos se on uusi.
- Suunnitellaan käsikirjoituksen avuksi kuvaussuunnitelma.

- Laaditaan animaatiota varten äänimaisemasuunnitelma: mitä ja kenen ääniä käytetään, missä kohtaa ja miten toteutettuna.
- Suunnitellaan animaatioissa tarvittava dialogi ja roolitetaan repliikit.
- Laaditaan animaation tapahtumapaikkana/ympäristönä toimiva miljö. Se voidaan piirtää paperille eri tekniikoilla, tehdä kollaasina: leikataan ja liimataan sanoma- ja aikakauslehtikuvista, rakentamalla esineistä tai muovailuvahasta jne. Miljö voidaan myös kuvata tabletilla ja tulostaa paperille. Voidaan kokeilla myös muita animaation muotoja.

3. Animaation tekeminen

- Käsikirjoitusten esittely muille ryhmille. Voidaan kokeilla prosessikirjoittamisen keinoja. Annetaan palautetta ja kehittämissideoita toisille.
- Sovitaan viimeistään tässä vaiheessa työnjako ryhmän sisällä: animaationteokvaiheessa tarvitaan vähintään ohjaaja, kuvaaja, animaatiohahmojen ja taustan liikuttajat ja hoitajat.
- Oman animaation tekeminen tableteilla elokuvatyökalun avulla ohjaajan avustuksella. Äänien ja musiikin tallentamista varten tarvitaan erillisiä tiloja.
- Suunnitellaan ja äänitetään dialogi.
- Suunnitellaan ja äänitetään musiikki tai äänimaisema. Mieluiten itse sävellettään musiikki, tekijäoikeusseikkojen vuoksi.
- Selvitetään ryhmille – tai annetaan ryhmien tehtäväksi selvittää, miten tekijänoikeuden vaikuttavat tuotoksen tekemiseen.
- Omasta animaatiosta voidaan tehdä lyhyt esittely tai traileri joko tablettitietokoneella tai live-esityksenä.
- Laaditaan sovitulla välineillä oman animaation mainosjuliste, julisteet pidetään esillä sopivassa ympäristössä (virtuaalinen tai fyysinen ympäristö).
- Ideoidaan omaan animaatioon liittyviä tuotteita ja materiaaleja ja toteutetaan niitä mahdollisuuksien mukaan.

4. Ensi-ilta museolla, kerhossa, päiväkodissa, oman tai rinnakkaisluokan kesken tai vanhempainillassa tms.

- Valmistellaan katsomo vastaamaan leffateatteriolosuhteita siinä määrin kuin se on mahdollista. Voidaan myös nauttia leffaherkkuja.
- Etukäteen suunnitellaan haastattelut, joissa animaatiotyöryhmän jäsenet kertovat animaation teosta. Haastattelut toteutetaan tableteilla tai livenä.

- Katsotaan ja arvioidaan trailerit, mainokset, haastattelut ja muut mahdolliset tuotokset.
5. Esitetään animaatioita muille ryhmille, kotona, vanhainkodissa tms.
6. Aloitetaan jatko-osien tai seuraavan tuotantokauden suunnittelu!

3. PLÄTÄN TUTTI

Porsaan kiinniottajille maksettiin tuntuva palkkio

Kiljusen perheen huushollissa saatiin taas aikaan täysi rähinä, kun Pulla-koira nappasi Plätän tutin ja koko perhe osallistui tut-tijahtiin. Hötäkässä karkaa porsas ja sitä jahdataankin jo koko kylän voimin. Porsas hyppää uimaan, muut soutavat perään veneillä, jotka uppoavat. Lopulta possu saadaan kiinni ja soude-taan rantaan. Tutin löytämiseksi tuotiin lopulta talosta kaikki tavarat ulos. Tutti löytyi Plätän suusta kehdestä.

TEEMAT:

- hippas- ja piilosleikit: pelit ja niiden säännöt
- juoni tarinassa

TOIMINTA:

- Etsitään erilaisia hippas/piilosleikkejä ja leikitään niitä. Keksitään omia kil-jushenkisiä versioita: porsashippa, Plätän piilotus, tutin etsintä, jne. Mietitään pelin sääntöjä ja pelin pelaamiseen liittyviä käytänteitä. Pohditaan myös voit-tamista ja häviämistä.
- Tutustutaan pelien historiaan ja kehitykseen.
- Tehdään oma lautapeli. Valitaan eri Kiljustarinoita, joista ryhmät tekevät lau-tapelit: suunnitellaan pelipohja, säännöt, pelivälineet ja muut pelissä tarvitta-vat seikat. Pelataan pelejä! Lautapelien avulla voidaan kerrata tutut tarinat tai tutustua uusiin Kiljusseikkailuihin.
- Tehdään Kiljuspelikortit ja keksitään Kiljusten korttipelejä ja niiden sääntöjä.

- Kootaan possujahdin juonikuvio. Tehdään vastaavia piirroksia/karttoja muista kiljustarinoista tai muista kirjoista. Mietitään tarinan etenevyyttä, sujuvuutta, erilaisia juonenkäänteitä, huippukohtia ja muita juonen kehittelyn keinoja.
- Harjoitellaan juonen kuvausta tiivistämällä tarina visuaaliseen muotoon tai mind mapiksi. Samalla tapaa toimii tarinan sarjakuvallistaminen.

4. PLÄTTÄ IHMEOLENTONA

Suurlakko uhkaa – eduskunta hyväksyi kahdeksantuntisen työpäivän

Kiljusen pojat lähtevät Plätän kanssa Helsinkiin kiertueelle opettuaan hänelle temppuja. Kiertue saavuttaa suuren suosion, ja kansa vaatii työpäivän lyhentämistä, jota pääsee seuraamaan Plättää. Senaatti kokoontui miettimään kiertueen esityspaikkaa, eikä uskaltanut vastustaa kansan tahtoa. Eduskunnan koollaoloaika pidennettiin, jotta voitaisiin päättää työajasta. Sanomalehdissä puhkesi railakas kirjoittelu näytäntöjen puolesta ja vastaan.

TEEMAT:

- eduskuntalaitos
- kansanedustajan työ
- lainsäädäntö

TOIMINTA:

- Tutustutaan kansanedustuslaitokseen ja sen toimintaan: käydään eduskunnassa, seurataan eduskunnan televisioitu istunto ja analysoidaan toimintaa istunnossa, tutkitaan eduskunnan nettisivuja.
- Kansanedustajan työ: haastatellaan paikallista kansanedustajaa, valitaan kansanedustajia, joiden nettisivuihin tutustutaan ja esitellään muille heidän työtään.
- Tehdään kansalaisaloite, lähetetään paikalliselle kansanedustajalle.
- Pohditaan yhteiskunnallista vaikuttamista ruohonjuuritasolta eduskuntaan: miten voin vaikuttaa eri tasoilla.

- Järjestetään aloitepäivä: kerätään ideoita oman ympäristön kehittämiseksi, suunnitellaan parhaiden ideoiden valinta ja toteutustapa.

5. KIERTUE PLÄTTÄ KILJUNEN

Plättä Kiljusen esityskiertue – ennennäkemätön menestys

Isä Kiljunen päätti valjastaa tyttärensä taidot teatteriesitykseen. Näin syntyi teatterikappale Löydetty lapsi eli Sydämiä kukkaisnurmella. Sitä esitettiin ympäri Suomea suuren kohun saattelemana. Kiertueen aikana Plättä varastettiin, Pulla jahtasi merimiestä, isä esitti Pullaa, työväenyhdistys valitsi Plätän kunniajäsenekseen, äiti löi sähkölaitoksen omistajaa – eikä tässä ole suinkaan kaikki. Lopulta esitys kiellettiin Vaasassa eikä Joensuuun sitä uskallettu ottaa ollenkaan.

TEEMAT:

- näyttelijän ja ohjaajan työ teatterissa

TOIMINTA:

- Mietitään näyttelijän työtä – mitä taitoja tarvitaan? Tehdään ääni- ja kehoilmaisuun liittyviä harjoituksia runsaasti.
- Esitetään pieniä kohtauksia ryhmissä. Yksi toimii aina ohjaajana, joka antaa palautetta ja kehittää kohtausta.
- Tarkastellaan tilankäyttöä ja liikkumista näyttämöllä. Mietitään myös kontaktia yleisöön ja toisiin näyttelijöihin. Treenataan näitä taitoja harjoitusten avulla.
- Käydään mahdollisuuksien mukaan teatterissa ja arvioidaan esitys erityisesti näyttelijätyön näkökulmasta. Tutustutaan teatterin tekemiseen ja siihen liittyviin ammatteihin.

Kiljusen herrasväki partiolaisina

(1918)

I. KILJUSET PÄÄTTÄVÄT RUVETA PARTIOLAISIKSI JA AUTTAA KAIKKIA IHMISIÄ

Kansainvälinen partioliike kasvattaa suosiotaan Suomessa

Maassamme kielletyksi julistettu lapsille ja nuorille suunnattu partioaatetta ihannoiva harrastustoiminta on vuonna 1917 saatu jälleen lailliseksi. Aate tukee isänmaallista ja kristillistä kasvatusta. Kiljusen herrasväki on aloittanut »Ole valmis» partioatteen toteuttamisen auttamalla nauriintaimien istutuksessa naapuriaan kiljusmaisina seurauksin.

TEEMA:

- harrastukset, erityisesti partio

TOIMINTA:

- Otetaan selvää kotipaikkakunnan harrastusmahdollisuuksista.
- Järjestetään oman ryhmän harrastemessut: kukin esittelee omaa harrastustaan

eri tavoin. Jos ei ole erityistä harrastusta, voi esitellä sellaista toimintaa, jota haluaisi harrastaa.

- Keksitään ryhmän yhteinen harrastus.

2. KILJUSET KEKSIVÄT UUDEN MERKKIKIELEN Kiljusaakkoset kouluihin

Kiljuset keksivät oman merkkikielen, joka perustuu ruumiin avulla tehtäviin aakkosiin. Kiljusaakkoset levisivät koululaitokseen pääkaupunkiseutua myöten. Asiantuntijatahot ovat todenneen aakkosten käytön edistävän terveyttä, koska aakkostellessa käytetään tehokkaasti ruumiin eri osia.

Kiljusaakkosten tulkinta voi joskus olla vaikeaa ja aiheuttaa vakavia väärinkäsityksiä. Isä Kiljunen viestitti aakkosillaan maanmittarin vierailusta ja sanoma tulkittiin virheellisesti mii-naksi – tietäähän sen mikä sekameteli siitä seurasi. Kylän elämä on jo palannut normaaliksi.

TEEMAT:

- aakkoset
- typografia

TOIMINTA:

- Tutkitaan eri kielten aakkosia.
- Etsitään luontoretkellä aakkosten muotoja maasta, puista, kasveista, pilvistä jne. Kuvataan löydöt.
- Etsitään kirjainten muotoisia kohteita kaupunkiretkellä ja kuvataan niitä.
- Tehdään metsään ympäristötaideteos: havuneulasista, hiekasta tms. muovataan aakkosia. Käydään kuvaamassa luonnon tekemiä muutoksia kirjaimiin säännöllisin väliajoin – kunnes ne häviävät.
- Opetellaan Kiljusaakkoset ja lähetellään niillä viestejä toisille.
- Luodaan oman ryhmän merkkikieli.

- Tutkitaan kirjoitusasua: kirjasin, kirjasinkoko, lihavointi, kursivointi jne. – mikä vaikutus näillä on tekstin lukemiseen?
- Kuvataan kotipaikkakunnalla olevien yritysten logoja. Tutkitaan niiden värejä, kirjaimia, muotoa jne. Suunnitellaan oman ryhmän logo.

3. LURU SAA VAMMOJA Tapaturmien vyöry lamaannutti Kiljuset

Partioliikkeen korostamiin kansalaistaitoihin kuuluvat ensiaputaidot. Kiljusen herrasväen perheeseen saapui sairaanhoitajatar neuvomaan perhettä haavojen sitomisessa, ja apua kyllä tarvittiin. Kiljunen kerrallaan putosi kaivoon pelastaessaan perheen poikaa Lurua. Seikkailusta talon katolla seurasi myös moninaisia ruumiinvammoja.

TEEMAT:

- ensiaputaidot
- onnettomuus uutisointi
- duudsonismi

TOIMINTA:

- Voidaan tutustua museon/kirjaston/päiväkodin/koulun/kerhon yms. pelastussuunnitelmiin ja mietitään milloin niitä tarvitaan. Mietitään tilanteita arkielämästä, milloin ensiaputaidot voivat olla tarpeen. Harjoitellaan perustaitoja siinä määrin, kuin ohjaaja katsoo tarpeelliseksi. Mietitään mitä muuta hätätilanteisiin kuuluu: rauhallisuus, avun saaminen paikalle, toimintaohjeet paikalla olijoille jne. Ei lietsota hysteriaa vaan luodaan turvallisuuden tunnetta.
- Etsitään lehdistä onnettomuus uutisia ja analysoidaan niitä. Miksi onnettomuksista uutisoidaan? Muuttuuko uutinen eri medioissa?
- Kirjoitetaan Lurun kommelluksista ja kolhuista onnettomuus uutisia eri medioihin.

- Keksitään kirkuvat lööpit Kiljusten toilailuista seinälle kollaasiksi. Analysoidaan sensaatiouutisia.
- Keksitään duudsonomaisia temppuja ja testataan niitä. Mietitään Duudsonit-ilmiötä.
- Ovatko Kiljuset Duudsonien »esi-isä»? Kootaan Kiljuskirjoista duudsonomaisia temppuja ja kommelluksia.
- Tehdään Kiljusista Duudsonit tulee taloon -versio. Laaditaan Kiljusten esitelykirje: kuka perheestä pyytää Duudsonit kylään ja miksi? Mitä Duudsonit haluavat Kiljusille osoittaa ja mitä tehdä heidän kanssaan? Miten päivät sujuvat ja mitä Kiljuset oppivat? Noudatetaan Duudsonit tulee taloon -formaattia.

4. KILJUSET SUORITTAVAT PARTIOTUTKINNON Partiotaitokisoissa Kiljuset opettelivat eksymään

Kiljusen herrasväki suoritti partiotutkintoon tarvittavat tehtävät kylän väen toimiessa tuomareina. Juoksukilpailun voittivat Pulla-koira ja Plättä isä Kiljusen vilpistä huolimatta. Äiti Kiljunen voitti uintikilpailun ja sai samalla valtavan kalansaaliin isä Kiljusen vilppiyrityksistä huolimatta. Tulensytytystehtävän selvitti parhaiten Plättä. Suunnistuskilpailun voiton vei Pulla-koira.

TEEMAT:

- selviytyminen
- extremelajit

TOIMINTA:

- Organisoidaan oma partiotaitokisa tai tehtävärata erilaisten selviämistaitojen ympärille.
- Kokeillaan erilaisia extremelajeja omassa mittakaavassa, esim. vuorikiipeilyä lähikukkulalla jne.

5. KILJUSTEN SODANKÄYNTI Vihollinen hyökkäsi Kiljusen maille

Suomea riivaava sotatila ylsi myös Kiljusen tiluksille. Isä Kiljunen joutui vihollisen vangiksi ja pelastautui sankarillisesti perheensä, Kiljusaakkosten ja dynamiitin avulla. Vihollinen piiritti maatilaa, mutta koiraa ja lehmää myöten Kiljusen herräväki piti urhoollisesti pintansa. Nykyaikaisessa sodankäynnissä yleisesti käytetty ase konekivääri häviää tehokkuudessa Kiljusten kehittämälle versiolle.

TEEMAT:

- sota taiteen aiheena
- sotasensuuri
- sotapropaganda

TOIMINTA:

- Tutkitaan sotaromaania, sotaelokuvaa tai sota-aiheista kuvataidetta. Miten ja miksi sotaa kuvataan myös taiteen keinoin? Millaisena sota näyttäytyy eri taiteen alueilla? Etsitään ihannoivia ja kriittisiä kuvauksia. Verrataan median esitystapoihin. Voiko sotaa kuvata neutraalisti?
- Tutustutaan sotasensuuriin ja sotapropagandaan. Mistä sai puhua/kirjoittaa ja mistä ei ja miksi? Tutkitaan aiheeseen liittyviä kulttuurieroja.
- Sotien uhrin ja voittajan. Millä perusteella sodassa on voittajia tai häviäjiä? Tutkitaan asiaa etäännytetysti roolityöskentelyn kautta, luodaan tilanne, jossa kuvitellun sodan eri osapuolet muistelevat käytyä sotaa esim. lapsenlapsilleen. Muistelijat ovat sodan aikana olleet eri asemissa: siviilejä, sotilaita, sotapäälliköitä, rauhanneuvottelijoita jne. Kootaan yhteen, miten erilaisia näkemyksiä kokemuksista löytyy ja mitä samaa niissä on.

6. PLÄTTÄ JA PULLA LÄHTEVÄT SOTAAN

Mannerheim myönsi Plättä Kiljuselle vapaudenristin

Plättä Kiljunen päätti lähteä sotimaan ja joutui vihollisleiriin. Mannerheimin joukot hälytettiin apuun. Plättä käytti kuularuis-
kua taitavasti karkoittaen vihollisen. Vihollisjoukot hyökkäsivät
yöllä uudelleen, mutta hyökkäys kilpistyi Plättä Kiljusen virittä-
mään ansaan: pakkasyössä jäädytettyyn tiehen. Kiljusen herras-
väki kutsuttiin Helsinkiin Mannerheimin järjestämään suureen
paraatiin kunniapaikalle.

TEEMAT:

- Suomen sisällissota

TOIMINTA:

- Perehdytään aiheeseen historian oppikirjan, kaunokirjallisuuden tai elokuvien avulla.
- Merkitään Suomen kartalle sodan tapahtumapaikkoja ja vaiheita. Mitä koti-
paikkakunnalla tapahtui?
- Piirretään kaksi (tai useampi) roolilakanaa (isolle paperille ihmisvartalon
ääriviivat) ja luodaan niihin omat roolihahmot, sodan eri osapuolet. Pohjana
voi olla todellinen tai kuviteltu sotatilanne. Kuka hahmo olisi voinut olla?
Annetaan kummallekin hahmolle nimi, luonnekuvaus, asuinpaikka, ammatti,
harrastukset, perhetausta, haaveet, pelot, syyt osallistua sotaan, tulevaisuu-
densuunnitelmat jne. Kokeillaan eri draamatekniikoilla syventää hahmon
tarinaa. Missä tilanteessa hahmot kohtaavat? Tehdään eri ehdotuksia eri draa-
matekniikoilla.
- Sodan sankarit. Suunnitellaan ryhmissä kummankin osapuolen muisto-
merkki ja keksitään muistopäivä ja rituaali, miten ja mitä silloin muistetaan.
Katsotaan ryhmien tuotokset ja keskustellaan huomioista.

7. ISÄ KILJUSESTA TULEE KUNINGAS

Suomi saa isä Kiljusesta ensimmäisen kuninkaan

Isä Kiljunen julistautui kuninkaaksi perheensä tuella. Alamaiksiksi valittiin sata ihmistä, jotka eivät ole saaneet mitään aikaan. Heille rakennettiin oma asuinrakennus Kiljusten pihaan, maksettiin palkkaa ja tarjottiin ilmaista ruokaa. Pian Kiljuset työlästyivät palvelemaan alamaisiaan ja isä Kiljunen yritti karkottaa ihmiset erikoisin Kiljusmaisain keinoin. Mikään ei tehonnut, vaan tarvittiin eduskunnan päätös. Helpottunut herra Kiljunen jatkoi perheensä kanssa tavallista elämää hämäläisellä tilallaan.

TEEMAT:

- hallitusmuotona kuningaskunta
- kuninkuus
- linnojen arkkitehtuuri
- vallan symbolit

TOIMINTA:

- Etsitään maat, joissa tällä hetkellä on kuningas. Sijoitetaan valtiot maailmankarttaan.
- Piirretään maiden liput.
- Pohditaan, miten kuninkaaksi tullaan ja mitä kuninkaan valtaan kuuluu.
- Mistä kuninkaan tunnistaa? Tutkitaan vallan symboleja ja toimintoja, joilla valtaa ilmaistaan.
- Tutkitaan satukirjallisuuden kuninkaita. Mietitään mitä ominaisuuksia kuninkailta saduissa yleensä on? Millaista valtaa he käyttävät ja miten? Millaisia ongelmia heillä on?
- Millaisia ovat kuninkaiden asuinpaikat? Tutustutaan oikeisiin kuninkaanlinnoihin eri puolilla maailmaa netin tms. kautta.
- Suomen linnat ja linnoitukset. Kootaan suomalaiset vastaavat asumukset ja tarkastellaan niiden arkkitehtuuria ja käyttötarkoituksia.

- Piirretään linnoja, pohjapiirroksia, ulkokuvia ympäristöineen.
 - Tehdään isä Kiljuselle komea ja mahtava kiljusmainen linna tai muu asumus piirtämällä, askartelemalla, huovuttamalla, pienoismallina tms.
 - Suunnitellaan myös Kiljuslinnan puutarha edellä kuvatuin keinoin.
 - Voidaan myös tehdä oma linna/unelmien asumus.
-
- Järjestetään paraati. Tehdään asut ja muu rekvisiittia, valitaan/sävelletään musiikki, mietitään maskeeraus ja harjoitellaan liikkuminen (tanssit, marssiminen jne). Kutsutaan muut ryhmät mukaan tekemään tai katsomaan!

Luru Kiljunen ja hänen Hömppänsä (1919)

I. KILJUSTEN PERHEJUHLA Isä Kiljunen vankilaan – Suomen valtiollinen asema uhattuna jälleen

Isä Kiljusen 60-vuotispäivillä Mökö Kiljunen ja Tarapaappa Hätähätäläinen yllätettiin suutelemasta. Häät ovat tiedossa. Mökö Kiljunen on yrittänyt väheksyä kohtauksen merkitystä selittämällä pyydystäneensä vain kalanruotoa tulevan morsiamensa etuhampaiden välistä. Hääpäivä sai oudon käänteen, kun sulhanen karkasi pihalle hääväki perässään. Etsinnöissä löydettiin metsän perältä salapolttajien viinatehdas. Mökö Kiljusta ajettiin takaa Helsinkiin saakka. Isä Kiljunen vangittiin rettelöitsijänä ja ankara riita sosialistien ja porvareiden välille nousi jälleen lähes kaikesta.

TEEMAT:

- perhe ja suku

Toiminta:

- Kootaan kotona kuvia perhejuhlista, tutkitaan juhlien aiheita ja viettotapoja, vertaillaan juhlmistapoja eri perheissä.
- Perehdytään oman suvun historiaan haastattelemalla sukulaisia.
- Suvun merkkihenkilöt: keitä he ovat ja miksi heidät mainitaan?
- Oman sukupuun laatiminen ja esittely.

2. MITEN LURU JOUTUI SULHASEKSI Aitan katto romahti kirkkoherran painosta – morsian naimisiin väärän sulhasen kanssa

Mökö Kiljusen häitä jatkettiin kommelluksista huolimatta. Mökö Kiljunen houkutteli veljensä Lurun morsiamen viereen vastaamaan »tahdon». Kun tapaus huomattiin, alkoi hurja selvittely. Isä Kiljunen tukisti kirkkoherraa ja Kiljusen pojat karkasivat aittaansa turvaan. Tuntikausien taistelun jälkeen pojat saatiin aitasta ruiskuttamalla vettä aitta pullolleen. Tapahtumavyöryn aikana kirkkoherra kiipesi aitan katolle, putosi katon läpi aittaansa koko hääväki perässään.

TEEMAT:

- mediakriittisyys: häät ilmiönä mediassa
- speaktaakkeli

TOIMINTA:

- Luetaan häälehtiä, tutkitaan häämessuja yms. hääilmiöitä, katsotaan tositv-hääohjelmia televisiosta.
- Analysoidaan niissä annettuja merkityksiä perheestä, sukupuolirooleista jne.
- Tehdään oma versio tositv-hääohjelmasta tai Kiljusten hääjuhlasta.

3. HÖMPÄN RISTIÄISET

Koira kastettiin Kiljusen herrasväen ristiäisissä

Luru Kiljunen vaimoineen on saanut perheenisäystä. Tyttövauvan ristiäiset eivät sujuneet odotusten mukaan. Nimenanto suoritettiin perheen uudelle koiralle, jonka Plättä Kiljunen oli pukeutunut vauvan ristiäispukuun. Koira jahtasi kirkkoherran puuhun ja aiheutti kiivaan takaa-ajon. Lopulta lapsikin sai nimen, Hömppä Kiljunen.

TEEMAT:

- ♦ nimet ja niiden merkitykset

TOIMINTA:

- ♦ Selvitetään oman nimen tausta haastattelemalla lähisukulaisia.
- ♦ Sovitaan, miten oman ryhmän niminpäiväsankaria muistetaan jatkossa, kehitetään jokin yhteinen rituaali.
- ♦ Selvitetään oman nimen etymologia.
- ♦ Kootaan kaikkien nimien tarinat omaksi nimipäiväkalenteriksi, joka voidaan askarrella eri tekniikoin, tuottaa tableteilla tms.
- ♦ Tehdään digitarinoita omista nimitarinoista.
- ♦ Kootaan yhteinen esittelyvideo tms. jossa mukana kaikkien nimitarinat.
- ♦ Hankitaan tai tehdään ryhmän oma maskotti, valitaan sille nimi ja järjestetään ristiäiset.

4. HÖMPÄN KEHTO

Kiljusen herrasväen kehtolaitosnäytännöt keräävät väkeä

Plättä Kiljunen on kehittänyt lastenhoitoon soveltuvan, hevosen vetämän kehtolaitteen. Kiljuset ovat pääsymaksua vastaan esitelleet keksintöä riihessään yleisölle ja vastaanotto on ollut ihastunut.

TEEMAT:

- mainonta ja markkinointi
- keksinnöt

TOIMINTA:

- Suunnitellaan mainoskuva/radio/tv- tai somemainos kehtolaitteelle eri välineitä ja tekniikoita käyttäen, myös eri kohderyhmiä ajatellen.
- Suunnitellaan yllä kuvatulla tavalla mainos jollekin muulle kohteelle: itselle tärkeä esine, turhake tms.
- Pohditaan mainonnassa käytettyä argumentointia, kerätään mainoslauseita ja analysoidaan niitä, mikä tehoaa ja mistä se johtuu: tekstin, äänen tai kuvan vaikutuskeinot.
- Mikä kanava tehoaa: mietitään eri kanavien ilmaisumahdollisuuksia, kerronnan keinoja ja tehokkuutta.
- Mikä vetoaa? Valitaan eri medioista parhaiten purevat ja iskevät mainokset ja mainoslauseet.
- Improvisaatioharjoituksia: keksitään/esitetään hassuja koneita, keksitään niille käyttöohjeita yms. – vaikkapa teemalla koulussa/museossa/päiväkodissa/sairaalassa tarvittavia uusia laitteita.

5. HÖMPPÄ TOIMITTAA PLÄTÄN MERKILLISELLE MATKALLE Vanhempien vastuu lapsistaan höltymässä

Hömppä Kiljusen tapaus on herättänyt laajaa keskustelua lastensuojeluviranomaisissa. On selvinnyt, että Luru Kiljunen on jättänyt lapsensa usein alaikäisen pikkusiskonsa Plätän hoiviin ja tämä on johtanut holtittomuuksiin. Viaton lapsi on muun muassa sitonut lapsenvahtinsa riimulla kiinni hevoseen ja kun tähän sotkeutui koira ja koko Kiljusen herrasväki, olivat seuraukset vakavat.

Sanomalehtityöpaja

Pajassa työvälineinä käytetään tabletteja.

- ♦ Ryhmä on omana itsenään tai esim. Kiljus-Sanomien kesäharjoittelijoita. Ohjaaja voi olla roolissa päätoimittaja tai ilman roolia.
- ♦ Keskustellaan siitä, mitä ryhmäläiset lukevat sanomalehdistä – entä millaisia asioita Kiljuset lukisivat tämän päivän lehdistä? Jaetaan ryhmille perheenjäsenten roolit ja luetaan päivän lehti heidän näkökulmastaan: mikä kiinnostaa Mököä tai Plättää? Millaiset uutisaiheet koskettavat Kiljusten elämää?
- ♦ Tämän päivän Kiljuset -juttusarja. Keksitään perhe, jolle sattuu ja tapahtuu samaan tapaan kuin Kiljusille – mutta nykypäivään sijoitettuna. Tarkastellaan samalla oman perheen kiljusmaisuuksia.
- ♦ Mediajulkisuus. Mikä myy? Mikä ihmisiä kiinnostaa? Miten Kiljusista tulee uutinen? Keksitään uutisotsikoita tai lööppejä Kiljuskirjojen teemoista ja tehdään kollaasi otsikoista.
- ♦ Luetaan pareittain jokin Kiljusten seikkailu ja laaditaan sen pohjalta lööppi. Lööpit kootaan seinälle, parit valitsevat niiden perusteella seuraavan tarinan, johon haluavat tutustua.
- ♦ Entä mitä ammatteja lehden toimituksesta löytyy? Kutsutaan paikallislehden toimittaja kylään kertomaan lehden teosta tai mennään tutustumaan toimintukseen paikan päälle.
- ♦ Tutkitaan sanomalehdistä, millaisia osioita lehdessä on. Jaetaan ryhmä osioita vastaaviin toimituskuntiin tekemään juttuja Kiljusista: kulttuuri, urheilu, ulkomaan- ja kotimaan uutiset ja tuotetaan luokan omat Kiljus-Sanomat.
- ♦ Mikä on uutinen ja mitä uutistoimittaja tekee? Ideoidaan yhdessä hurjia juttuja Kiljusista ilmestyvään erikoisnumeroon.
- ♦ Laaditaan vastaavaan tapaan sanomalehti, joissa kaikki uutisoitava on muokattu kiljushenkeen. Kiljustarinoiden sijaan lehden uutisten ja juttujen pohjana voi olla oma ryhmä ja sen toilailut tai oma perhe, suku, kylä tai kaupunki, jossa asutaan.
- ♦ Uutiskriteerit – kaikesta ei saa uutista
- ♦ Uudesta tiedosta tulee uutinen, jos se täyttää uutiskriteerit. Uutisessa kerrotaan: mitä, missä, kuka, koska, miten, miksi.

1. Paikallisuus: Mitä lähempänä tapahtuu, sitä enemmän se kiinnostaa. Uutinen kotisi viereen rakennettavasta jäähallista kiinnostaa sinua paljon enemmän kuin sellaista, joka asuu sadan kilometrin päässä.
2. Läheisyys: Uutiseen liittyy jotain tuttua. Jos ulkomailla on tapahtunut onnettomuus, uutisissa kerrotaan, mikäli mukana on ollut suomalaisia.
3. Yllätyksellisyys: Uutisen tulisi yllättää jollakin tavalla. Kukaan ei ihmettele kevään ensimmäisiä kukkia toukokuussa, mutta entä jos kasvit alkaisivatkin kukkia tammikuussa?
4. Tunnettuus: Mitä tutumpi henkilö, sitä helpommin hän on uutisissa. Poliitikon uudesta kampanuksesta voidaan tehdä uutinen, mutta naapurisi tuskin pääsee samasta aiheesta lehden sivuille.
5. Vaikuttavuus ja palvelu: Uutisella voidaan myös kertoa vinkkejä tai varoittaa ihmisiä. Jos maalitehdas palaa, ja ilmaan nousee myrkkyykaasuja, mediassa ilmoitetaan vaarasta. Toisaalta uutinen voi myös rauhoittaa: Ei hätää, ilmassa ei ole myrkkyyjä.

KILJUSSANOMIEN TOIMITUKSEN ERI OSASTOT

1. KOULUKEPPOSTEN OSASTO
2. KUMMITTELUOSASTO
3. KILJUSTEN KOMMELLUKSET
4. KOTIMAAN JUOKSUT JA JUORUT
5. MAAILMALTA

Hahmotellaan ensin paperille vastaukset seuraaviin kysymyksiin valittujen tarinoiden pohjalta: Mitä tapahtui? Missä tapahtui? Kuka teki ja mitä? Milloin tapahtui? Miksi tapahtui? Mitä seurauksia sillä oli? Miten tapahtuma vaikutti ihmisiin tai ympäristöön?

- Uutisen laatimisessa huomioitavaa: Aloitetaan uutinen mielenkiintoisimmasta kohdasta, sen jälkeen lisätään taustatietoja. Keksitään ytimekäs ja lukemaan houkutteleva otsikko. Valitaan uutisen kuvitukseksi kuva, joka on täynnä elämää ja toimintaa. Otetaan kuvat kirjan tarinoista tai lavastetaan ja puvustetaan kuvat itse.

1. KOULUKEPPOSTEN OSASTO

Kuvitellaan, että Kiljusen pojat Mökö ja Luru tulisivat oppilaiksi lähikouluun. Mitä koulussa tapahtuisi? Miten opettajat suhtautuisivat siihen? Entä rehtori? Entä toiset oppilaat? Mitä seurauksia Kiljusten toilauksilla olisi? Kirjoitetaan uutinen siitä, miten Kiljuset pojat saivat koulun ihan sekaisin.

2. KUMMITTELUOSASTO

Kiljusen Mökö ja Luru koittivat kerran parantaa yskäänsä kierittelemällä ter-
vassa ja höyhenissä. Poikia luultiin kummituksiksi ja heitä ajettiin takaa, kun-
nes äiti Kiljunen tunnisti poikansa äänen.

Oma kummitus: Keksitään kummitukselle nimi, kuvaillaan miten se ään-
tee, missä se asuu, mitä erikoistaitoja sillä on, miten se pelottelee jne. ? Kirjoi-
tetaan uutinen siitä, mitä tapahtui, kun tämä kummitus kävi vierailulla. Mitä
kummitus teki? Mitä siitä seurasi? Miten naapurit suhtautuivat?

Kiljusten kotihirviö. Millainen kotihirviö asustaa Kiljusten kotona? Mitä se
saa aikaan? Kirjoitetaan uutinen, jossa kuvataan jotakin kotihirviön aikaan-
saamaa kaaosta ja mekkalaa Kiljusten mailla.

3. KILJUSTEN KOMMELLUKSET

Ollessaan lomamatkalla Helsingissä Kiljuset joutuivat vanhingossa yöksi put-
kaan. Mitä tapahtui? Kirjoitetaan uutinen. Juttua varten on myös voitu haas-
tatella esimerkiksi poliisia tai isä Kiljusta tai jotakuta silminnäkijää.

Mitä Kiljusen herrasväelle tapahtuu, kun he tekevät muuttoa ja matkustavat
Helsinkiin lentokentälle? Minne he ovat muuttamassa? Miksi he muuttavat
pois?

4. KOTIMAAN JUOKSUT JA JUORUT

Kiljuset siirtyivät juoksemalla Helsinkiin ja olympiastadionille, jossa järjes-
tivät eläinten urheilukilpailut. Mitä sattui ja tapahtui? Kuinka paljon oli ylei-
söä? Kuka kaatui ja kuka julistettiin voittajaksi?

Kiljusilla oli teatterikiertue Suomessa ennen lähtöään. Mitä kommelluksia
kiertueella tapahtui? Mitä kiljusfanit tekivät? Olivatko esitykset menestys?
Millainen puvustus ja lavastus Kiljusilla oli?

5. MAAILMALTA

- Mitä Kiljuset saivat aikaan Amerikassa, jonne he matkustivat maanpakoon?

He eivät ole ennen olleet ulkomailla, eivätkä puhu kuin suomea. Miten he selviävät Amerikassa? Tuleeko väärinkäsityksiä? Eksyvätkö he toisistaan? Kirjoitetaan uutinen, jossa kuvaillaan Kiljusten herättämää huomiota Amerikassa. Mitä paikalliset ajattelevat Kiljusista? Uutisessa voi olla kommentteja esimerkiksi poliisilta, hotellinpitäjältä tai kaupunkilaisilta.

- Luetaan yhdessä tuotettua lehteä rooleissa: Kiljusten herrasväkenä, kyläläisinä, kaupunkilaisina jne. Mitä mieltä Kiljustet ovat omasta julkisuuskuvastaan? Käytetään eri draamatekniikoita: tyhjä tuoli, ajatusäänet, kuuma tuoli jne. Laaditaan roolilakanat (mitä tiedämme, mitä oletamme, mitä haluamme kysyä uutisen perusteella kultakin perheenjäseneltä) perheenjäsenistä juttujen perusteella – verrataan kirjan tarinoihin.
- Käytetään yhdessä tehtyä sanomalehteä jatkossa eri tavoin Kiljustarinoita luettaessa ja käsiteltäessä: tarinoiden kertauksessa, virikkeenä omien jatkotarinoiden keksimisessä, tarinoista tehtävissä prosessidraamoissa draamatyötapojen yhteydessä jne. Esimerkiksi helsinkiläiset lukevat Kiljusten toikkaroinneista uutisen ja muodostavat suhtautumisensa perheeseen sen perusteella.

6. HÖMPPÄ KUMMITTELEE

Kiljusten kellarissa outo tapaus

Hömppä Kiljusten pääsi vapaasti temmeltämään perheen ruokakomerossa. Paitsi että hän tahraantui kaatuneen hillon ansiosta kauttaaltaan tahmaiseksi, hän tuli myös huppeliin juotuaan marjaviiniä komeron lattialla olevasta pullosta. Kummallinen näky sai Kiljusten perheen säikähtämään ja kylän väen tulemaan hätiin. Vasta Pulla-koiran nuoltua hillot tytön vartalosta hänet tunnistettiin talonväeksi.

TEEMAT:

- kummitustarinat ja tarinankerronta

TOIMINTA:

- * Kerrotaan kummitustarinoita: luodaan sopiva tunnelma eri elementeillä: valaistus, kankaat, sisustus jne.
- * Kootaan erilaisia kummitushahmoja eri maiden tarinaperinteestä.
- * Perehdytään muihin yliluonnollisiin hahmoihin tarinaperinteessämme.
- * Etsitään ja esitellään eri tavoin muita tunnettuja kummitushahmoja kirjallisuudesta.
- * Harjoitellaan uskottavuutta tarinankerronnassa.
- * Improvisaatioharjoituksia: toinen kertoo tarinan, muuta se kummitustarinaksi.
- * Äänenkäyttöharjoituksia: kummitusääntelyä, pelottelun äänelliset tehokeinot kokeiluun.
- * Tehdään pelottavia äänimaisemia, jotka voidaan nauhoittaa.
- * Sisustetaan kummitusrata, jonka suoritettuaan saa kummittelijadiplomin, joka sekin suunnitellaan itse.
- * Keksitään ryhmän oma kummitus ja sille ominaisuudet, nimi, tavat, asuinpaikka yms. ja annetaan sen eellä omaa elämäänsä, kehitellään sille tarinoita jne.
- * Luodaan omat kummitushahmot ja esitellään ne toisille (tuotostavan saa valita itse tai valitaan jokin työtapatekniikka, jota esim. kuvaamataidossa opetellaan parhaillaan).
- * Perustetaan kummittelukoulu, opetellaan kummittelutaitoja
- * Tehdään varjoteatteria kummitushahmoilla.
- * Järjestetään kummitusjuhla: suunnitellaan sopivan pelottava ohjelma ja pukeudutaan teeman mukaisesti.

7. HÖMPPÄ SAA HAMPAITA Hampaanjalkiä Haaksirikkoisten patsaassa

Hömppä Kiljusen hammaslääkärikäynti Helsingissä aiheutti sekasortoa jo junamatkan aikana. Kirkuva tyttönen sekoitti juna-aikataulut ja pakotti heikkohermoisimmat matkustajat jät-

tämään matkanteon. Liikennekaaos jatkui Helsingissä ja pelättiin jo vallankumouksen koittaneen. Vaiherikkaiden takaa-ajokomellusten jälkeen Hömppä Kiljunen kiipesi Haaksirikkoisten patsaan huipulle, iski kutiavat ikenensä patsaaseen saaden helpon puhkeavaan hammasrivistöönsä.

TEEMAT:

- tarinan kerronta kulttuurisena ilmiönä, tarinallisuus
- suomalainen tarinankerronta ja tarinaperinne
- tarinaperinne eri kulttuureissa
- fakta ja fiktio: totta vai tarinaa

TOIMINTA:

- Tutkitaan tarinan kerronnan perinteitä eri kulttuureissa ja esitellään niitä.
- Media, mainonta ja tarinat: mietitään, missä ja miksi tarinallisuutta käytetään?
- Etsitään tarinan ja toden reunaehtoja ja käyttötapoja eri konteksteissa.
- Laaditaan Hömpän hammasseikkailusta tarinoita eri tarinankerronnan tavoitteita tutkien: kauhutarina, kummitustarina, opettavainen tarina, vitsi, tositarina, varoittava esimerkki jne.
- Kootaan tarinankerronnan keinoja ja harjoitellaan niitä: äänelliset, esitykselliset ja sisällölliset keinot.
- Pidetään tarinankerrontakilpailut tai -tapahtuma: suunnitellaan yksin tai ryhmässä tarinat ja esitetään ne. Tarinat voivat olla vaikkapa jatko-osia Kiljusseikkailuihin.
- Yhdistetään tarinankerrontaan kirjavinkkaus: kirjaesitelmien sijaan laaditaan vinkkaukset, jotka esitetään ryhmässä tai ulkopuoliselle yleisölle, painopisteenä tarinallisuus.

Kiljusten vallankumous

(1921)

I. KILJUSET PANEVAT TOIMEEN VALLANKUMOUKSEN

Isä Kiljunen valittiin Suomen tasavallan presidentiksi urheilukilpailuissa

Kiljusen herrasväki saapui taas Helsinkiin osallistuakseen suureen urheilutapahtumaan. Kuuluisat Kiljuset saivat mukaan ennennäkemättömän määrän kansaa ja urheilutilaisuuden hurmoshenki kohosi korkeuksiin. Kiljusten toiveesta myös eläimet osallistuivat kilpailuihin, mistä syntyi valtava sekamelska. Tilaisuuden päätteeksi isänmaallisen puheen pitänyt isä Kiljunen tuli valituksi presidentiksi.

TEEMA:

- olympialaisten historia
- urheilukilpailut, lajit

TOIMINTA:

- Perehdytään olympialaisten historiaan ja ilmiöihin olympialaisten ympärillä.
- Kootaan olympialaisissa esiintyvät lajit ja tutkitaan niiden kehitystä.
- Organisoidaan kiljumbialaiset, urheilukilpailut, joissa on mukana kiljusmaisista lajeja, mutta reilun pelin periaate.
- Kisataan hyvällä huumorilla oman ryhmän kesken tai haastetaan muut ryhmät mukaan.

Kiljustyöpaja Kiljumbialaiset

- Pidetään ryhmän/ryhmien/koulun/päiväkodin/kylän/kaupunginosan tms. Kiljumbialaiset: liikunnan riemun ja urheiluhengen ilojuhla. Kisat voivat olla pienimuotoiset ja improvisoidut, mutta kannattaa pyrkiä huipulle kuten Kiljuset ja olla suureellinen ja mahdollisimman mahtipontinen. Pohjana työskentelyyn ovat kaikki Kiljusten kokemat hetket, joissa perheen liikunnallisuus nousee esiin: osallistuminen urheilukilpailuihin, äidin tanssiharrastus ja perheen notkistusharjoitukset, partiotaitoihin liittyvä harrastuneisuus ja eri tarinoissa esille nousevat huimat liikuntasuoritukset.
- Pidetään kokous, jossa päätetään ryhmän omien kiljumbialaisten järjestämisestä. Sovitaan kisojen ajankohta, lajit, valitaan kisavalmistelutyöryhmät ja niiden tehtävät ja työskentelyaikataulu jne. muut tarvittavat seikat. Kisalajit saavat olla mielikuvituksellisia ja oivaltavia, niiden keksimiseen kannattaa panostaa. Katsojiksi ja kannustajiksi voidaan kutsua perheet ja lähiseudun muut yhteisöt.
- Järjestetään kiljumbialaiset ja juhlistetaan yhdessäoloa, ihastellaan kekseliäitä joukkueiden kannustushuutoja, arvostetaan vauhtiin pääsyä ja maaliintuloa. Dokumentoidaan tapahtuma ja katsellaan jälkikäteen. Dokumentoidaan myös kisoihin valmistautumista. Tehdään tapahtumasta traditio, jolla luodaan yhteishenkeä yhteisöön. Pyydetään paikallislehti uutisoimaan tapahtuma.

Oetaan kantaa esimerkiksi alla oleviin seikkoihin hausalla, uudella, erilaisella, ja yllätyksellisellä tavalla:

- Kisapaikka

- Tunnusmelodia
- Kisamaskotti
- Kisamainonta ja -tiedotus
- Juontajuus: kisojen selostus
- Avajaiset: puheet, laulut, esitykset jne.
- Lajit
- Missä sarjoissa kamppaillaan
- Joukkueet, valmentajat, kisaorganisaattorit, tiedottajat, fanituotteiden valmistajat
- Lajivalmennus, valmennusleirit
- Kannustusjoukot, kannustushuudot, fanisivut, fanituotteet
- Joukkueen nimi, joukkueen laulu, joukkueen tunnus, joukkueen asukokonaisuus jne.
- Uutisointi
- Palkinnot: esim. itse tehty Kiljusmalja/Kiljuspokaali jaetaan suurin juhlallisuuksin
- Näyttely Kiljumpsialaistuotteista ja valokuvanäyttely kisan kohokohdista
- Kilpailu hullunkurisimmista lajeista, niiden esittely valitsijoille, arvovaltainen raati, jossa valitaan viisi parasta, joita ruvetaan treenaamaan.
- Kiljusmainen viisiottelu – pyydetään vaikka kirjastosta lajivalmennusta.

2. ISÄ KILJUNEN HALLITSEE

Uudet tuulet puhaltavat Kiljusen hallinnon myötä

Suomen vastavalittu presidentti Isä Kiljunen on vastaanottanut omintakeisella tyyllillään ulkovaltojen edustajien lähetystöt. Kiljushallinto korostaa huvittelua ja hauskanpitoa, mikä tulee vaikuttamaan paraatien järjestämiseen ja teattereiden ohjelmistoon. Koululaitoksen toimintaan on tulossa suuria muutoksia: oppilaat saavat määrätä kouluoloista jatkossa. Monet opettajat ovat jättäneet virkansa ja maata uhkaa vakava opettajapula. Kiljuskaramellit, Kiljuskone, Mökö-kengät ja muut uudet kulutustavarat ovat tulleet muotiin.

TEEMAT:

- Suomen hallitusmuodon kehitys
- Suomen presidentit

TOIMINTA:

- Perehdytään Suomen presidentteihin eri lähteitä monipuolisesti käyttäen: tv, internet, kirjallisuus, aikakauslehdet jne.
- Laaditaan aikajana tms. havainnollistava esitys Suomen presidenttien virka-kausista: mitä Suomessa/maailmalla tapahtui kunkin kaudella.
- Esitellään Suomen tähänastiset presidentit suunnittelemalla presidenttitapaaminen: osallistutaan juhlaillallisille, jossa esitetään eri presidenttejä ja heidän puolisoitaan, suunnitellaan juhlaohjelmaa, jossa kertautuvat Suomen historian hetket presidenttien näkökulmasta.
- Suunnitellaan presidenteille patsaat: millainen patsas sopii kullekin, mihin se sijoitettaisiin, mitä sen kautta halutaan kertoa.
- Kehsitään omat monumentit eri presidenteille: patsas, taulu, rakennus, katu, puisto tms. joka kuvaa kyseistä presidenttiä, hänen aikaansa ja aikaansaannoksiaan.
- Tutkitaan presidentin asemaa: miten valitaan, palkkaus, työtehtävät, virka-kauden kesto, ominaisuudet, joita tarvitaan.
- Laaditaan työpaikkailmoitus presidentin virkaa varten. Haetaan virkaa ja käydään työpaikkahaastattelussa – roolityöskentelyä.

3. KILJUSTEN HALLITUS JATKUU Koulu-uudistus ei miellytä opettajia – presidentti Kiljusen vastustus kasvaa

Isä Kiljunen määräsi kouluhallituksen julistuksella, että pojat saavat kerran vuodessa, 18. lokakuuta, kokeilla opettajien kärsivällisyyttä haluamallaan tavalla. Ehdotuksesta innostuttiin ympäri Suomen, erityisesti sosialistinen lehdistö ylisti kokeilua. Oulussa toteutettiin opettajien hurjaakin hurjempi koskenlasku.

Tampereella kuulusteltiin opettajilta läksyt, Sortavalassa pidettiin opettajille kokeet ja Kuopiossa testattiin ääneenlukunopeutta ja Turussa tutkittiin todistukset. Kouvolassa opettajat antoivat oppilaille selkäsaunan ja saivat varoituksen. Loviisassa ja Haminassa opettajat menivät piiloon. Helsingissä opettajat karjasivat ja pitivät Kiljusenvastaisen juhlan.

TEEMAT:

- * valta ja sen käyttö
- * vallankaappaus ja -kumous eri näkökulmista

TOIMINTA:

- * Tutkitaan millaiset syyt ovat johtaneet vallankumouksiin tai vallankaappauksiin.
- * Pohditaan vallankäyttäjää ja -käyttöä erilaisissa olosuhteissa arjen kiemuroista politiikkaan.
- * Etsitään historiasta ja kirjallisuudesta esimerkkejä erilaisista valtaan liittyvistä ilmiöistä.
- * Tarkastellaan vallankäytön muotojen ilmentämistä kuvataiteessa, arkkitehtuurissa jne. eri taiteiden kautta.
- * Mietitään kansalaisvaikuttamisen, anarkismin ja vallankäytön suhteita ja mahdollisuuksia eri kulttuureissa ja yhteisöissä.
- * Selvitetään miksi syntyivät ja mitä tarkoittivat väärän kuninkaan päivä ja karnevaalit.
- * Suunnitellaan ja toteutetaan omassa yhteisössä karnevalistinen päivä, jolloin vallan välineet ja käyttömuodot keikautetaan nurinkurin ja tarkastellaan kriittisesti ja huumorin keinoin vallan ilmenemismuotoja: esim. oppilaat suunnittelevat koulupäivän toiminnan ja ryhtyvät opettajiksi, museokävijät pääsevät museo-oppaiksi tai näyttelysuunnittelijoiksi, kirjaston asiakkaat päättävät mitä toimintoja kirjastossa toteutetaan sinä päivänä ja mitä saa lainata.
- * Kootaan karnevalipäivän havainnot ja huomioidaan ne toiminnan suunnittelussa jatkossa.

4. KILJUSTEN KUKISTUMINEN

Kiljusen herrasväki maanpakoon Amerikkaan

Kiljuten kansansuosio on alkanut rakoilla ulkomaita myöten ja Suomessa on syntymässä salaliitto Kiljusia vastaan. Isä Kiljunen itsekin on kyllästynyt hallitsemaan. Presidentinlinnaan hyökättiin kun huomattiin Kiljusten olevan lähdössä. Nähtiin hurja takaa-ajo ympäri Helsinkiä ja kohti Kiljusten kotipaikkaa. Amerikan suurlähettiläs lupasi toimittaa Kiljuuset maanpakoon.

TEEMAT:

- ♦ maastamuutto
- ♦ pakolaisuus

TOIMINTA:

- ♦ Mietitään ja selvitetään syitä, joiden vuoksi ihmiset lähtevät kotimaastaan. Pohditaan, mikä saisi tai on saanut lähtemään kotimaasta ryhmän jäsenten kesken.
- ♦ Selvitetään oman perheen ja suvun osalta, millaisia kohtaloita teemasta löytyy omasta lähihistoriasta.
- ♦ Tutkitaan Suomen ja oman kunnan maastamuuttoa ja myös pakolaistilannetta aikojen kuluessa.
- ♦ Tutustutaan erilaisiin ihmiskohtaloihin aiheesta eri lähteitä tutkimalla: keskustelu, haastattelu, tv-ohjelma, taidenäyttely, käynti pakolaiskeskuksessa tai vieraiden pyytäminen sieltä, teatteriesitys, eri mediat, historialliset lähteet, kaunokirjallisuus jne.
- ♦ Jaetaan hankittu ymmärrys esim. väittelyn tai prosessidraaman keinoin, musiikillisesti tai äänimaisemia tuottaen, mahdollisimman erilaisia ilmaisukeinoja käyttäen. Järjestetään tapahtumapäivä, jossa teemaan liittyvät tuotokset esitetään.
- ♦ Teemaan syventyminen voi tapahtua esim. niin, että eläydytään erilaisiin lähtötunnelmiin: pareittain tai ryhmissä pakataan kuvitteellinen matkalaukku

eri tarkoituksiin: mummolaan menoa varten, lomamatkalle lähtiessä, kaverin luo yökylään päästessä, lopuksi hätätilanteessa ja/tai pakon edessä. Puretaan erityisesti viimeinen laukunpakkaus keskustellen huolellisesti eri tunteista ja tilanteista.

- ♦ Aloitukseen liittyviä draamatekniikoita voivat olla myös esim. still-kuvat ryhmässä lähtöhetkestä, tilanteeseen liittyvät ajatusäänet tai tyhjä tuoli lähtijöiden symbolina.
- ♦ Teemat vaativat ohjaajalta erityistä hienotunteisuutta, herkkyyttä ja tilanteentajua sekä ryhmäntuntemusta. Lisämateriaalia teeman sisällölliseen käsitteelyyn ja työtapoihin löytyy eri järjestöjen globaalikasvatusaineistoista.

Kiljuset palaavat

(1925)

I. KILJUSTEN PALUU KOTIMAAHANSI

Lasten kammonistinen puolue tukee Kiljusten paluuta Suomeen

Hallitus on asettanut turvallisuuskomitean ja nuoriso on perustanut Kiljusia vastaanottamaan kammonistisen puolueen. Kiljuset saapuvat Amerikan lähettilään laivalla ihmisten hurratessa. Kammonistit estävät poliisin ja palokunnan toimintaa. Kiljusten kunniaksi järjestettiin paraati Suurtorilla, joka hajotettiin palokunnan vesisuihkuin sillä seurauksella, että Kiljusten Amerikan tuliainen paviaani Pupu karkasi.

TEEMAT:

- yhteiskunnallinen vaikuttaminen
- puolueet

TOIMINTA:

- Kuvitellaan, että Suomessa kaikki nykyiset puolueet kyllästyvät ja päättävät lopettaa toimintansa. Perustetaan ryhmässä uusia puolueita ja mietitään niille

puoluepoliittinen linja, tavoitteet ja toimintasuunnitelma. Nimetään puolueet, tehdään niille vaaliohjelma. Järjestetään vaalit. Suunnitellaan eri medioita hyödyntävä vaalikampanja. Äänestetään ja julistetaan voittaja.

- ♦ Samalla seurataan tiedotusvälineistä nykyisten puolueiden toimintaa, argumentointia ja suhtautumista itselle tärkeisiin asioihin.
- ♦ Mira Päätaalo vinkkaa kouluja: Kannattaa tuoda esille myös internet vaikuttamisen ja kansalaisdemokratian välineenä. Verkosta löytyy useita palveluita, joiden kautta oppilaat voivat osallistua päätöksentekoon tai vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin. Esimerkiksi eduskunnan nuorille suunnatulla sivustolla (<http://www.nuorteneduskunta.fi/Suomeksi/Eduskunta/>) on eduskunnan tuottamia dokumentteja ja tietoa päätöksenteosta. Oppilaat voivat tutustua palveluun tutkivan oppimisen menetelmiä käyttäen ja harjoitella samalla esimerkiksi tiedonhakua. Opettaja voi tehdä myös koulukohtaisen vaikuttamisfoorumin, jossa oppilailla on mahdollista tuoda julki oma mielipiteensä ajankohtaisista asioista. Lisää vinkkejä löytyy Mira Päätalon opinnäytetyöstä *Sosiaalinen media alakoulun oppimisympäristönä*. (Oulun AMK, Viestinnän koulutusohjelma 2011.)

2. PUPU KARKAA

Hurja paviaani vapaana Helsingin kaduilla

Kiljusen herrasväen uusi lemmikki, paviaani Pupu riehui ympäri Helsinkiä. Villieläimen kiinnisaamiseksi perustetaan komitea, joka yrittää vangita pedon. Ihmiset seuraavat tilanteen kehittymistä ja yhä uusia konsteja kokeillaan tuloksetta. Palokunta karkottaa paloruiskulla ihmiset koteihinsa.

TEEMAT:

- ♦ villieläimet
- ♦ luonnonsuojelu & eläinten suojelu
- ♦ uhanalaiset lajit
- ♦ eläinten oikeudet

TOIMINTA:

- Selvitetään villieläinten asemaa maailman eri kolkilla käyttämällä monipuolisia lähteitä ja tuotetaan niiden pohjalta alla kuvattuja tuotoksia. Käydään Korkeasaaren ja Ähtärin eläinpuiston sivuilla tai paikan päällä hakemassa lisämateriaalia.
- Tutustutaan luonnon- ja eläinsuojelujärjestöjen toimintaan esim. niiden nettisivuilla tai vierailukäynneillä.
- Perehdytään luonnonsuojellisiin ajankohtaisuuksiin ja eläinten oikeuksiin, järjestetään väittelykilpailut, eläinten päivä -tempaus tai luonnonsuojeluviikko.
- Tiivistetään ensin kirjan pohjalta Pupun tarina esim. sarjakuvaksi tai teatteriesitykseksi.
- Suunnitellaan prosessidraamajakso Pupun tarinasta, jossa painopiste eri ihmisryhmien suhtautumisessa villieläimiin, draamajakso voisi alkaa esim. uutisella: paviaani karannut kaupungin kaduille, uutisen kuulevat/lukevat eri näkökulmia edustavat ryhmät: lapsiperhe, poliisit, eläintutkija, turkiskauppias, Korkeasaaren henkilökunta jne. Sen jälkeen työstetään tarinan vaiheita eri draamatyötavoilla.
- Laaditaan ryhmän oma villieläinkirja: kuvia, piirroksia, karttoja yms. esityksiä.
- Tutkitaan villieläimistä kertovia elokuvia ja kirjallisuutta: millaisia kertomuksia villieläimiin liittyy?
- Villieläimet kuvataiteessa: tarkastellaan kuva-aiheita eri aikoina. Tutkitaan mitä ne symboloivat.
- Suunnitellaan ja toteutetaan villieläinaiheinen elokuvatraileri.
- Tuotetaan animaatioita villieläinten elämästä.

3. TAISTELU KILJUSIA VASTAAN Puhdistuskomissio kiistää Kiljusten olemassaolon

On herännyt kiivas keskustelu siitä, onko kuuluisaa Kiljusten herasväkeä olemassa oikeasti vai onko kyseessä vain joukkohysterian lietsoma ilmiö. Poliiseja kuulustellaan, mutta asia ei ratkea. Puhdistuskomissio päättelee, ettei Kiljusta ole olemassakaan vaan kyseessä on uusi vallankumousliike. Sotaväki varustetaan

ja kaikki ikäluokat kutsuttiin aseisiin. Kammonistit valmistautuivat myös tulevaan taisteluun Kiljusten olemassaolosta. Kiljustet päättävät palata kotiinsa ja odottaa tilanteen rauhoittumista. Helsinki hiljenee ja Kiljusten luullaan karanneen maasta.

TEEMAT:

- ♦ Kiljusten perheen syvin olemus
- ♦ identiteetti: minä, me, kansakunta jne.
- ♦ argumentointi

TOIMINTA:

- ♦ Kootaan Kiljusten kirjoista perheen toiminnalle ominaisia piirteitä. Laaditaan tästä etsintäkuulutuksen muotoon tiivistelmä.
- ♦ Samaan tapaan analysoidaan oman perheen toimintaa: mikä on luonteenomaista, mikä ei, mistä se johtuu, mitä ovat oman perheen traditiot ja tavat.
- ♦ Poimitaan perusteet, joilla väitetään, ettei Kiljustia ole olemassa. Pohditaan niiden uskottavuutta. Keksitään vastaväitteitä.
- ♦ Tutustutaan perustelutaitoon ja erilaisiin tapoihin argumentoida.
- ♦ Tehdään erilaisia perusteluharjoituksia: oman mielipiteen perustelemisesta väittelyyn eri teemoista liittyen esim. Kiljustiin ja kirjojen teemoihin yleensä ja erityisesti tämän luvun teemoihin.
- ♦ Tarkastellaan perustelujen sisältöä eri konteksteissa, esim. mainonnassa ja politiikassa. Tuotetaan tekstejä, mainoksia, vaalilauseita jne. joissa pääpaino on perusteluissa. Tekstit voivat pohjautua Kiljustarinoihin ja myös todellisiin yhteyksiin.

4. KILJUSTET TULEVAT KOTIINSA Riehaantuneet kissat valtasivat Helsingin

Kiljustet palaavat maalle pullo valeriaanaa mukanaan, varattu vatsakipuisille pojille. Pullo menee rikki ja kissat seuraavat hajua.

Aamulla herätään valtavaan kissalaumaan pihalla. Paviaani Pupu usutetaan kissojen kimppuun, mutta käykin päinvastoin. Kylän väki tulee auttamaan. Vaiherikkaiden seikkailujen jälkeen kissat palautetaan Helsinkiin. Kiljuset tarttuvat tervaän, heidät keitetään ja he värjäytyvät vihreiksi.

TEEMAT:

- sarjakuvat

TOIMINTA:

- Esitellään omat lempisarjakuvat.
- Tutustutaan sarjakuvapiirtämiseen, tekniikkaan, lajeihin, tyyleihin jne., myös tekstin kuljettamiseen ja tiivistämiseen sarjakuvassa.
- Piirretään tämä kiljusseikkailu sarjakuvaksi.
- Käytetään sarjakuvan tekemistä myös esim. kirjaesittelyissä, museonäyttelyn palautteessa, läksyn kuulustelussa, mind mapin sijaan, erilaisissa uusissa yhteyksissä keinona käyttää kuvaa ja tekstiä tehokkaana ilmaisumuotona.

5. KILJUSET VALMISTAUTUVAT JUHLIIN

Kiljuset eivät ehtineet naapurimaan kuninkaan tapaamiseen

Naapurimaan kuningas tekee vierailun Suomeen ja Kiljuset haluavat tavata tämän. He valmentautuvat tapaamiseen tanssimestarin avulla. Vartaloiden notkistamiseksi kehitellään kone, johon koko perhe ripustautuu. Helsingissä aloitettiin kamppailu yleisen turvallisuuden puolesta. Kammonistit suunnittelivat oikein meluisaa vastaanottoa. Kiljuset erehtyivät viikonpäivästä ja harmittelevat pahanpäiväisesti.

TEEMAT:

- tanssi
- kehoilmaisu, notkeus, akrobatia

TOIMINTA:

- Treenataan tanssitaitoja. Tutustutaan eri maiden tanssiperinteisiin.
- Harjoitetaan kropan notkeutta. Keksitään erilaisia uusia voimistelutemppeja ja opetetaan niitä toisille.
- Järjestetään street dance -tapahtuma, jossa jokainen saa esitellä omia taitojaan yksin tai ryhmässä. Suunnitellaan ja harjoitellaan omat ohjelmanumerot. Liitetään mukaan musiikki ja puvut, lavasteet ja muu rekvisiitta. Musiikki on itse tuotettua/sävellettyä tai kehosoittimella soitettua.
- Perehdytään erilaisiin tanssi ja talent-ohjelmiin ja pohditaan niiden merkitystä ja rakennetta. Suunnitellaan ja toteutetaan oma versio, jossa voivat olla myös pääosassa Kiljuset omine (tanssi)taitoineen.

Osa III
VALOA KANSALLE

Sivistys on suuri asia! Valoa kansalle, huusi isä Kiljunen.

Kiljuset palaavat (1925)

Pirjo Kulju

KIRJALLISUUSKASVATUS MONILUKUTAISTUU

Koulujen kirjallisuuden opetuksessa on pyritty tavoittelemaan sitä, että oppilas suhtautuisi niin positiivisesti lukemiseen, että siitä tulisi jopa harrastus. Valitettavasti tällaisista opetussuunnitelman ja opetuksen hyvistä tavoitteista huolimatta sekä kansainväliset että kansalliset tutkimukset osoittavat, että vaikka suomalaiset lapset ja nuoret ovat taidollisesti hyviä lukijoita, he eivät välttämättä pidä lukemisesta eivätkä ole siitä kiinnostuneita. Kirjallisuuskasvatuksen olisikin suuntauduttava entistä rohkeammin elämykselliseen suuntaan ja löydettävä niitä keinoja, joilla oppilas voisi kokea kirjan helposti lähestyttäväksi, kiinnostavaksi ja itselleen merkitykselliseksi.

Tilannetta hankaloittaa se, että lukutaitoon liittyvä maailma on monimuotoistunut ja perinteisten medioiden kuten sanomalehtien ja kirjallisuuden rinnalle on tullut runsas visuaalinen ja osallistava tekstimaailma. Oikeastaan joudumme kysymään, että mikä lopulta oikeastaan on lukutaitoa? Onko se sitä, kun ekaluokkalainen ilmoittaa iloisuuttaan, että on oppinut lukemaan? Vai onko se kuvanlukutaitoa? Toisaalta puhutaan jopa luonnon tai uskonnon lukemisen taidosta. Perusopetuksen opetussuunnitelmatyössä lukutaito käsitetään laajasti ja siitä käytetäänkin nimitystä monilukutaito.

Käsittelen tässä artikkelissa monilukutaidon käsitettä sekä sitä, miten siihen liittyviä näkökulmia voitaisiin hyödyntää koulun kirjallisuuden opetuksessa.

LUKUTAIDOA VAI MONILUKUTAIDOA?

Lukutaidon omaksumiseen lapsena liittyy alkuun sanan tai merkin hahmon tunnistamista. Pieni lapsi voi lukea sujuvasti kymmenien automerkkien symboleja tai kauppojen logoja. Teknisen lukutaidon kehittymiseen johtaa oivallus siitä, että sanat muodostuvat äänneistä ja kirjoitetussa kielessä kirjaimista. Kielen kirjain–ääne-vastaavuuden omaksumisen myötä taitojen kehitys jatkuu kohti peruslukutaitoa eli ymmärtävää lukemista. Tästä taidot kehittyvät edelleen kohti erilaisia lukutapoja. Lukeminen voi olla tilanteen mukaan tietoa etsivää tai silmäilevää tai elämyksellistä kaunokirjallisen tekstin lukemista – tosin on huomattava, että tietokirja voi sekin tuottaa elämyksiä! Yhtä kaikki, taitava lukija harjaantuu tulkitsemaan tekstejä kontekstissaan. Hän osaa pikku hiljaa esimerkiksi arvioida lukemansa tiedon luotettavuutta. Loppujen lopuksi lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvien taitojen kehitys jatkuu myös koulun jälkeen, kun esimerkiksi omaksutaan työelämässä vaadittavia tekstejä, vaikkapa tilausten ja tarjousten kielenkäyttöä.

Samalla tavoin kuin lukemiseen, myös tekstien kirjoittamiseen liittyy sekä teknisempi puoli oikeinkirjoituksineen että vaativimmat tuottamistaidot kuten suunnittelu ja jäsentely tilanteen mukaan. Lukemisen ja kirjoittamisen sijasta monilukutaidon yhteydessä puhutaankin itseasiassa erilaisten tekstien *tulkittamisesta* ja *tuottamisesta*.

Tällainen abstraktilta kalskahtava käsitteistö selittyy osaltaan nykyisen viestintäympäristön monimuotoisuudella. Meitä ympäröivä tekstimaailma on yhä enemmän liikettä, kuvaa, sanaa ja ääntä yhdistelevää ja on ajateltu, että pelkkä lukeminen terminä ei kuvaa tarpeeksi kattavasti niitä tulkintataitoja, joita tähän liittyy. Samoin jos otetaan huomioon se, että teksteissä yhä enemmän hyödynnetään mm. kuvaelementtejä, ei kirjoittaminen käsitteenä ehkä riitä kuvaamaan kaikkia niitä ulottuvuuksia, joita erilaisten tekstien laatiminen edellyttää.

Vaikka tuottaminen ja tulkitseminen opetussuunnitelmakielenä ovat ehkä perusteltavissa, koulussa todennäköisesti pitkälle tulevaisuuteen edelleen luetaan kirjoja ja kirjoitetaan kertomuksia. Eikä lukea-verbiä ole täysin uudesta opetussuunnitelmasta häivytetty, sillä edelleen puhutaan myös kaunokirjallisuuden lukemisesta ja lukuharrastukseen rohkaisemisesta. Voidaankin toisaalta myös kysyä, eikö pelkkä lukutaito

käsitteenä riittäisi kuvaamaan koko tekstien tulkinnan kenttää. Reijo Kupiainen on todennut medialukutaidon käsitteen yhteydessä, että ehkä aika ei ole sille vielä kypsä.

Palataan vielä monilukutaidon varsinaiseen määritelmään. Ensinnäkin se sisältää monimodaalisuuden eli tekstien erilaiset muotokielet. Esimerkiksi tv-mainoksissa käytetään usein liikkuvaa kuvaa, ääntä ja tekstiä. Samoin oppiaineiden kannalta esimerkiksi matematiikassa käytetään luonnollisen kielen ohella matematiikan symbolikieltä ja kuviokieltä. Monilukutaitoinen osaa siten tulkita paitsi kirjoitettua, lineaarista tekstiä myös erilaisia kuvallisia ja graafisia tekstejä tai erilaisia muotokielisiä yhdisteleviä tekstejä. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa onkin jo pitkään nykyisen, voimassa olevan opetussuunnitelman mukaisesti puhuttu laajasta tekstikäsitteestä, millä tarkoitetaan juuri tätä tekstien monimuotoisuutta.

Monimediaisuus osana monilukutaitoa puolestaan viittaa välineeseen, jonka avulla teksti on tuotettu, sekä ympäristöön, jossa teksti esiintyy. Tähän liittyy perinteisemmät lineaarista tekstiä sisältävät mediat, kuten painetut kirjat, mutta myös erilaiset verkkoympäristöt, joissa tämä lineaarisuus rikkoontuu.

Monilukutaitoinen osaa myös ottaa huomioon sen tilanteen, jossa tulkitsee tai tuottaa tekstiä. Esimerkiksi matematiikan sanallisen tehtävän lukeminen on tavoitteiltaan erilaista kuin vaikkapa kaverin tekstiviestin lukeminen. Lisäksi monilukutaito käsittää monikulttuurisuuden, mikä voi tarkoittaa kansallisia kulttuureja mutta myös esimerkiksi eri tiedonaloihin ja oppiaineisiin liittyviä tekstikäytänteitä.

Kaiken kaikkiaan monilukutaito on siten esimerkiksi peruslukutaitoa, kuvanlukutaitoa, numeerista lukutaitoa ja medialukutaitoa. Luontevan käsitteen löytäminen näin monitahoiselle taidolle ei arvatunkaan ole ollut helppoa. Aiemmin käytössä ollutta tekstitaidot-käsitettä ei jostain syystä hyödynnetty, vaikka se on melko vakiintunut ja esillä edelleen esimerkiksi äidinkielen ja kirjallisuuden uudessa opetussuunnitelmassa. Sen etuna olisi ollut monikollinen taidot-muotoilu, joka monilukutaitoa luontevammin viittaisi sekä lukemiseen että kirjoittamiseen (toisin sanoen tekstien tulkitsemiseen ja tuottamiseen). Saattaa olla, että aivan uuden käsitteen muotoilulla haluttiin kiinnittää huomiota käsitteen sisältämään laajaan merkitykseen.

Käsitteen taustalla on englannin käsite *multiliteracy*. Sen juuret ovat 1990-luvulla, jolloin syntyi tarve sellaisen lukemisen pedagogiikan kehittämiseksi, jossa otettaisiin huomioon erilaiset mediat ja tekstien monimodaalisuus. Tuolloin haluttiin korostaa myös sitä, että vaikka toisaalta maailmanlaajuinen viestintä on entistä helpompaa ja moninaisempaa, on nähtävissä myös vahvaa alakulttuurien eriytymistä niihin liittyvien tekstikäytänteiden kannalta, esimerkiksi ammatillisissa tai harrastuksiin liittyvissä ryhmittymissä. Ennen kuin tarkastelen monilukutaidon ulottuvuuksien suomia mahdollisuuksia kirjallisuuskasvatuksen kannalta, käsitelen seuraavassa, millaista kirjallisuuspäädagogiikkaa kouluissa ylipäänsä voi olla.

KIRJALLISUUSKASVATUS MONIPUOLISTUU

Heikoimmillaan kirjallisuuden opetus on koemaista kirjan sisällön yksityiskohtien kuulustelua. Mikäli oppilas ei myöskään koskaan pääse vaikuttamaan kirjavalintoihin, on vaikea täyttää opetussuunnitelman tavoitetta tarjota oppilaille mahdollisuuksia lukuelämysten hankkimiseen ja jakamiseen. Onneksi nykyään yhä enemmän kaunokirjallisuutta käsitellään monin erilaisin keinoin. Koko luokan ei esimerkiksi tarvitse aina lukea samaa kaunokirjallista teosta vaan luettavan kirjan valinta voidaan tehdä mielekkääksi »kirjamaistiaisilla», jossa opettajan tarjolle laittamia kirjoja luetaan pari minuuttia alusta ja sen jälkeen valitaan itselle mieluisimmat vaihtoehdot.

Lukeminen ei myöskään ole välttämättä vain yksin tapahtuvaa vaan se voi olla myös yhteisöllistä parilukua, jossa kirjaa luetaan vuorotellen toisen kuunnellessa. Tällöin myös erilaisille keskustelutehtäville on luonteva paikkansa. Tai jos kirjaa luetaankin yksin, luettua tekstiä voidaan käsitellä lukupiireissä erilaisten tehtävien avulla yhteisöllisesti. Kaunokirjallisia tekstejä voidaan käsitellä kirjallisesti, suullisesti tai vaikkapa kuvataiteen ja draaman keinoin.

Esimerkkejä toimivista ja oppilasta motivoivista tehtävistä on esimerkiksi ennustuksen laatiminen kirjan juonesta ensimmäisen luvun jälkeen, uuden loppuratkaisun kirjoittaminen tai vaikkapa mieleenjääneen kohtauksen maalaaminen. Tehtäviä tehdessä tapahtuu huomaamattakin

tekstin analyysiä ja opettaja voi myös ohjata keskustelussa perusteluiden pohtimiseen. Oppilas voi esimerkiksi kertoa, mitkä vihjeet tekstin alussa johtivat hänen tekemäänsä ennustukseen tekstin lopusta. Jotakin oppilasta saattaa innostaa itselle mieluisan kirjanmerkin askartelu – kirjanmerkkiinhän voi jättää myös tilaa muistiinpanoille.

Oli käytetty menetelmä sitten keskustelua, kuvitusta, kirjoittamista tai draamaa, keskeistä on, että oppilas saa mahdollisuuksia – opetus suunnitelman tavoitteiden mukaisesti – lukuelämyksen jakamiseen ja pohdintaan. Esittelen seuraavassa vielä ideoita siitä, miten koulun kirjallisuuden opetuksessa voidaan hyödyntää digitaalisen kehityksen suomia mahdollisuuksia.

KIRJALLISUUSKASVATUS DIGITAALISTUU

Tekstiympäristössämme tapahtunut murros (ns. *digital turn*) on johtanut siihen, että tekstikäytänteitä täytyy tarkastella uudella tapaa myös koulutuksessa. Vielä vuoden 2008 selvityksessä äidinkielen ja kirjallisuuden sekä vieraiden kielten opetuksessa verkkoa käytettiin vain satunnaisesti ja opetus oli pitkälti monomediaista ja luokassa tapahtuvaa. On selvää, että tietotekninen kehitys on viime vuosina ollut nopeaa ja kuva on muuttumassa nopeastikin. Opettajien suhtautuminen ylipäänsä tietotekniikan käyttöön on Opetushallituksen selvityksen mukaan kuitenkin kahtalainen: yli puolet opettajista on halukas lisäämään tietotekniikan käyttöä opetuksessaan, toisaalta monia rasittaa ajatus jatkuvasta uudenlaisen tietotekniikan tuomisesta opetukseen.

Vaikka moni opettaja rakentaa edelleen opetuksensa pitkälti oppikirjojen varaan, tarjoaisi tieto- ja viestintätekniikka (tvt) kokonaisuudessaan kuitenkin luontevia tapoja tulkita ja tuottaa monenlaisia tekstejä monenlaisissa ympäristöissä. Ottamalla tvt-tekniikka osaksi opetusta päästään suoraan käsiksi moniin monilukutaidon eri osa-alueisiin.

Tvt-tekniikan hyödyntämistä kirjallisuuskasvatuksessa ei pitäisi kuitenkaan tarkastella pelkästään käytetyn välineen tai sovelluksen kannalta vaan myös niiden mahdollistamien vuorovaikutuskeinojen kannalta. Digitaalisen ajan kulttuurille on nimittäin ominaista osallisuus (*participatory culture*), mikä tarkoittaa ainakin jakamista, levittämistä,

kierrättämistä ja yhteisöllisyyttä. Tämäntapaista vapaa-ajan tekstikäytänteille tyyppillistä toimintaa on koulussa vielä melko vähän.

Miten siis peruskoulussa voidaan antaa oppilaalle aiempaa monipuolisempia mahdollisuuksia kehittää yhä vaativampia tekstin tuottamisen ja tulkitsemisen taitoja siten, että he myös kokevat elämyksellisyyttä ja osallisuutta?

ÄLYPUHELIMET KÄYTTÖÖN. Nykyisissä älypuhelimissa on monia toimintoja, joita voidaan hyödyntää sellaisenaan ja pienellä vaivalla. Luokanopettajaopiskelijat Ville Mankki ja Topias Kareinen suunnittelivat ja toteuttivat Pukstaavissa syksyllä 2013 työpajan, jossa tutustuttiin Kiljusten herrasväki -kirjoihin älypuhelimia käyttämällä. Yksi tehtävä oli valokuvata Kiljusten poikien pako koulusta. Valokuvaustehtävässä hyödynnettiin museoympäristöä – olihan Kiljusten poikien luokkahuoneeseen rakennettu ääniefektillinen ikkuna, mikä helpotti eläytymistä tilanteeseen. Paot ikkunasta kuvattiin älypuhelimilla ja jälkikäteen kuvatiedostot siirrettiin Driveen muidenkin nähtäville. Monilukutaidon kannalta tehtävässä kirjan lineaarinen kerronta yhdistyi draamalliseen toimintaan ja kuvalliseen ilmaisuun. Älypuhelimia käytettiin hyödyksi myös tiedonhaussa, kun tehtävänä oli selvittää esimerkiksi, kuinka monta Kiljusten kirjaa on julkaistu ja kirjoittaa vastaukset kännykän muistioon.

Vaikka kännykät ovat viidesluokkalaisille arkipäivää, huomattiin, että opetustilanteessa niitä ei heti osattukaan välttämättä hyödyntää tiedonhaussa, tai sitten museoympäristö ohjasi perinteisempään tiedonhakuun museon seinien info-tauluista. Ohjaajien vinkkauksella älypuhelimet tulivat kuitenkin nopeasti hyötykäyttöön. Uudessa opetussuunnitelmassa korostetaan sitä, että oppilasta ohjataan monipuolisille tiedonlähteille sekä arvioimaan saamansa tiedon soveltuvuutta. Tehtävään liittyi siten kriittisen lukutaidon ulottuvuus.

Kännykän käyttö opetuksessa saattaa herättää myös vastalauseita. Vuoden 2012 selvityksessä kännyköiden käyttöön suhtauduttiin kriittisesti, sillä 56 % ei opettajista antanut oppilaiden käyttää kännyköitään osana koulutyötä. Toisaalta monet ovat huomanneet, että kännykkä on luonteva apukeino, esimerkiksi jos laskinta ei ole saatavilla tai jos tarvitaan nopeaa tiedonhakua. Lisäksi nykyisillä älypuhelimilla tai tableteilla valokuvaus ja videointi on helppo toteuttaa ilman mitään erityisempää

teknistä osaamista. Samoin erilaisten pilvipalveluiden käyttö on jo arkipäiväistynyt. On selvää, että omien mobiililaitteiden hyödyntämiseen liittyy ongelmia, mutta toisaalta on kyse myös luokan toimintakulttuurin luomisesta. Edellä esitetyn kaltaiset tehtävät tuntuivat kuitenkin innostavan oppilaita ja tuotokset olivat luovia. Tälle ajalle tyypillinen osallisuuden kulttuuri näkyi esimerkiksi halussa itse dokumentoida tuotoksia.

KIRJA-SELFIE. Miksei siis kuvaamista voisi hyödyntää enemmänkin? Tällä hetkellä kirjallisuuden harrastajien parissa on leviämässä kirja-selfie -ilmiö, jonka ideana on jollakin kekseliällä tavalla liittää kirjan kansikuva itseen kuvaustilanteessa, esimerkiksi sijoittamalla kuvassa kannen kasvot omien kasvojen paikalle. Toki kirja-selfien voisi olla ihan tavallinenkin selfie itsestä kirjan kanssa. Tehtävä sopisi hyvin osaksi kirjanlukuprosessia, esimerkiksi kirja-selfiet voitaisiin jakaa toisille aina kirjan lukemisen päätyttyä ikään kuin palkintona lukemisesta.

KIRJATRAILERIT. Valokuvien lisäksi voidaan hyödyntää älypuhelimien tai tablettien videotointoja. Ajatellaanpa vaikka kirjatrailerin tekoa. Kirjatrailerit ovat kustantamojen lyhyitä kirjanesitysvideoita, joissa hyödynnetään elokuvakerrontaa. Traileri toimii ikään kuin teoksen mainoksena ja innostaa teoksen lukemiseen. Kouluopetuksessa kirjatrailerin tuottaminen eri sovelluksilla on oiva keino työstää kaunokirjallisen teoksen sisältöä. Käytännössä sisältöä voitaisiin dramatisoida eri keinoin vaikkapa näyttelemällä kohtauksia ja luomalla äänimaisemaa traileria varten.

Pohdittaessa kuvallisia ratkaisuja traileria varten joudutaan käymään myös keskustelua kirjan sisällöstä ja sen tulkinnasta. Tällainen elokuvalinen päämäärä saattaisi innostaa lukemaan kaunokirjallisia teoksia, kun tarkoituksena on käyttää sitä oman elokuvallisen toteutuksen lähteenä. Käytännössä kaunokirjallisen teoksen käsittely tällä tavoin tv-tekniikkaa hyödyntäen tuo opiskeluun uudenlaisen ympäristön, jossa myös toimitaan nykyajalle erityisen tyypillisten kuvaa ja ääntä hyödyntävien tekstien parissa. Ja mikä estää jakamasta itse tehtyjä trailereita vaikkapa YouTubessa? Samalla tavoin voidaan jakaa esimerkiksi kirjavinkkausvideoita.

KIRJAVINKKAUKSET. Kirjavinkkausten idea on se, että vinkkaaja esittelee kirjaa ja kertoo siitä hieman, ehkä myös lukee pienen näytteen. Vinkkaaja ei kuitenkaan paljasta liikaa, sillä tarkoitus on vain herättää lukijan kiinnostus. Vinkkauksia tehdään paljon kirjastoissa ja kouluissa, mutta entä jos vinkkaus videoitaisiin ja jaettaisiin muille? Vinkkaus toimii erityisesti oman kirjavalinnan pohjana, mutta vinkkauksen laatiminen muita varten vaatii kirjan lukemisen ja sen sisällön pohdintaa.

BLOGIT. Kirja-arvosteluja ja vinkkauksia voidaan jakaa verkossa muille luettavaksi, jolloin omalla tuotoksella olisi luokan ulkopuolinenkin vastaanottaja ja lukija. Oman kokemuksen perusteella oppilaat myös mielellään kommentoivat verkossa toisten tuotoksia. Voisiko luokalla olla oma kirjablogi, jossa esitellään, arvioidaan ja kommentoidaan luettuja kirjoja? Blogien hyvä puoli on siinä, että lukijaksi voidaan kutsua esimerkiksi vanhemmat tai jonkin toisen luokan oppilaat, jolloin oman tekstin julkaisulla on selkeä päämäärä ja tarkoitus.

E-KIRJAT. Digitaalisen murroksen myötä myös lastenkirjojen muodot ovat laajentumassa. Kun kuvakirjalla perinteisesti tarkoitetaan painettua kirjaa, jossa tarina kerrotaan sekä sanoin että kuvin, on kehittynyt erilaisia kuvakirjan genreä muistuttavia e-kirjoja. Näistä osa myötäilee perinteistä kuvakirjaa, mutta on myös erilaisia interaktiivisia ilmaisumuotoja hyödynnäviä e-kirjoja. Monilukutaidon kannalta kyse on monimediaisuudesta eli kirjan julkaisuista erilaisissa ympäristöissä sekä monimodaalisuudesta, kun sanan ja kuvan rinnalle tuodaan esimerkiksi animaatiota ja ääntä.

Kirjojen lukemisen lisäksi voidaan kirjallisuuden ilmaisukeinoja käsitellä myös itse kirjoittamalla. Tällä hetkellä on saatavilla helppokäyttöisiä sovelluksia tableteille, joiden avulla peruskouluikäinen pystyy helposti laatimaan oman e-kirjan. Tämäntapaisten kirjasovellusten hyvä puoli on se, että niiden avulla tuotoksesta tulee melko automaattisesti visuaalisesti kirjamaisia sivunkääntöineen.

Tampereen yliopiston normaalikoulussa toteutettiin eräällä 3. luokalla e-kuvakirja-projekti, jossa oppilaat laativat pareittain omia kirjoja iPadeilla Book Creator -sovelluksen avulla. Prosessissa hyödynnettiin oppilaiden omia leluja, joista kehiteltiin hahmoja tarinaan. Kerronnassa hyödynnettiin sekä lineaarista tekstiä, kuvitusta eri muodoissa, ääni-

tyksiä ja videoita, sillä sovelluksen avulla e-kirjan sivuille pystyi upottamaan ääni- ja videotiedostoja. Oppilaat toimivat siten hyvin multimodaalisessa tekstiympäristössä.

3. luokkalaiset oppivat sovelluksen käytön helposti pienellä ohjauksella ja he olivat hyvin motivoituneita tietämään erilaisista ilmaisu- ja mahdollisuuksista. He olivat myös hyvin luovia keksimään esimerkiksi lavasteita kuvituksiin tai hyödyntämään olemassa olevia kuvapankkeja.

E-kuvakirja-projekti oli hyvin yhteisöllinen prosessi julkaisujuhliin. Tarinan keksiminen ja kirjoittaminen ei kuitenkaan jäänyt kuvituksen jalkoihin kysyttäessä, mikä oppilaiden mielestä oli parasta, sillä molemmat saivat yhtä paljon kannatusta.

KOULUN JA VAPAA-AJAN TEKSTIMAAILMA LÄHEMMÄKSI TOISIAAN

Usein koulun tekstimaailma käsittää oppi- ja tehtäväkirjat, ja kotona puolestaan korostuu yhteisöllinen ja hyvinkin kuvallinen vuorovaikutus verkossa ja mobiililaitteilla. Esimerkiksi tabletit ja älypuhelimet ovat oppilaiden lukemis- ja kirjoittamisväline oppilaiden arjessa, miksei myös koulussa? Käyttämällä monipuolista tv-tekniikkaa myös kirjallisuuden käsittelyssä madallettaisiin tätä kodin ja koulun välistä tekstimaailman kuilua. Väittäisin, että tällaiset keinot myös osaltaan innostavat kirjojen ja lukemisen pariin.

Nykyinen tieto- ja viestintätekniikka tarjoaa niin monia eri mahdollisuuksia, että opettaja voi hyvin kehittää itselleen sopivaa, monipuolista kirjallisuuspäädagogiikkaa. Eikä opettajan tarvitse hallita kaikkia sovelluksia vaan hän voi antaa oppilaiden käyttää vapaa-ajalla omaksumiaan taitoja – usein he voivat olla opettajaakin näppärämpiä sovellusten käytössä. Kenties luokassa on joku taitava videoiden editoija, toinen äänentoistosta kiinnostunut, kolmas valokuvaamisesta, neljäs näyttelemisestä, viides on taitava juonenkäänteiden keksijä ja ehkä ryhmän kuudes hallitsee kirjoitetun kielen.

Yhdessä tehtäessä näitä taitoja opitaan toisilta, heikompi kirjoittaja esimerkiksi näkee taitavamman työskentelystrategioita. Kenties kirjojen lukua karttava sittenkin tarttuu kirjaan, kun saa tehdä siitä trailerin?

On selvää, että yksittäinen, esimerkiksi valokuvaamalla tehty tehtävä ei vielä kannata kovin pitkälle, mutta yhdistettynä prosessimaiseen kaunokirjallisuuden parissa työskentelyyn, tässä esitellyt erilaiset tv-tekniikkaa hyödyntävät keinot voivat avata aivan uudenlaisia tilaisuuksia kirjallisille elämyksille ja kaunokirjallisuuden tulkinnalle. Parhaimmillaan voidaan päästä oppimiseen iloon, jonka eräät oppilaat ilmaisivat seuraavasti: »Kiva, kun sai tehdä yhdessä kavereiden kanssa ja oppi käyttämään puhelinta hyödyksi. Tuntui mukavan erilaiselta, eikä koululta lainkaan!»

LÄHTEET

- Kupari, P. ym. 2012. *Enemmän iloa oppimiseen. Neljännen luokan oppilaiden lukutaito sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Kansainväliset PIRLS- ja TIMSS-tutkimukset Suomessa*. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto, IEA, Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://ktl.jyu.fi/img/portal/23456/d107.pdf>.
- Luukka, M.-L., Pöyhönen, S., Huhta, A., Taalas, P., Tarnanen, M. & Keränen, A. 2008. *Maaailma muuttuu – mitä tekee koulu? Äidinkielen ja vieraiden kielten tekstikäytännöt koulussa ja vapaa-ajalla. Soveltavan kielen tutkimuskeskus*. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/36607/Maaailma%20muuttuu%20-%20omit%C3%A4%20tekee%20koulu.pdf?sequence=1>. [Luettu 22. 4. 2014.]
- Mattila, S., Ollila, M. & Volotinen, T. (toim.) 2008. *Lukupiirin lumo. Kirjallisuuden opetuksen tuokioita*. Helsinki: Wsoy.
- Mikkonen, I., Sairanen, H., Kankaanranta, M. & Laattala, A.-M. 2012. Teoksessa M. Kankaanranta, I. Mikkonen & K. Vähähyyppä (toim.) *Tutkittua tietoa oppimisympäristöistä. Tieto- ja viestintätekniikan käyttö opetuksessa* (ss. 9–19). Oppaat ja käsikirjat 2012:13. Opetushallitus. http://www.oph.fi/julkaisut/2012/tutkittua_tietoa_oppimisymparistoista. [Luettu 22. 4. 2014.]
- Mills, K. A. 2010. A Review of the »Digital turn» in the New Literacy Studies. *Review of Educational Research* 80, 246–271.
- Sulkunen, S. 2012. *Suomalaisnuorten lukutaidon ja lukuharrastuksen muuttuminen vuodesta 2000*. Teoksessa S. Sulkunen & J. Välijärvi (toim.) 2012. *Pisa 2009-tutkimuksen pääraportti: Kestääkö osaamisen pohja?*, 12–33. Koulutuksen tutkimuslaitos. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:12.

Opetushallitus. 2014. *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. <http://www.oph.fi/ops2016/perusteet>.

Tuomi, M. & Kulju, P. 2015. *E-kuvakirjoja iPadeilla*. (Ilmestyy Tampereen yliopiston normaalikoulun Tutkoke-julkaisussa.)

Sanna Asikainen

DRAAMAN MERKILLINEN MAAILMA

Draamassa työetään elämän ilmiöitä teatterin keinojen (jännite, fokus, ristiriita, rooli, symbolit, metaforat, aika, tila jne.) avulla. Draamalle on ominaista, että kokemus syntyy fiktiivisessä ympäristössä, joka poikkeaa todellisuudesta, jossa olemme. Kirjallisuuden opetuksessa fiktiivisen todellisuuden tutkiminen onkin luonteva lähtökohta. Vuorovaikutuksessa on myös mukana todellinen ulottuvuus, johon kuuluvat toiminnan suunnittelu ja organisointi sekä reflektointi.

Draamatyöskentely ei perustu kirjoitettuihin vuorosanoihin (niin kuin teatterissa), vaikka erilaisia tekstejä tuotetaan draamatyöskentelyn aikana. Tekstin luominen toiminnassa on erilainen prosessi kuin valmiin tekstin kautta fiktion meneminen. Draamalle ominaista onkin ennustamattomuus, joka tuottaa spontaaneja reaktioita. Keho on draamassa tärkeä tutkimisen väline, uuden tiedon lähde ja ilmaisun instrumentti.

Kirjallisuuskasvatuksen yhteydessä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että oppilaat valitsevat lukemansa kirjan avainkohtauksen ja valmistelevat siitä pienryhmissä still-kuvan tai patsaan: kehon avulla haetaan vastaus tehtävään. Samalla he kertaavat lukemaansa, kommentoivat ja tulkitsevat kirjan tapahtumia, valitsevat ja perustelevat valintojaan, neuvottelevat päätöksistä, väittelevät ja vitsailevat, kuvittelevat ja suunnittelevat yhdessä. Luodessaan still-kuvaa he visualisoivat, tiivistävät olennaisen ja miettivät ilmaisun keinoja ja jännitteen rakentumista non-verbaalin viestinnän keinoin. Keholliset elementit kuten eleet, liikkeet,

asennot, äänet ja tilan käyttö lisäävät monitulkintaisuutta ja avaavat uusia näkökulmia käsiteltävään tekstiin.

Olennaista on myös sitoutuminen draamaan – fiktion maailmaan täytyy suostua ja uskoa, muuten toiminta on teennäistä ja tarkoituksetonta. Omistajuutta tulee painottaa myös kirjallisuuden opetuksen yhteydessä: kuinka syvällisesti oppilaat tulevat kuulluiksi. On puhuttu pitkään esimerkiksi kirjavalinnoista ja lukuinnostuksen ylläpitämisestä. Kenen pitäisi valita luettavat teokset? Kuka arvottaa tekstin tärkeyden? Kuinka käsitellään luettua niin, että omat kokemukset ja arvomaailma antavat mahdollisuuden toisenlaisille tulkinnoille?

Draamatoiminnassa konkretisoituu jokin teema tai oppimisalue, jota tarkastellaan vuorovaikutuksen avulla eri näkökulmista. *Tekeminen, esittäminen ja vastaanottaminen* ovat draamatyöskentelyn perustoimintoja merkityksen luomiseksi. *Tekemisen* prosesseja ovat esimerkiksi neuvottelemisen ja ongelmanratkaisun. *Esittäminen* draamassa tarkoittaa vuorovaikutusta, jossa draaman yleisönä on ryhmä itse. Toisaalta draamatyöskentelyn pohjalta voi myös syntyä esitys ryhmän ulkopuoliselle yleisölle. Teatteri puolestaan on aina esitykseen tähtäävää. *Vastaanottamiseen* sisältyy merkitysten etsiminen sekä omien reaktioiden liittäminen draamaan. Vastaanottajan on ikään kuin luotava draama uudelleen oman merkitysjärjestelmänsä avulla.

Draaman peruselementeiksi voidaan erotella vielä *tutkimiseen, osallistamiseen ja reflektointiin* liittyvät prosessit. Draaman avulla tutkitaan ilmiöitä eri näkökulmista, etsitään mahdollisia ratkaisuja ja kokeillaan niiden toimivuutta. Draaman avulla oppiminen on luonteeltaan oppilaskeskeistä ja osallistavaa. Draama tähtää moninäkökulmaisuuuteen: draamassa tutkitaan ongelmia, tilanteita, ihmissuhteita tai tarinan käännteitä. Draama ei ole pelkästään tekemällä oppimista, vaan siinä opitaan myös reflektoiden, tehtyjä päätöksiä ja niiden vaikutuksia analysoiden.

KRIITTISTÄ DRAAMAPEDAGOGIIKKA

Tässä artikkelissa rakennetaan kytkentöjä draaman ja kriittisen pedagogiikan välille isä Kiljusen koulureformille uskollisena. Koulujen kulttuuripolitiikka suosii tietynlaista käsitystä menneestä, nykyisyydestä ja

tulevaisuudesta. Kriittinen pedagogiikka tutkii näitä itsestäänselvyksiä. Isä Kiljunenkin asetti traditionaalisen koululaitoksen toimintakulttuurin vaakalaudalle. Kriittisen pedagogiikan keskeinen ajatus on, että ihmiset ovat samalla kulttuurin tuottajia ja kuluttajia. Opettajan tehtäväksi koulussa voidaan tällöin nähdä kriittisen kulttuurityöläisen rooli, jota museoissakin soisi korostettavan.

Kriittisen pedagogiikan näkökulmasta opetus ei ole neutraalia, vaan kulttuuripolitiikkaa. Draaman osallistava luonne murentaa oppilaiden oman ja koulun kulttuurin rajoja: se heijastaa ja muokkaa yhteisöä, jossa sitä tehdään. Osallistujat kantavat kavereiden, perheen, populaarikulttuurin, perinteiden ja kulttuuristen tapojen muokkaamia elettyjä kokemuksia, joiden avulla he rakentavat fiktiota.

Draama on kyselevä väline, se häiritsee ja laajentaa ymmärrystä: etsitään paradokseja ja ambivalentteja elementtejä ihmisen toiminnasta ja rohkaistaan tutkimaan sitä, mitä ei tiedetä. Draama johtaa kriittiseen tutkimiseen ja konstruktiiiviseen ajatteluun, vertailuun, tulkintaan, arviointiin ja erotteluun. Yhtä oikeaa vastausta ei yksinkertaisesti ole. Draama sekä tuottaa että reflektoi kulttuuria tuomalla esiin sääntöjä, statuksia, traditioita, tabuja ja muita yhteisössä jaettuina merkityksiä. Draamassa nämä merkitykset tehdään näkyviksi, keskusteltaviksi ja muunneltaviksi.

Draama rikkoo kulttuurisia rajoja mahdollistamalla oman eletyn tiedon ja kokemusten tuomisen draamaprosesseihin. Draaman avulla luodaan ja vastaanotetaan vaihtoehtoisia todellisuuksia, joita voidaan purkaa ja liittää yhteen leikillisen asenteen avulla. Draaman avulla voidaan tarkastella kulttuurin ääneen lausumattomia merkityksiä: sääntöjä, tapoja, uskomuksia, traditioita, statuksia, kollektiivisia identiteettejä ja muita jaettuina merkityksiä. Kirjallisuuden opetuksessa painotetaan tällöin oppilaiden kokemusmaailman merkityksellisyyttä ja tärkeyttä tulkintoja tehtäessä. Oppilaille syntyy tunne siitä, että heitä kuunnellaan ja että he saavat vaikuttaa toimintaan ja heidän ehdotuksensa ja ideansa hyväksytään.

MITÄ IHMETTÄ OIKEIN TAPAHTUI?

Kiljuset eivät aikaile ryhtyessään toimimaan, eivätkä he jää tuu-
mailemaan koettuja seikkailuja vaan ryntäävät eteenpäin tai tulevat
takaa-ajetuiksi. Heille hommailu on tärkeintä, kuten isä Kiljunen jak-
saa huomauttaa. Draaman prosessointi ei kuitenkaan katkea varsinaisen
draamatyöskentelyn loputtua. Oppimiseen tähtäävässä reflektioproses-
sissa palataan yhteiseen draamakokemukseen, jota muistellaan tunneko-
kemuksena ja tapahtumana. Kokemus uudelleen arvioidaan suhteessa
oppimistavoitteisiin, liittämällä opittu aiempaan tietoon ja käsitteistöön.
Arvioinnin apuna voidaan käyttää monia välineitä, kuten kyselemistä,
roolien ottamista, aivoriisiä, käsitekarttoja jne. Ohjaajan tehtävä on
kannustaa, kuunnella, rohkaista sekä tarjota tilaisuuksia, joissa syntyy
oivalluksia. Näin syntyy uusia näkökulmia, käyttäytymisen muutoksia,
valmiuksia opitun soveltamiseen ja sitoutumista toimintaan.

Kokemukseen liittyvät prosessit eivät aina ole helposti jäljitettävissä
ja niiden artikulointi voi olla hankalaa. Reflektoinnin muotoja voivat
olla esimerkiksi kirjoittaminen, piirtäminen, esittäminen, lukeminen,
kuunteleminen ja puhuminen roolissa tai omana itsenä. Reflektio voi-
daan sijoittaa draamaprosessin mihin vaiheeseen tahansa.

Reflektio voi kohdistua esimerkiksi toiminnan aikana syntynei-
siin juonenkatkelmiin, teemaan, tunteisiin ja annettuihin merkityksiin.
Reflektointi antaa arvoa osallistujien näkemyksille, osoittaa työskente-
lyn merkittävimmät tapahtumat ja helpottaa huomaamaan yhdessä luo-
dut merkitykset. Samalla oivalletaan mitä draamalle ominaisia tapoja on
käytetty merkityksen luomisessa.

Kirjallisuuskasvatuksen yhteydessä reflektoinnin kautta syntyvät
uudet merkitykset ja näkemykset avaavat kirjallisuuden monitulkintai-
suutta ja nostavat oppimisen omistajuuden tunnetta. Yhteinen työskente-
tely kirvoittaa uusia näkökulmia tai vahvistaa kollektiivisia tulkintoja,
joita ei etukäteen osattu tunnistaa.

PROSESSIDRAAMA

Prosessidraamalla tarkoitetaan yhtä draaman genreä, jossa osallistujat luovat yhdessä itselleen merkityksellisen prosessin. Työskentelyä varten rakennetaan pohjateksti (*pre-text* -virikemateriaali työskentelylle), jonka päämääränä on jonkin asian tutkiminen yhdessä. Ohjaaja luonnostelee pääpiirteissään rakenteen, etenemisvaiheet ja valitsee työtavat. Osallistujat vaikuttavat vahvasti fiktion luomiseen, sillä draamallinen maailma luodaan yhdessä.

Toiminta ei perustu valmiiseen käsikirjoitukseen, vaan osallistujat kirjoittavat oman draamansa osallistumalla toimintaan. Toiminnan kaari ja jännitteet kehittyvät työskentelyn aikana. Toimintaa luodaan erilaisilla draamatyötavoilla. Mukana oleminen edellyttää tarkkaavaisuutta, emotionaalista sitoutumista sekä välitöntä ja aktiivista reagointia. Yllättävät tilanteet haastavat osallistujia draaman edetessä. Keskeinen prosessidraaman määrittäjä onkin osallistumisen spontaanisuus. Asiat keksitään tässä ja nyt – ei muistella repliikkejä ulkoa eikä tuoteta etukäteen harjoiteltua tekstiä. Näin pohjateksti muuttuu prosessidraaman käsikirjoitukseksi draamatyöskentelyssä.

Prosessidraamalle on ominaista keskeneräisyys ja karheus. Tämä tarkoittaa sitä, että osanottajien valitsemilla teoilla ja ideoilla on vaikutusta draaman etenemiseen. Lopputuloksena ei ole valmis esitys, ellei niin erityisesti haluta. Osallistujia rohkaistaan erilaisten ratkaisujen ja uusien kysymysten hakemiseen ja kyseenalaistamiseen. Osanottajien vaikutus prosessin muotoutumiseen on olennainen. Ryhmäprosessi on ainutkertainen. Aloitusta on tärkeä vaihe koko prosessin kannalta. Ilmapiirin luominen, käytännön järjestelyistä sopiminen ja draamasopimuksen tekeminen mahdollistavat osallistumisen täysipainoisesti. Osallistujat kokevat, että he voivat vaikuttaa asian käsittelyyn ja toimintatapoihin ja heidän mielipiteensä ovat arvokkaita.

Prosessidraaman vaikutuksia ja oppimistuloksia ei voi määrittellä pilkuntarkasti etukäteen, sillä ryhmä nostaa toiminnan aikana teemasta haluamiaan asioita. Pohjatekstin avulla voi ehdottaa käsiteltävää teemaa ja mahdollisia oppimisalueita, mutta varsinaisesti ne määrittyvät vasta itse draamatyöskentelytilanteessa. Alkuvaiheessa on aina mukana

monia sisällöllisiä aineksia, jotka karsiutuvat prosessidraaman aikana ja vähitellen esiin nousee varsinainen aihe.

PROSESSIDRAAMATYÖSKENTELYN SUUNNITTELUN VAIHEET

1. Teemat ja näkökulmat

Pohjatekstin suunnittelu alkaa teeman hahmottamisesta. Draamalla on aina sisältö, joka liittyy ihmisten elämään, erilaisiin toiveisiin, huoliin, ilonaiheisiin ja ongelmiin. Draamassa opitaan teatterin tekemistä, ryhmätoimintaa ja itseilmaisua. Draamatyöskentely voidaan nivoa opetussuunnitelmaan, johonkin muuhun esillä olevaan kiinnostavaan ilmiöön tai teemaan.

Kiljusten perheen seikkailuista löytyy lukuisia teemoja tutkittavaksi. Keskeisiä näkökulmia voisivat olla vaikkapa perhekäsitys, roolit perheessä, maalaisuus ja kaupunkilaisuus, koulumaailma, selviytyminen pinteestä, säännöt ja tavat, yhteisöllisyys, suomalainen kulttuuri, ryhmäkäyttäytyminen, yhteishenki, huolenpito toisista, naapuruus, huumori, lasten ja aikuisten suhteet, erilaisuus ja hyväksytyksi tuleminen.

2. Kohderyhmän huomioiminen

Draamatyöskentelyn lähtökohtana on kohderyhmän pohdinta: mitä osataan, mikä tuottaa hankaluuksia, mikä osallistujia kiinnostaa, miten ryhmän dynamiikka toimii, millainen osallistujien kokemusmaailma on jne. Näin löydetään ryhmälle sopivia haasteita ja virikkeitä, toimivat työtavat ja kyetään takaamaan turvallinen työskentelyilmapiiri. Tärkeää on huomioida myös osallistujien kokemus draamatyöskentelystä. Osallistumisen kynnystä voi madaltaa valitsemalla alkuun kaikille tuttuja ja turvallisia työtapoja.

Kiljuskirjoista ensimmäiset soveltuvat kaikenikäisille, niissä toiminta nivoutuu arkisiin ympäristöihin ja tuttuihin toimintoihin. *Kiljuset parti-*

olaisina (1918) toimii tässä vedenjakajana – siitä eteenpäin Finnen teksti kipakoituu ottamaan kärjekkäästi kantaa sisä- ja ulkopoliittisiin oloihin sellaisen satiirin keinoin, mihin ihan pienimpien lukijoiden kokemus- ja ymmärrysmaailma ei yllä. Kiljusen herrasväen neljä viimeistä teosta tarjoavatkin ällisteltävää ajankohtaisuudessaan aikuislukijalle asti.

3. Kontekstin rakentaminen

Konteksti luo kuvitteelliset puitteet, joissa teemaa tutkitaan: millaisissa olosuhteissa ja rooleissa valittua teemaa kannattaa tutkia? Osallistujat koululuokassa yleensä odottavat, että siellä toimitaan ei-fiktiivisessä maailmassa ja että oppiminen liittyy todellisen maailman tapahtumiin. Ympäröivä miljöö tukee tätä käsitystä tauluineen, istumajärjestyksineen jne.

Sama koskee myös museomiljöötä: siellä on jokin näyttely tai työpajatilatila, jonne mennään kuulemaan opastusta tai kierrellään omatoimisesti tai tehtävien avustuksella – odotusarvo ei ensisijaisesti ole, että tullaan osallistumaan draamatyöskentelyyn. Draaman dynamiikka on siis ristiriidassa ympäristöön liittyvien odotusten kanssa. Draamassa todellinen aika ja paikka ovat muunnettavissa fiktion todellisuutta vastaavaksi mielikuvituksen, draamasopimuksen, lavastuksen ja rekvisiitan avulla. Kiljusten matkassa ympäristö voi muuttua teemasta riippuen esimerkiksi kaupunkimaisemaksi, maalaistalon pihamaaksi, junavaunuksi, sotatantereeksi, soutuveneeksi, saunan lauteiksi, luokkahuoneeksi, kellariksi, presidentinlinnaksi tai vaikkapa raitiovaunuksi.

Rooli draamassa on yksilön näkökulma tilanteeseen, joka suuntaa toimintaa, luo merkityksiä ja auttaa arvioimaan toiminnan vaikutuksia. Roolit voivat olla myös kollektiivisia, niin että koko ryhmä on samassa roolissa. Lisäksi voidaan käyttää ryhmärooleja, joissa osallistujat edustavat eri ryhmiä.

Olennaista ei ole miten hyvin roolihenkilöt näyttelevät, vaan se mitä he haluavat ja mitä he tekevät. Kiljuskirjoihin liittyviä roolituuksia ja työskentelyä roolissa tarkastellaan syvällisemmin hieman myöhemmin.

4. Kehyksen luominen ja aloituskohdan määrittäminen

Kehys tarkoittaa niitä elementtejä, jotka saavat osallistujat toimimaan ja ottamaan kantaa. Kehys synnyttää ja ylläpitää jännitettä draamassa. Jännite puolestaan synnyttää toimintaa, halun osallistua. Jännite saa tapahtumat ja roolien väliset suhteet elämään. Tätä ruokkii roolihenkilöiden välisten asenteiden, toiveiden, odotusten ja tavoitteiden ristiriitaisuus. Samalla tapahtuu etääntymistä ja intensiteetin nousua. Draaman aikana voidaan käyttää monia eri kehyksiä, näkökulman vaihdoksia.

Kiljusen perheen kanssa jännitteitä ei tarvitse kaukaa hakea, perhe on aina joltisessakin pulassa. Siinä yksi perusjännite: ristiriita suhteessa ympäröivään todellisuuteen on aina läsnä. Perheen sisäiset jännitteet ovat oma lukunsa, mutta vähintään yhtä herkullisia ovat suhteet naapureihin, kaupunkilaisiin, koululaisiin, teatterissäkävijöihin, toriväkeen, valtaapitäviin, puolueisiin jne. Kiljuskirjojen lapset ja eläimet (jos eivät ehdi kiljusmaista menoa säikähtää) ymmärtävät yleensä perheen elämää.

5. Tavoitteiden asettaminen

Prosessidraaman tavoitteita voidaan jaotella seuraavasti: teatteritaiteelliset tavoitteet, persoonallisen kasvun näkökulma, draama sosiaalisen kehittymisen välineenä ja oppiaineiden sisältöjen opettaminen draaman avulla. Tavoiteasettelun tuloksena nähdään millaisia rooleja ja työtapoja tarvitaan ja mitä ongelmia draamassa tarkastellaan, jotta tavoitteisiin päästään.

Suomalaisessa draamatutkimuksessa on havaittu, että draaman avulla voidaan vahvistaa ryhmätyötaitoja, empaattisuutta, minäkäsitystä, keholista ilmaisua, tunteiden ilmaisua, kielellistä kehitystä ja ongelmaratkaisutaitoja. Lisäksi opitaan käyttämään ja lukemaan teatterin kieltä ja keinoja. Tämän lisäksi voidaan syventää ymmärrystä eri oppiaineisiin tai teemoihin liittyvistä sisällöistä: kun lähestytään kirjallisuuden opetuksen kysymyksiä, räsmennetään draamatyöskentelyn tavoitteet tästä näkökulmasta.

Tämän julkaisun ideapankissa Kiljumpialaiset esitellään teemoja ja toimintoja, joita Kiljuskirjoja luettaessa voidaan käsitellä. Tarkempi

tavoiteasettelu jää siis ohjaajan ja kulloisenkin ryhmän vastuulle, koska tähän vaikuttaa ryhmän tuntemus, konteksti, jossa toiminta tapahtuu jne.

6. Työtapojen valinta

Strategiat eli työtavat ovat erilaisia esittämisen muotoja, joiden avulla osallistutaan draamaan. Työtapa voi olla esimerkiksi koko ryhmän kokous, pienryhmän neuvottelu, kartan piirtäminen, still-kuvan tai äänimaailman esittäminen jne. Strategioita tarvitaan draamakontekstin tutkimiseen, tarinan ja toiminnan eteenpäin viemiseen, merkityksen ja tunteiden syventävään tutkimiseen sekä reflektoinnin helpottamiseen.

Työtavan valintaan vaikuttavat ryhmän kokemukset draamatyöskentelystä. Oman draamaohjaajuuden alkutaipaleella kannattaa käyttää usein samoja strategioita, jotta huomaa miten ne toimivat, millaista toimintaa ne ruokkivat jne.

7. Pohjatekstin laatiminen

Pre-text eli pohjateksti tarkoittaa sanakirjamerkitykseltään tekosyytä tai veruketta. Sen tulee herättää ja ylläpitää kiinnostusta, houkutellessa osallistujia tulemaan mukaan toimintaan sekä rakentua työtavoista, jotka pitävät yllä turvallisuutta ryhmässä. Pohjatekstillä ei ole määrättyä muotoa tai kirjallista ilmaisutapaa. Se toimii suunnitelmana, jonka välityksellä ideoita, uskomuksia, arvoja, asenteita ja taitoja voidaan tutkia ja esittää ryhmässä.

Koulussa opettajan on otettava pohjatekstiä suunnitellessaan huomioon opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet ja aihealueet. Museossa lähtökohtana voi olla paitsi opetussuunnitelma, myös museon näyttelysisällöt, kokoelmat jne. Opettaja pohtii oppimistavoitteet ja laatii väljän suunnitelman, jossa sisältö tuottaa jännitteitä. Draamaprosessissa, yhdessä tehden, yhdistyvät ohjaajan käsitykset siitä, mikä on tärkeää oppimisen kannalta sekä osallistujien tekemisen ilo ja oma kiinnostus. Pohjatekstiin kuvattujen episodien tai kohtauksien sisältö luodaan toi-

minnan aikana. Toiminnallaan ja ideoillaan osallistujat täyttävät aukkoja tekstissä. Varsinainen yhteinen teema syntyy työskentelyn aikana niistä sisällöistä, joita osallistujat tarjoavat.

Prosessidraamassa tuotetaan erilaisia, mahdollisia tarinoita draaman sisällä, ei yhtä juonellisesti etenevää tarinaa. Pohjateksti synnyttää erilaisia teemoja, kiihottaa tutkimaan asioita ja etsimään uusia näkökulmia. Onnistuneen pohjatekstin toimivuuden kriteereiksi voidaan asettaa kiinnostavuus, osallistavuus ja turvallisen ilmapiirin luominen.

LÄHTEET

- Asikainen, S. 2003. *Prosessidraaman kehittäminen museossa*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 94. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Bolton, G. 1986. *Selected Writings on Drama in Education*. London: Longman.
- Bolton, G. 1992. *New Perspectives on Classroom Drama*. London: Simon & Schuster Education.
- Boud, D., Keogh, R. & Walker, D. 1985. Promoting Reflection in Learning: A Model. Teoksessa D. Boud, R. Keogh & D. Walker (toim.) *Reflection: Turning Experience into Learning*. London: Kogan Page Ltd, 18–40.
- Bowell, P. & Heap, B. 2001. *Planning process drama*. London: David Fulton Publishers Ltd.
- Dewey, J. 1957. *Koulu ja yhteiskunta*. Helsinki: Otava.
- Giroux, H. A. 1997. *Pedagogy and the Politics of Hope*. Theory, Culture and Schooling. Colorado: Westview Press.
- Heikkinen, H. 2001. Pohdintaa draamakasvatuksen perusteista. Teoksessa P. Korhonen & A.-L. Østern (toim.) *Katarsis: Draama, teatteri ja kasvat*. Jyväskylä: Atena, 75–105.
- Henry, M. 2000. Drama's Ways of Learning. *Research in Drama Education* 5, (1), 45–62.
- Laakso, E. 2004. *Draamakokemusten äärellä: Prosessidraaman oppimispotentiaali opettajaksi opiskelevien kokemusten valossa*. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- McLaren, P. 1989. *Life in Schools: An Introduction to Critical Pedagogy in the Foundations of Education*. New York: Longman, Inc.
- McLaren, P. & Giroux, H. A. 2001a. Radikaalipedagogiikka kulttuuripolitiikkana. Kriittikin ja antiutopianismin tuolle puolen. Teoksessa H. A. Giroux & P. McLaren *Kriittinen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino, 29–72.

- Neelands, J. 1998. *Beginning Drama* 11–14. London: David Fulton Publishers. O'Neill, C. & Lambert, A. 1982. *Drama Structures: A Practical Handbook for Teachers*. London: Hutchinson.
- Owens, A. & Barber, K. 1998. *Draama toimii*. Helsinki: JB-kustannus.
- O'Toole, J. 1992. *The Process of Drama: Negotiating Art and Meaning*. London: Routledge.
- Rusanen, S. 2001. Teatteri – huutolaislapsi suomalaisessa koulussa. Teoksessa P. Korhonen & A.-L. Østern (toim.) *Katarsis: Draama, teatteri ja kasvat*. Jyväskylä: Atena, 47–60.
- Rusanen, S. 2002. »Koin traagisia tragedioita.» Yläasteen oppilaiden kokemuksia ilmaisutaidon opiskelusta. Teatterikorkeakoulu. Acta Scenica 11.
- Schön, D. A. 1987. *Educating the Reflective Practitioner. Toward a New Design for Teaching and Learning in the Professions*. San Francisco: Jossey-Bass Inc., Publishers.
- Toivanen, T. 2002. »Mä en ois kyllä ikinä uskonu ittestäni sellasta»: peruskoulun viides- ja kuudesluokkalaisten kokemuksia teatterityöstä. Teatterikorkeakoulu. Acta Scenica 9.
- Woolland, B. 1993. *The Teaching of Drama in the Primary School*. Essex: Longman Group.
- Wright, P. & Rasmussen, B. 2001. Children and drama: knowing differently. Teoksessa R. Gerber & M. Robertson (toim.) *Children's Way of Knowing: Learning Through Experience*. Melbourne: Acer Press.
- Østern, A.-L. 2001b. Teatterin merkitys kautta aikojen lasten ja nuorten näkökulmasta. Teoksessa P. Korhonen & A.-L. Østern (toim.) *Katarsis: Draama, teatteri ja kasvat*. Jyväskylä: Gummerus, 15–45.

Sanna Asikainen

ROOLIN LUMOISSA

Museossa roolihahmojen käyttö yleisötyössä ei ole uusi ja outo ilmiö. Roolityöskentelyä käytetään esimerkiksi erilaisilla opastuskierroksilla, jolloin rooliasuun pukeutunut opas esittelee museota tai sen näyttelyä roolihahmon näkökulmasta. Joskus opas on vain pukeutunut esimerkiksi tiettyyn ajanmukaiseen asuun, muttei käyttäytymiseltään muunnu roolihahmoksi. Usein näkee myös työnäytöksissä tai työpajoissa rooliasuisia henkilöitä osallistamassa yleisöä. Museoteatteriinkin voi törmätä; se kattaa kirjon erilaisia yleisöäkin osallistavia esityksiä. Koulussa taas näytelmien tekeminen on tuttua, mutta harvemmin niissä opettajat astuvat lavalle roolihenkilöinä. Prosessidraaman yksi keskeinen työtapa sen sijaan on opettaja/ohjaaja roolissa -tekniikka. Sen avulla ohjaaja osallistuu toimintaan roolihenkilönä, ikään kuin draaman sisältä käsin.

Opettaja roolissa -tekniikoissa ohjaaja osallistuu työskentelyyn improvisoiden oman toimintansa jonkin roolihenkilön näkökulmasta. Roolissa on hyvä käyttää jotain symbolia, joka erottaa ohjaajan hänen normaalista habituksestaan: hattu, sulkakynä, viitta, takki tms. Roolin kautta voi antaa vinkkejä siitä, millaisesta lähestymistavasta on kysymys (huumori, kielenkäyttö jne.). Roolissa olemalla voi osoittaa, että erityistä näyttelämisen taitoa ei tarvita. Näkökulman valinta, asenne on olennaista: katsotaan asioita jonkun toisen silmin.

Ohjaaja voi roolinsa kautta hienovaraisesti houkutella osallistujat mukaan draamasopimukseen: nämä ovat olosuhteet – lähdetekkö kanssani tutkimaan niitä? Ohjaaja voi kannustaa ja rohkaista, pitää kommu-

nikaation kanavia auki, jotta kaikki voivat toimia yhteisymmärryksessä. Osallistujien kannalta ohjaaja roolissa -työtapa antaa mahdollisuuden ottaa vastuuta, tehdä päätöksiä, ilmaista asenteita ja näkökulmia roolin turvin, arvioida johtajuutta ryhmässä ja haastaa ohjaaja tai auttaa sekä tukea häntä roolin kautta.

Ohjaaja roolissa -tekniikka mahdollistaa *mitä tapahtuu nyt* -pohdinnat: dialogiin sisältyy epävarmuus tulevasta, mikä synnyttää produktiivista jännitettä, odotuksia ja mahdollisuuksia moneen suuntaan. Valtasuhteet voivat kääntyä esimerkiksi koulussa normaalista luokkatileteesta pääläelleen, kun opettaja pyytää oppilaita antamaan ohjeita ja neuvoja itselleen tai provosoi puolustamaan vastakkaisia mielipiteitä.

Olemalla roolissa ohjaaja antaa osallistujille välittömän mahdollisuuden tulla mukaan ja vinkkejä toimintaan draamassa. Prosessidraamalle on ominaista, että osallistujilla on vahva ääni ja status: ääni on autentinen, sillä osallistujien ehdotukset ja ideat hyväksytään mahdollisina vaihtoehtoina. Silti ohjaaja voi ohjata ja antaa vihjeitä muodosta ja rakenteesta, varsinkin käyttämällä ohjaaja roolissa -tekniikkaa.

Draaman ohjaajana toimijalta vaaditaan taitavuutta – toisaalta taidot ovat samoja kuin yleensä hyvän opettajan ominaisuudet. Olennaista on, että ohjaaja on mukana oppimisprosessissa, ikään kuin oppimiskumppani. Ohjaajan tehtävä on etsiä keinot, joilla osallistujat kytketään draamakontekstiin. Hänen tulee luoda edellytyksiä osallistumiselle ja reflektoinnille. Hän tekee toiminnan suuntaan muutoksia kuunnellen ryhmän tarjoamia vaihtoehtoja.

Keskeinen prosessidraaman määrittäjä on osallistumisen improvisatorisuus, minkä vuoksi ohjaajan on oltava erityisen joustava ja siedettävä keskeneräisyyttä. Asiat keksitään tässä ja nyt – ei siis muistella repliikkejä ulkoa eikä tuoteta etukäteen harjoiteltua tekstiä. Koko ryhmän draamaprosessi rakentuu pääasiassa spontaaniin reagointiin. Pohjateksti muuttuu prosessidraaman käsikirjoitukseksi draamatyöskentelelyssä: se luo rakenteen, mutta toiminta perustuu erilaisiin työtapoihin, joilla on improvisatorinen lähtökohta. Osanottajien vaikutus prosessin muotoutumiseen on siis aivan olennainen.

Ohjaaja roolissa -tekniikoilla ohjaaja toimii kontekstin sisältä, vie tien fiktiossa. Ohjaaja tukee osallistujia löytämään erilaisia näkökulmia tilanteeseen, luottamaan ratkaisuihinsa ja reflektoimaan niitä. Roolin

kautta ohjaajalla on itse asiassa käytössään laajempi repertuaari toimintatapoja kuin todellisessa kontekstissa: hän voi viestiä nonverbaalisen moniulotteisesti ja käyttää esim. tilaa ja esineitä apunaan.

Näyttelijäntaitoja draaman rooleja varten ei suoranaisesti treenata, vaan keskitytään erilaisten pyrkimysten ja toiminnallisten ratkaisujen näyttämiseen roolihenkilön kautta. Roolihenkilöiden esittämislle ei yleensä aseteta suuria taidollisia vaatimuksia: riittää, kun toimii niin kuin missä tahansa vastaavassa todellisessa tilanteessa. Draamassa olennaista on näkökulman ja asenteen tutkiminen. Sitoutuminen, kietoutuminen ja draaman omistajuus voisivat olla eläytymistä vastaavia käsitteitä draamatyöskentelyssä.

Ohjaajan toimiessa roolissa vahvistuu oppimisprosessin konstruktivisuus. Ohjaajan on tietoisesti piilotettava asiantuntijuuttaan ja tietämystään, vaikka se tuottaisikin hämmennyneitä taukoja ja katkoksia ryhmän ponnistellessa itse eteenpäin. Siksi ohjaaja roolissa ei voi olla liian hallitseva ja manipuloiva hahmo. Osallistujat ikään kuin houkutaan draamalliseen läsnäoloon. Olennaista on, että vuorovaikutus tapahtuu tässä ja nyt, mikä nostaa jännitettä. Draamassa tavoitteena on aktivoita ryhmä osallistumaan ja ottamaan vastuu työskentelystä.

KILJUSMAISIA ROOLEJA OHJAAJALLE

Johtaja – auktoriteetti-rooli on erityisen toimiva näkökulmavalinta silloin, kun ryhmä on kokematon draamatyöskentelyyn. Ohjaajalla on suora ohjausvastuu draaman etenemisestä ja päätöksenteosta. Ryhmällä on alussa vähän vastuuta, jännite toteutuu usein vain todellisessa kontekstissa eikä fiktiossa. Vähitellen ohjaaja voi alentaa statustaan ja valtaansa ja jakaa sitä osallistujille roolin kautta. Ohjaaja voi olla joku Kiljusen perheen jäsenistä, erityisesti äiti tai isä, poliisi, opettaja, Helsingin kaupunginjohtaja, Kiljus-Sanomien päätoimittaja, Ruotsin suurlähettiläs, eduskunnan puhemies, kunnanvaltuuston puheenjohtaja jne.

Vastapuoli – auktoriteetti-rooli, jolloin ohjaajalla on auktoriteetti-asema, mutta osallistujat asetetaan edustamaan vastakkaista näkemystä. Ohjaaja haastaa ryhmän ja voi säädellä painetta tarvittaessa. Jännite on fiktiossa. Osallistujat ovat vastuussa omasta toiminnastaan ryhmänä.

Esimerkkinä yllä luetellut auktoriteetti-roolit voimakkaasti kiljusvas-
taisina, epäluuloisen naapuriperheen vanhemmat, vihollisjoukkojen
komentaja tai ulkovaltojen edustaja.

Välittäjän rooli, jolloin ohjaaja toimii linkkinä ylemmän ja alemman
statuksen omaavien henkilöiden välillä. Hän voi jakaa tietoa ja vastuuta,
jolloin ryhmän on kyettävä tekemään päätöksiä ja opittava ottamaan
vastuuta. Jännite liikkuu kuviteltua kontekstia kohti. Ohjaajan roolina
voi olla esimerkiksi Kiljus-Sanomien toimittaja viestintuojana, koulun
siivooja, helsinkiläinen hotellinomistaja, kammonistien edustaja tai
kyläläinen, jolla on salaista tietoa Kiljusista.

Apua tarvitsevan/uhrin roolissa ohjaaja pyytää apua ryhmältä eli siir-
tää vastuuta ja valtaa ryhmälle. Ohjaaja on tavallaan ryhmän armoilla,
joten hänen on tunnettava ryhmä hyvin ja luotettava sen empaattisuu-
teen. Ohjaajalla on omat kriteerinsä, joiden perusteella hän voi kiel-
täytyä tarjotuista neuvoista. Jännite on suurimmaksi osaksi fiktiossa.
Ohjaaja voi olla esimerkiksi Kiljusen perheen jäsen pulassa, naapurin
edustaja, kaupunkilainen, turvallisuuskomitean jäsen tms. jossakin Kil-
juskirjoissa kuvatussa kiperässä tilanteessa.

Alhaisimman statuksen rooli, jolloin osallistujilla on määräysvalta.
Ohjaajan rooli on statukseltaan heikoin, mikä tuo oman viehätöksensä
ja jännitteensä asetelmaan. Valtasuhteet kääntyvät ylösalaisin ja vastuu
jakautuu kaikille ryhmässä, kun ohjaaja on esimerkiksi joku Kiljusen
perheen jäsen saamassa rangaistusta toilailuistaan, lapsi tai apulainen.

Paholaisen asianajajana ohjaaja on ryhmän jäsen, mutta kyseenalais-
taa ryhmän päätökset lähinnä fyysisellä ilmaisulla. Ryhmällä on hyvä
tilaisuus puolustaa omia näkemyksiään ja sitoutua vahvasti tehtävään.
Ryhmässä voi ilmetä tarvetta johtajuuden uudelleenmäärittämiseen.
Osallistujat eivät automaattisesti asetukaan ohjaajan puolelle, jos hän on
esimerkiksi vihollisjoukkojen edustaja, Kiljusista juoruava naapuri, Kil-
jusen poikia kiusaava tai ihannoiva oppilas tai pahansuopa kilpailevan
lehden toimittaja.

Poissaolija on henkilö, joka on ollut kauan muualla ja tietämätön
tapahtumista. Osallistujat antavat hänelle tietoa ja samalla kertaavat jo
tapahtunutta, näin syntyy refleктоivaa keskustelua ja toimintaa. Draa-
maprosessin eteneminen hidastuu, katsotaan taaksepäin, pohditaan ja
selitetään jo tapahtunutta, kerrataan luettua ja kuultua. Ohjaaja voi olla

esimerkiksi Kiljusten etäinen, sukulainen, paluumuuttaja, siirtolainen tai kuka tahansa Kiljusista maanpaon jälkeen.

OHJAAJAN ROOLISSA OPITTUA

Omat kokemukseni työskentelystä ohjaajana roolissa ovat olleet paljolti kovia ja opettavaisia. Itsensä altistaminen tilanteeseen tässä ja nyt ei ole helppoa, mutta siihen tottuu ja omaa osallistumista voi kehittää. Kuvaan seuraavaksi kokemuksiani väitöstutkimukseni kautta, jossa kehitin museoon soveltuvia prosessidraamoja. Draamasopimuksen rakentaminen ja yhteisen fiktion luominen ohjaaja roolissa -tekniikan kautta oli mieleenpainuva kokemus.

Spontaani reagointi roolin kautta antoi uusia mahdollisuuksia vaikuttaa työskentelyyn. Kaikkea ei tarvitse selittää ja ohjeistaa etukäteen, vaan toimimalla roolissa voi osoittaa mistä on kysymys ja mitä osallistujilta odotetaan. Osallistujat tuntuivat ottavan helpommin vastaan esimerkiksi ryhmadynamiikkaan liittyviä ohjeita roolissa olevalta ohjaajalta. Oma draamallinen ilmaisu kokemuksen myötä niukkeni ja terävöityi, ylimääräinen energia suuntautui ohjaamiseen roolin kautta, ei enää niinkään roolin esittämiseen.

Ohjaaja roolissa -tekniikat säästivät aikaa toiminnan selittelyltä, määrittelyltä ja organisoinnilta suoraan itse tekemiseen ja kokeilemiseen ja ennen kaikkea läsnäoloon. Osallistuja on koukutettu draamalliseen läsnäoloon, hänet on kutsuttu osallistumaan tässä ja nyt. Osallistuja voi olla epävarma siitä, miten tulisi toimia: tilanteeseen ei olekaan valmista toimintamallia. Tuossa epävarmuuden tilassa ihminen on herkempi ja läsnäolevampi, mikä vahvistaa draamallista oppimis potentiaalia.

Se, millaisen roolin ohjaaja valitsee, riippuu ennen kaikkea osallistujien elämäkokemuksista, tietotasosta ja draamakokemuksista ja työskentelyn tavoitteista. Osallistujien tuntemus auttaa tässä huomattavasti. Jos ryhmä on vieras, toivottava osallistumisen taso voi aluksi olla nyökäys, kuunteleminen, siirtyminen tilassa, käden nostaminen tai katseen kiinnittäminen. Tästä vähitellen nostetaan osallistujien aktiivointia, jos he eivät sitä jo tee automaattisestikin. Ohjaaja roolissa -työtavan valinnan tavoitteena on siis aina osallistujien aktivoiminen toimintaan. Tar-

koitus on saada heidät osallistumaan, lukemaan lisää tai ottamaan selvää, tekemään ehdotuksia, ratkomaan ongelmia, kyseenalaistamaan ja kyselemään.

Väitöstutkimuksessani testattiin ohjaaja roolissa -tekniikoita museossa, koekaniinina toimin itse, samoin opettajakollegani sekä museotyöntekijä. Ristiriitaisia tunteita osallistujissa herätti alemman statuksen roolin käyttö. Oppilaita vastassa ei ollutkaan odotusten mukaisesti museon koululaisopastuksista vastaava henkilö, vaan esimerkiksi apua tarvitseva piikatyttö, jonka itku kuului näyttelytilassa jo ennen kuin hänen kohdattiin. Asetelma, jossa ohjaaja pyytää apua, oli uutta oppilaille, lisäksi roolihahmon voimakas tunnelmaisuus sai oppilaat hämmentyneiksi.

Ohjaajana ajattelin tietenkin aluksi tilanteen kokonaan epäonnistuneen, kun osallistujat eivät heti reagoineet omien odotusteni mukaisesti – unohdin siis antaa tilaa autenttiselle reagoinnille ja tähdensin vain omia tavoitteitani. Oivalsin kuitenkin, että kun osallistujalle annetaan tällainen haaste, hän voi olla epävarma, miten tulisi toimia (ei tiedä miten reagoida tai pohtii liikaa ohjaajan odotuksia). Epävarmuuden paralla hän on herkkä ja läsnäoleva, mikä parhaimmillaan voi myös vahvistaa oppimispotentiaalia. Tämä vaatii kuitenkin ohjaajan rohkeutta antaa tilaa tuolle epävarmuudelle sekä tilanteen yhteistä reflektointia ja läpikäymistä. Palautteessaan aikuisopiskelijat käänsivätkin kokemansa hämmennyksen oivallukseksi. Nuorempien osallistujien kohdalla tähän tarvitaan yhteinen refleктоiva vaihe.

Myös tasapainoilu rooliin eläytymisen, esittämisen ja autenttisuuden vaatimusten kanssa on ollut opettavaista. Kyseenlaistamista on tapahtunut, kun on mietitty vaikkapa mitä menneisyyttä draamassa esitettiin vai esitettiinkö ollenkaan. Menneen ajan autenttinen jäljittäminen on mahdollisuus, mutta sen voimme tunnistaa, mitä tunteita ja ajatuksia liittyy vaikkapa ruumiillisen työn tekemiseen, kavereiden hyvästelyyn tai poissaolevan ystävän muisteluun. Tämä pätee Kiljustarinoihin, joissa ajankuva on sadan vuoden takaa ja perheen toimintamallit lievästi sanottuna omintakeisia.

Miten ohjaajana oppisi ottamaan tarjotut ideat sellaisinaan ja hyväksymään ne työskentelyn pohjaksi - siis miten suostua itsekin tekemään prosessidraamaa? Oppilaiden ehdotusten tulee näkyä ja kuulua draama-

työskentelyn aikana: se ei ole ohjaajan ennakkosuunnitelman toteuttamista. Tässä piileekin aloittelevan draamaohjaajan sudenkuoppa, josta ohjauskokemuksen karttuessa pääsee vähitellen irti.

Ei teatterityö, eikä draamatoimintakaan, voi olla työskentelyä vain ohjaajan päämäärien saavuttamiseksi. Kenen onnistumisesta on kysymys, kenen draamaa tehdään ja kenen ehdoilla? Ohjaajan omiin ennalta rakentamiin ratkaisuihin päättyvä työskentely ei ole prosessidraamaa – siitä puuttuu prosessi.

OSALLISTUJIEN ROOLIT

Roolityöskentely prosessidraamassa ei tarkoita roolin varsinaista esittämistä, vaan tilanteeseen tuodaan roolihahmon näkökulma ja hänen tavoitteensa. Osanottajat eivät pyri perinteisen teatteriesityksen kaltaiseen esittävään roolien tekemiseen. Tarinan henkilöt ovat rooleja, joilla on erilaisia pyrkimyksiä, joita esitetään. Roolihenkilön asenteen esille-tuominen on tärkeää. Keskeistä on ideoiden ja toiminnallisten ratkaisujen näyttäminen roolihenkilön kautta. Roolityöskentelyn avulla voidaan nostaa osallistujien statusta, tuottaa ryhmäkoheesiota ja nostaa esiin erilaisia viestintätaitoja. On löydettävä hienovarainen tasapaino: sisäl-lön on oltava läheinen osallistujille ja rooleilla on oltava näkökulmaa varten jotain pohjaa, jotta voi osallistua roolissa. Osallistujat asettuvat toisen ihmisen asemaan kokeakseen, miltä toisesta mahtaa tuntua, tai tajutakseen tilanteen, jossa toinen on.

Kollektiiviset, koko ryhmän yhteiset roolit toimivat varsinkin työskentelyn alkuvaiheessa, sillä yhteisen asenteen tai näkökulman löytäminen ei yleensä ole vaikeaa. Kollektiivisella roolilla tarkoitetaan työtappaa, jossa koko osallistujaryhmä edustaa samaa ryhmää: kyläläiset, koulu-laiset, kaupunkilaiset jne. Osallistujien kollektiivisiä rooleja valittaessa tulee miettiä, mikä elementti sitoo roolit yhteen, mikä niitä yhdistää ja mikä asenne tai näkökulma on hedelmällisin.

Yhdistäviä tekijöitä voivat olla sukulaisuus, ammatti tai taito, jaetut uskomukset tai ideologia, yhteinen tieto, tietyn ryhmittymän jäsenyys, ikä, asiantuntijuus, virka-asema, huono-osaisuus, yhteiset kokemukset, harrastus jne. Myös ajankuvaa voidaan tuoda esiin roolivalintojen

kautta. Kollektiiviset roolit ovat draamajakson alussa toimivia ja helposti mukaansatempaavia: yksittäisen roolin näkökulma syvenee vähitellen työskentelyn aikana.

Rooli voi tarjota myös tarvittavan etäisyyden käsiteltävään aiheeseen, koska roolit tuotetaan fiktiivisessä kontekstissa. Etäisyys auttaa tutkimaan vaikeaa aihepiiriä tai ristiriitaisia tilanteita ilman uhkaa. Roolien valinta mahdollistaa fokusoinnin haluttuun teemaan. Äiti Kiljunen katsoo maailmaa eri silmin kuin toimittaja tai pappi. Toisaalta koskaan ei voi tarkoin määrittää etukäteen, miten osallistujat tulevat toimimaan.

Yhtä tärkeää kuin roolin käyttö, toisesta näkökulmasta katsominen, on roolista poistulo. Roolin ulkopuolelle siirtyminen tapahtuu reflektioiden avulla. Roolista poistuminen reflektiokeskusteluun siirtymiseksi on itsessään reflektiivinen strategia. Draamatyötapoilla voidaan tuottaa erilaista reflektoitavaa toimintaa: piirtäminen, esittäminen, muistelu, kirjoittaminen, keskustelu jne. Reflektointia voi tapahtua myös roolissa, jolloin roolihenkilöön ja hänen toimintatapoihinsa ja suhtautumisiinsa saadaan etäisyyttä.

Draamatyöskentely ruokkii ennalta arvaamattomien merkitysten muodostumista, jotka eivät aina ole linjassa traditionaalisten kasvatuksellisten tavoitteiden kanssa. Osallistujien antamat merkitykset painottuvat sen mukaan, millaiset ovat heidän omat arvonsa ja asenteensa todellisuudessa. Draamatyöskentely on vastaanottavainen uusille näkökulmille, määrittelemättömille merkityksille ja tunnistamattomille oletuksille. Draaman avulla voidaan tutkia kriittisesti kulttuuria ja käytäytymistä. Draamassa voi tulla toimeen omillaan, toimia yhteistyöhakuisesti, haastaa auktoriteetteja, ylläpitää tai kyseenalaistaa johtajuutta.

Osallistujat ovat vuorovaikutuksessa monella tasolla: muiden osallistujien, esitetyn materiaalin, omien mielikuvien, taiteenmuotojen ja kulttuuristen konventioiden kanssa. Vastavuoroisuus on draamaa olennaisesti luonnehtiva piirre: tieto luodaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Nämä sosiaalisesti rakentuneet tiedonmuodot muuntuvat jatkuvasti draamallisten toimintojen kautta.

Draamassa tieto syntyy kollektiivisen tekemisen ja läsnäolon kautta. Kontekstuaalinen tieto on tärkeä näkökulma, kun mietitään draamallista merkitystä. Osallistujat toimivat erilaisissa konteksteissa samanai-

kaisesti ja tuottavat merkityksiä draaman elementtien avulla. Oppiminen vie aikaa: ajatuksia on testattava, pohdittava ja niillä on leikiteltävä. Aikaisemmat kokemukset, valittu ympäristö ja oppijan intressit vaikuttavat oppimiseen suuresti.

Väitöstutkimuksessani toteutin viisi erilaista prosessidraamaa museoympäristössä eri kohderyhmien kanssa. Pohdin roolissa olemista näiden käytännön kokemusten kautta seuraavasti: roolityöskentelyn analysoiminen synnytti kysymyksiä näyttölemisen ja osallistumisen tasoista prosessidraamassa. Etäännyttävien elementtien rakentaminen on tärkeää, vaikka oppilaat korostivatkin eläytymisen tärkeyttä. Lisäksi nousi esiin kysymys draamatyöskentelyn vaatimuksista, tarvitaanko draamatyöskentelyä varten tiettyjä erityistaitoja?

Rohkenen väittää että ei tarvita. Osallistujat eivät olleet tutustuneet draamatyöskentelyyn prosessidraaman keinoin aiemmin. Siksi heidän kanssaan tehtiin draamasopimus, jossa kerrottiin työskentelyn luonteesta juuri museoon tultua. Osallistujat eivät olleet valmistautuneet etukäteen tuleviin teemoihin tai työtapoihin. Erillistä draamataitojen preppausta ei tarvittu. Oikotienä draamaan toimivat matkatavarat, jotka virittivät osallistujien menneisyys- ja mielikuvat tehokkaasti. Pohjatekstin laidinnassa sen sijaan huomioitiin työtapavalinnoilla ryhmien kokemus draamatyöskentelystä. Draamakonventiot ja roolien käyttö rakennettiin kuljettamaan osallistujat vaiheittain mukaan draamatoimintaan: alkuun istutaan turvallisesti omana itsenä ja kerrotaan tarina esineestä, sen jälkeen käytetään jo tilaa ja esitetään kollektiivisessa roolissa still-kuva esineen kanssa, lopussa todistetaan roolihahmona oikeudessa esineen avulla jne. Sama pätee Kiljusten kanssa: suunnitteluvaiheessa tehty kohderyhmän osaamisen ja kiinnostuksien kohteiden huomioiminen työtapavalinnoissa mahdollistaa osallistumisen matalan kynnyksen yli.

LÄHTEET

- Asikainen, S. 2003. *Prosessidraaman kehittäminen museossa*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 94. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Bolton, G. 1992. *New Perspectives on Classroom Drama*. London: Simon & Schuster

- Education.
- Bowell, P. & Heap, B. 2001. *Planning Process Drama*. London: David Fulton Publishers Ltd.
- Edmiston, B. & Wilhelm, J. 1998. Repositioning Views/Reviewing Positions: Forming Complex Understandings in Dialogue. Teoksessa B. J. Wagner (toim.) *Educational Drama and Language Arts. What Research Shows*. Portsmouth, NH: Heinemann, 90–117.
- Elam, K. 1980. *The Semiotics of Theatre and Drama*. London: Methuen & Co Ltd.
- Fleming, M. 1994. *Starting Drama Teaching*. London: David Fulton Publishers Ltd.
- Heikkinen H. 2002. *Draaman maailmat oppimisolueina. Draamakasvatuksen vakava leikkisyys*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 201. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Korhonen, P. 2001. Opettaja ja taiteilija – Allan Owens ja prosessidraama. Teoksessa P. Korhonen & A.-L. Østern (toim.) *Katarsis. Draama, teatteri ja kasvatus*. Jyväskylä: Atena, 107–129.
- Morgan, N. & Saxton, J. 1996. And a River Runs Through. Teoksessa J. O’Toole & K. Donelan (toim.) *Drama, Culture and Empowerment*. The IDEA Dialogues. Brisbane: IDEA Publications, 233–240.
- Neelands, J. 1984. *Making Sense of Drama. A Guide to Classroom Practice*. Oxford: Heinemann Educational Books.
- Neelands, J. 1998. *Beginning Drama 11–14*. London: David Fulton Publishers.
- O’Neill, C. 1995. *Drama Worlds*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Simons, J. 1997. Drama Pedagogy and the Art of Double Meaning. *Research in Drama Education* 2 (2), 193–201.
- Toivanen, T. 2002. »Mä en ois kyllä ikinä uskonu ittestäni sellasta»: peruskoulun viides- ja kuudesluokkalaisten kokemuksia teatterityöstä. Teatterikorkeakoulu. Acta Scenica 9. Helsinki.
- Toye, N. & Prendiville, F. 2000. *Drama and Traditional Story for the Early Years*. London: Routledge.

Sanna Asikainen

MUSEON MILJONAT MAHDOLLISUUDET

Tähän artikkeliin on koottu Turun yliopiston ja Tampereen yliopiston luokan- ja aineenopettajaopiskelijoiden ja lastentarhaopettajan täydennyskoulutusopiskelijoiden käsityksiä museoyhteistyöstä (yhteensä 60 opiskelijaa). Opiskelijat vierailivat Pukstaavissa, tutustuivat museopedagogiikkaan ja Kiljusnäyttelyyn. Kuvaukset museoyhteistyöstä on laadittu museokäynnin jälkeen. Kursivoidut kommentit ovat suoria lainauksia palautteista. Pyysin palautelomakkeessa opiskelijoita miettimään mm. koulun ja museon yhteistyön mahdollisuuksia ja esteitä.

Vieläkin monen opiskelijan ajatuksissa heijastuu häkellyttävän traditionaalinen kuva museosta: se on jäykkä ja tylsä paikka, jonka sisällöt avautuvat pääasiassa aikuisille. »Museokäynti sai ainakin minut innostumaan draamallisesta työskentelystä, ja museotoiminnasta yleensä. Ennen tätä museokäyntiä, oli minulla hyvin vanhanaikainen ja masentunut kuva museoista – saitte aikaan täyskäännöksen ja nyt näen museonkin mahdollisuutena.» Toinen opiskelija ihmetteli: »Pukstaavi käänsi oletukseni museosta pääläelleen: museo ei olekaan vain aikuisten paikka. Pukstaavissa sai olla lapsi ja oppia innostavassa ympäristössä ilman ulkopuolista painetta siitä, että tarvitsisi olla tietynlainen tai käyttäytyä tietyllä tavalla.»

»Oppilasryhmän kanssa museossa kuljetaan hiljaisuuden vallitessa oppaan johdolla valmista reittiä ja oppilaat vastaavat annettuihin näyttelyn sisältöä koskeviin oikein/väärin -väittämiin.» Kun ajatellaan viimeistään 2000-luvun alusta museoissa alkanutta yleisötyön ja muse-

opedagogiikan kehittämistyötä ja monipuolistumista, tuntuu kovin vieraalta ja vanhanaikaiselta tuo opiskelijoiden asenne. Museoväellä siis riittää töitä edelleen avatessaan museota oppimisympäristönä opettajille.

»Parasta oli vapaus kulkea ja tutustua Kiljusen herrasväkeen ihan omaa tahtia ja itselle sopivalla tyylillä», kommentoi eräs luokanopettajaopiskelija Pukstaavi-vierailunsa jälkeen. Osallistavaa oppimista museossa tarkastelevassa Vartiaisen väitöstutkimuksessa todetaan, että museoiden ainutlaatuisuus oppimisympäristönä perustuu vapaaehtoisille ja omiin kiinnostuksiin perustuville valinnoille, jotka ohjaavat museokäyntiä, vaihtoehtoihin tapoihin viestiä ja järjestää sosiaalista toimintaa museossa ja museoesineiden kanssa. Tutkimuksessa peräänkuulutettiin tarvetta kehittää museoiden mahdollisuuksia tukea kouluoppimista. Myös koulun opetusmuodot kaipaavat pölytystä.

Oppilaiden erilaiset taustat, kiinnostuksen kohteet, ja erityisosaaminen jää koulussa helposti huomiotta. Heitä ei rohkaista tekemään aloitteita, muotoilemaan ongelmia ja kysymyksiä tai auteta ratkaisemaan ongelmia kollektiivisesti. Kun koulut kehittävät oppilaiden yksilöllisiä valmiuksia, suurin osa koulun ulkopuolisista toiminnoista tapahtuu erilaisissa ryhmissä ja yhteistyössä toisten kanssa. Koulussa harvoin huomioidaan koulun ulkopuolinen kulttuurinen osaaminen: harrastuneisuus ja kiinnostuksen kohteet tai tietämys mikä on saavutettu kotona, leikkipaikoissa, kerhoissa, kirjastoissa, museoissa jne.

Kotona, kaveripiirissä ja vapaa-ajalla tapahtuvaa informaalia oppimista voidaan kuvata ei-strukturoiduksi, spontaaniksi, vapaaehtoiseksi ja oppijajohtoiseksi toiminnaksi. Nonformaali oppiminen taas tarkoittaa formaalia kouluoppimista tukevaa, strukturoitua ja usein ennalta järjestettyä, vaikkapa museossa tapahtuvaa toimintaa. Tällöin oppimismotivaatio on enemmän oppijälähtöinen ja vapaaehtoinen kuin kouluopetuksessa.

Opettajat eivät useinkaan linkitä museokäyntiä muuhun opetukseen tai hyödynnä museoympäristön erityispiirteitä avoimena oppimisympäristönä. Olisikin syytä panostaa opettajien ja museohenkilökunnan väliseen yhteistyöhön. Opettajat eivät välttämättä tiedä miten tuoda oppilaansa museoon, mitä tarjottavaa museolla on tai millaista museopedagogista yhteistyötä voidaan tehdä. Ennakkoon valmistautuminen koulussa ja museossa sekä jälkityöskentely koulussa korostuvat osana

mielekästä museokäyntiä. Lisäksi on tärkeää löytää jokin yhteinen haaste, olipa se esine, tutkimuskysymys, teoria, jota testataan, tietokäsitys, näyttely, prototyyppi, tuote tms., jonka yhdessä ihmettely herättää kiinnostuksen ja luo kontekstin museokäynnille.

Museo nähdään kovin usein myös vain »yhden pysähdyksen» paikkana: kun kerran on luokan kanssa käyty näyttelyssä tai luokkaretkellä, on pakollinen museokäynti suoritettu. »Kuten museossa todettiin, on hyödyllistä käyttää museon palveluita usein ja keskittyä yhdellä kerralla vain pieneen palaseen. Tällainen asioihin syventyminen saa varmasti museovierailut myös oppilaista tuntumaan mielekkäämmiltä, kun kyseessä ei aina ole pelkkä perinteinen 'museo-pintaraapaisu'. On vähintään yhtä tärkeää, että opettaja oivaltaa museon mahdollisuudet oman opetuksensa tukena ja laajentajana kuin se, että oppilaille syntyy merkityksellinen museokäynti. Oletusten ja ennakkokäsitysten purkaminen on pitkäaikainen prosessi, jossa museoväki on avainasemassa.

Yhteistyön käytännön esteiksi koettiin erityisesti hankalat välimatkat, kulkeminen ja sen kalleus sekä koulutyön tiukkojen aikataulujen sovittaminen museokäyntiin. »Mahdollisuuksia yhteistyöhön on hyvinkin paljon. Sijainnit ja etäisyydet voivat olla esteenä. Museot ja koulut voisivat tehdä enemmänkin yhteistyötä, josta molemmat varmasti hyötyisivät monella eri tavalla. Näin lapsia kasvatettaisiin samalla myös monipuolisempaan kulttuurin tuntemukseen ja heistä voisi kasvaa aktiivisempia kulttuurinharrastajia.»

Myös tiukat tuntisuunnitelmat ja niiden tarjoamat kapeat integraatiomahdollisuudet koettiin yhteistyötä vaikeuttaviksi seikoiksi. Suurin henkinen este on kapea-alainen käsitys museosta oppimisympäristönä. Opettajilla ei ole tarpeeksi tietoa museon tarjonnasta ja pedagogisesta toiminta-ajatuksesta, sen sijaan ennakkoluuloja ja -käsityksiä on – ja niiden perusteella mennään tai jätetään menemättä museoon. »Monella opettajalla ja oppilailla on sellainen käsitys, että museokierros tarkoittaa nimensä mukaisesti pelkkää parin tunnin kiertelyä museossa ja oppaan puheen kuuntelua. Mikäli museolla, kuten Pukstaavilla, on toisenlainen toiminta-ajatus, pitää se tuoda tarpeeksi näkyvästi esille.» Eräässä vastauksessa yhteistyön hidasteeksi mainittiin myös opettajien mielikuvituksen puute. Lohdulliseksi lopuksi muuan opiskelija toteaa,

että »esteet ovat ihmisten tekemiä ja jos yhteistyöhalukkuutta löytyy, niin ei kai mikään voi estää.»

Tilanne ei kuitenkaan ole huolestuttava, sillä yhteistyön mahdollisuuksia koettiin olevan rajattomasti – erään opiskelijan mukaan ainakin miljoonia. »Välttämättä kovin intensiiviseen liikkumiseen museoympäristö ei ole kaikista paras, mutta en pysty nimeämään yhtään oppiainetta, johon integrointimahdollisuutta ei olisi.» Luokanopettajaopiskelijat arvostivat asioiden ja ilmiöiden konkreettista esitystapaa museossa: »mielestäni erityisen hienoa oli konkretia ja tekeminen, lapset saavat koskea ja kokeilla sekä tehdä itse asioita Kiljusnäyttelyssä ja hyödyntäisinkin tätä ehdottomasti opetuksessa.»

Itse tekeminen, tutkiva oppiminen ja toiminnallisuus korostuivat museossa. »Näyttely oli ehdottomasti innostava ja kannusti heittäytymään, joten näyttelyn yhteydessä voisi harjoitella draaman taitoja ja toteuttaa esimerkiksi siihen liittyvän projektin.» Myös fyysiset tapahtumapaikat ja äänimaailma auttavat ymmärtämään lukemaansa: »Uskon, että todellakin mielenkiinto herää lapsilla, kun he pääsevät itse kokemaan ympäristön ja kuvittelemaan, miten kaikki tarinat ovat edenneet. Yleisesti draamaa tarvitaan lisää kirjallisuuden opettamiseen ja monipuolisempia menetelmiä, ei vain lukemista.»

»Tarinallisen lähestymistavan etuna on nähdäkseni paitsi sen tarjoama elämyksellisyys myös se, että sen avulla ehditään varsin lyhyessäkin ajassa tutustua laajempaankin näyttelyyn ilman, että tiloja joudutaan juoksemaan läpi ja näin tuomaan kiire mukaan vierailuun. Itselleni jäi käteen valtava into päästä hyödyntämään yhteistyötä vielä myöhemminkin, sillä koen erityisen arvokkaana esimerkiksi museoiden tarjoamat mahdollisuudet erilaisesta oppimisympäristöstä, joka tarjoaa oppimiseen uudenlaisen lähestymistavan ja näkökannan. Aiemmin en ole tullut juuri ajatelleeksikaan, kuinka monipuolisia yhteistyömahdollisuuksia museot voivat kouluille tarjota.»

Museossa voi myös omaehtoisesti valita kiinnostuksen kohteita. Museo tarjoaa monipuolisemmat fyysiset tilat, kuin koulu. Museoikäynnin nähtiin rikastavan ja monipuolistavan opetusta sekä laajentavan kulttuurintuntemusta. Innostavien museokäyntien avulla lapsista voi kasvaa aktiivisempia kulttuurinharrastajia. Museota ja sen tarjoamaa antia koulujen käyntikohteena ei vain tunneta riittävästi: eräs

opiskelija ehdottikin lisää markkinointia ja tiedotusta nimenomaan sen suhteen, mitä kaikkea museossa voi luokan kanssa tehdä, ja miten ylipäänsä yhteistyötä kehitetään. Opettajallakin voi olla korkea kynnys tulla museoon, jos hänellä ei ole riittävästi kokemuksia ja tietoa siitä, miten museota voi hyödyntää opetuksessa: »tärkeää on pitkäaikainen yhteistyö, keskustelu ja joustavuus», eräs luokanopettajaopiskelija toteaa.

Vierailu Pukstaaviin avasi myös monen aineenopettajaopiskelijan käsityksiä museossa. Museo nähtiin paikkana, jossa voi vapaasti seurata omia kiinnostuksen kohteita ja rakentaa itse reittinsä. Opetuksen havaittiin konkretisoituvan museossa. Oman opettajuuden näkökulmasta oivallettiin, että museo toimii tilana, jossa saa myös opetukseen virikkeitä: käytännöllisiä vinkkejä toiminnallisten ja draamallisten menetelmien käyttöön. »Museossa oppilaat saisivat omaehtoisesti ohjautua kohti itseään kiinnostavia teemoja ja sisältöjä. Ylipäänsä näytelyyn tutustumisessa voisi käyttää tutkivan oppimisen tapaa, jolla joskus kuivaksikin koettu kirjallisuuteen tutustuminen saataisiin mielekkäämmäksi.»

Into ja vauhti, joka oppilaisiin tarttui, ällistytti opettajaopiskelijoita: »Oppilaat olivat Kiljusista todella innoissaan ja etsivät Lurun ja Mökön piilottamia vihjeitä vauhdikkaasti – jopa niin, että koko luokka loikkasi tarkasta valmistelusta ja pienryhmiin jakamisesta huolimatta yhtä aikaa pallomereen!» Myös oppilaiden tuotosten taso oli yllättävä: »Pukstaavin tapahtumasalissa tekemämme kollaasit Kiljus-päivästä toimivat yllättävänkin hyvin, ja niistä tuli todella hienojakin vielä. Toivon mukaan ne löysivät paikkansa luokan seinältä.» Pessimistisinkin opiskelija yllättyi positiivisesti: »Lasten innostus ja ryhmässä toimimisen helppous löivät tällaisen pahinta pelkäävän luokanopettajanalun aivan ällikällä.»

Yhteistyö museoiden kanssa nähtiin myös yleisenä kulttuurikasvatuksena: moni oppilas ei vapaa-ajallaan käy museossa. Museo toimintaympäristönä nähtiin opetussuunnitelmaan linkittyvän oppimisen mahdollistajana, ei vain museon omien sisältöjen esittäjänä. Ulkopuolisten oppimiseen ja käyttäytymiseen liittyvien suorituspainneiden poissaolo koettiin vapauttavaksi museossa. Pukstaavi erityisyydessään suomalaisen kirjan kotina nähtiin lukuinnon tartutuspaikkana.

PÖLLYTETÄÄN KIRJALLISUUDEN OPETUSTA

Kirjallisuuden opetuksen kehittämiseen liittyviä näkökulmia olivat Kiljusunäyttelyssä esille tulleet hulluttelu, vähemmän vakava asenne kirjallisuuteen, elävyys, konkreettisuus, kehollisuus, moniaistisuus, toiminnallisuus, kirjan sisällön mieleenpainuvuus, elämyksellisyys, eläytyvyys, vapaus valintoihin ja omien kokemusten huomioiminen. Erään opiskelijan tiivistys: »Draamaa, draamaa, draamaa ja tekemisen meininkiä. Iloista asennetta ja positiivista hälinää. Konkretiaa ja asioiden kanssa kosketuksissa olemista.»

Eräs luokanopettajaopiskelija huudahtaa: »Kiljusnäyttely on kerassaan upea! En ole koskaan käynyt niin elävässä museoympäristössä. Ympäri pihaa ripotellut hahmot elävöittivät pihaa ja kutsuivat mukaansa Kiljusten herrasväen maailmaan. Talon sisällä olevat hahmot, pallomeri, kummituskellari, sotkuhuone ja riehakas luokkahuone rikottavine ikkunoineen olivat huiseja. Meille annetut tehtävät olivat innostavia ja hauskoja. Sellaisessa ympäristössä tylsistyneempikin oppilas herää eloon.» Muuan luokanopettajaopiskelija on vakuuttunut: »Oppiminen toiminnan – jopa hulluttelun – kautta on mielestäni näyttelyn idea. Kiljusista opitaan kiljusmaisesti, joten Kiljuset varmasti jäävät mieleen. Oppimista voisikin toteuttaa paljon juuri toiminnan kautta ja opittavan aiheen ehdoilla; aina ei tarvitse vain lukea, kuunnella ja kirjoittaa.» Samaa mieltä toinenkin opiskelija: »Toiminnallisuutta voisi yläkouluisten opetuksessa olla enemmän. Haluaisin myös tuoda opetuksessa esiin sen, että kirjallisuutta ei aina tarvitse ottaa niin vakavasti, mielestäni tästä Kiljusunäyttely oli hyvä esimerkki!»

Opiskelijat löytävät Kiljusunäyttelystä aineksia myös luokkatyöskentelyyn: »Mahdollisuuksia on monia ja vain mielikuvitus on rajana; jo esim. hahmojen ja paikan fyysiseksi tekeminen ruokkii mielikuvitusta (entäs jos Kiljusten pojat tulisivat omaan luokkaamme, mitä tapahtuisi?).» Toinen opiskelija jatkaa: »Perusajatuksena haluaisin välittää oppilaille, että kirjallisuuden opetus ja kirjojen lukeminen yleensä ei välttämättä ole tylsää, vaan kirjoja voidaan käsitellä tavallisten kirja-arvostelulomakkeiden ja kirjaesitelmien sijasta hauskoilla ja mielekkäillä tehtävillä ja tehtäväradoilla, joissa tehtävät ovat muutakin kuin pelkkiä kirjoitustehtäviä (pallomeri, sotkuseinä, luokkahuone jne.). Melkein

satavuotiset Kiljuskirjat voivat näyttäytyä oppilaiden silmissä ikivanhoilta, vaikeasti luettavilta ja tylsiltä, mutta Kiljusnäyttelyn tehtävien ideoita voi aivan hyvin hyödyntää myös koululuokissa. Kiljuskirjojen maailmaan voi päästä paremmin sisään järjestämällä Kiljusmaisen ympäristön.» Kolmas opiskelija korostaa, että »museopedagogiikan ja draaman menetelmien avulla mahdollisuudet innostaa oppilaita esimerkiksi lukemaan tai syventämään jo luettua ovat oivalliset.»

Museoympäristö näyttäytyi opiskelijoille innostavana ja ideoita synnyttävänä: »Pukstaavin ympäristö oli hurjan inspiroiva ja omia ideoita kirjallisuuden opetukseen syntyi siellä hyvin kivuttomasti. Eri-tyisesti Kiljusnäyttely tuntui itsessään mielessäni kyteneeseen kysymykseen siitä, miten saisi lukuinnon tartutettua oppijoihin, miten oppijat saisi imeytymään sisään kirjojen omiin maailmoihin.» Museossa esitetyt toiminnalliset tutustumiskierrokset johtivat jatkoideointiin: »Mielestäni tehtävärasteilla olleet kysymykset, joissa piti pohtia omia kokemuksia, olisivat antoisia muussakin kirjallisuuden opetuksessa. Myös eri aistien mukaan ottaminen jollakin tavalla voisi luoda uusia ulottuvuuksia kirjojen maailmaan ja lukuinnostuksen herättämiseen.»

Reetta Niemi toteaa väitöksessään, että aktiivinen oppimistilanne on tärkeämpi kuin oppimisessa käytetyt välineet. Muuan opiskelija ideoi jo varsin konkreettisia jatkotyöskentelymuotoja: »Näyttely toimii myös erinomaisesti tunnelmaan virittäjänä, josta oli helppo jatkaa työpajoihin. Itse tarjoaisin nimenomaan kirjoihin keskittyvää työpajaa, jossa tutustuttaisiin paremmin keskeisiin hahmoihin ja heidän tapaansa suhtautua maailmaan. Oppilaat voisivat esim. miettiä miten isä Kiljunen ja Mökö toimisivat jossain tilanteessa. Näitä toimintamalleja voitaisiin työstää draaman keinoin ja luoda tilanteita, jossa oppilaat saisivat hypätä Kiljusen herrasväen nahkoihin ja kirmata pihalla kiljusten tyyliin. Lisäksi ryhmissä tai pareittain oppilaat voisivat kirjoittaa oman Kiljusten herrasväen kommelluksen tai vaikka oman uutisen Kiljus-Sanomiin.»

Museokäynnin voisi yhdistää vaikkapa kotitaloustunteihin: »Näyttelyssä pääsi itse konkreettisesti ja kehollisesti sisään kirjojen maailmaan. Sellaista eläytymistä ja elämyksellisyyttä on mielestäni hyvin tärkeää liittää kirjallisuuden käsittelyyn, jotta kirjallisuudesta voi tulla henkilö-

kohtaista ja nautinnollista. Koulussa ihan samanlaista maailmaa tuskin saisi rakennettua, mutta koulussakin voisi kyllä tehdä kirjan maailmaan liittyviä asioita, esimerkiksi kotitalouden tunneilla voisi laittaa kirjassa mainittuja ruokia jne.»

OPETTAJAKIN VOI OPPIA

Museoyhteistyötä pidetään tärkeänä siksi, että se tarjoaa opettajallekin oppimisen mahdollisuuksia ja oivalluksia oman työn kehittämiseen: »Näen museopedagogiikan työvälineenä, jota kannattaa ehdottomasti hyödyntää opettajantyössä. Uskon, että minun on tämän kurssin jälkeen helppo ottaa yhteyttä lähes mihin tahansa kulttuurilaitokseen mahdollisen kouluyhteistyön puitteissa, ja motivaationi tehdä yhteistyötä opetukseni kehittämiseksi myös koulun ulkopuolisten tahojen kanssa on vahva. Museo voi olla hyödyllinen ja ennen kaikkea motivoiva oppimisympäristö (oppijan ikään katsomatta). Luokkahuone on välillä kuin laatikko, jonka ulkopuolella minun pitää käydä muistaakseni ja oppiakseni uusia tapoja suhtautua tietoon ja tiedon opettamiseen.»

Museoyhteistyöllä on myös vaikutusta opettajana kehittymiseen ja sitä kautta opetuksen laatuun ja opetusmenetelmien monipuolistamiseen: »museoympäristöjä ja draaman menetelmiä opetuksessaan hyödyntävä opettaja voi oppia lisää itsestään, opettajuudestaan ja ryhmästä, jota hän opettaa. Näin opetuksen laatu voi parantua ja taas parantua, ehkä loputtomiin. Mielestäni opettajan kannattaa työssään pyrkiä säännöllisesti kyseenalaistamaan omia työtapojaan ja tarvittaessa uudistamaan niitä. Museovierailut, draamalliset menetelmät sekä erilaiset tarinat ja lukemisen tavat tarjoavat opettajalle runsaudensarven, josta ammentaa aineksia uudistua ja kehittyä työssään jatkuvasti.»

LÄHTEET

Niemi, R. 2009. *»Onks tavallinen koe vai sellanen, missä pitää miettii?» Ympäristölähtöisen terveyskasvatuspedagogiikan kehittäminen narratiivisena toimintatutkimuksena.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Vartiainen, H., 2014. *Principles of Design-Oriented Pedagogy for Learning from and with Museum Objects*. Dissertations in Education, Humanities and Theology, no. 60. University of Eastern Finland.

AUKIOLOAJAT
talviaikaan 1.9.-30.4.
ti-su klo 11-17,

kesäaikaan 1.5.-31.8.
ma-pe klo 10-18,
la-su 10-17

KILJUS-SANOMAT

Näyttely avattu

TOIMITUS:
Suomalaisen kirjan museo
Pukstaavi, Marttilankatu 12,
Sastamala.

PÄÄSYMÄKSUT:
6/4/0 euroa

N:O I 4.5.2013-28.2.2014

SUURI KILJUSISTA KERTOVA NÄYTTELY PUKSTAAVIIN KILJuset PALAavat ENTISTÄ KOVAAÄNISEMPINÄ!

Marssijat kunnioittavat presidentti Kiljusta. Kuva: Kiljusten vallankumous, Otava, 2009.

Kertaamme Kiljusten edesottamuksia lehtemme lukijoille, sillä kaikki eivät välttämättä tunne tätä merkittävää perhettä. Jalmari Finne on kynäillyt heistä useita kirjoja, sillä niin kuuluisia he ovat. Perheen vaiheista kertoo esimerkiksi vuonna 1914 ilmestynyt Kiljusten herrasväki.

Lukekaa lisää lehtemme sisäsivuilta!

SEKALAISIA ILMOITUKSIA

Ostetaan
KISSA

10 markan hintaan

KILJUSTEN POJAT MÖKÖ JA LURU

Saapunut
LAASTARIA
Kestolaatua

Kiljusten herrasväki
suosittelee

HÄMEEN APTEEKKI

Kammonistisen puolueen
perustava kokous
Seurantalolla ensi
sunnuntaina

Kaikki lapset
Kiljusten puolesta!

Leipokaa itse,
kuten Kiljusten herrasväki!
JAUHOJEN
hintaa kovassa nousussa

HÄMEEN SEKATAVARAKAUPPA

MAINEIKAS KILJUNEN SUOMEN TASAVALLAN PRESIDENTIKSI VALTA VAIHTUI URHEILUKILVAN TIIMELLYKSESSÄ

Yllätyksen hetkiä nähtiin urheilukilpailuissa Helsingissä kun maankuulut Kiljustet saapuivat paikalle saattueenaan melkoinen määrä innokkaita urheilun harrastajia, innokkaimmat jo Hämeestä saakka. Joukon saapessa Helsinkiin syntyi urheilukentällä täydellinen sekasorto, jonka vain herra Kiljunen kykeni saattamaan hiljaiseksi. Lienee sanomattakin selvää, että "kovaaäänisiä" ei tarvittu.

Hurraahuudot kaikuivat kentällä kun Urheiluliiton johtomiehet hyväksyivät uudet säännöt oikopäätä. Niinpä kentällä nähtiin kerrassaan

merkittävä ilmentys: koko joukko kaikenmoisia eläimiä kisasi toisiaan vastaan.

Eriskummallinen käänne tapahtumissa nähtiin, kun kansamme tunteja koskettavan puheen pitänyt herra Kiljunen valittiin Suomen tasavallan uudeksi presidentiksi. Tilaisuuden lopuksi laulettiin "Porsaita äidin oomme kaikki" suurella hartaudella. Liensikö tässä aineksia uudelle kansallislaululle?

Tunnelmat tiivistyivät toimituksen saamien tietojen mukaan entisestään kun hyväntuulinen kansanjoukko marssi suoraa päätä presidentin

linna. Loppuillasta nähtiin Presidentti Kiljusten asettuneen taloksi ja vilkuttelevan parvekkeelta peräti kahdekkymmenettä kertaa villisti hurraavalle yleisölle.

Tavoitimme Presidentti Kiljusten lyhyeen haastatteluun aivan näiden omitusten tapahtumien jälkeen. Hänen mielestään Suomen kansalta puuttuu kosolti huvituksia, ja niitä hän lupasi meille kansalaisillemme järjestää. Niin ikään koululaitoksemme opetukseen on odotettavissa suuria muutoksia. Kansankynttilöidemme hermoja koetellaan, sillä kouluissa vallan saavat

koululaiset. Jatkossa myös kerran vuodessa koulupojat saavat koetella opettajien kärsivällisyyttä miten tahtovat 18. lokakuuta.

Maamme pääkaupungissa on nähty Kiljusten aiheuttama kalabaliikki myös kahdesti aiemmin. Muistissamme on esimerkiksi vielä sekain kerta, jolloin Kiljustet vapauttivat Korkeasaaren eläintarhan eläimet häkeistään ja helsinkiläiset joutuivat niitä puihin pakenemaan.

SAARI PALOI POROKSI KILJUSTEN KALASTUSREISSULLA

Taannoin kesällä Kiljusen herrasväen kalastusmatka sai kohtalokkaan käänteen kun perheen pojat päättivät irrottaa veneestä tapin. Perhe pelastautui uimalla läheiseen saareen. Oman kertomuksensa mukaan Kiljuset syyttivät nuotion kuivatellakseen likomärät vaatteensa nuotion ääressä. Tuli kuitenkin levisi nopeasti rutikuvaan maastoon ja pian koko saari oli ilmi-
liekeissä. Kylän väki sousti poimimaan turvaan ilkialastoman veteen pelastautuneen perheen.

KILJUSEN SIRKUS MARKKINOIDEN VETONAULA

Alun perin Kiljusen herrasväki lähti markkinoille myymään muutamia huonekaluja, mutta niin päätyivät he taas aiheuttamaan kummallisia käännteitä. Eriskummallinen seurue intoutui nimittäin järjestämään sirkusnäytäntöjä, joista tulikin hyvin suosittu. Nähtiin muun muassa vallattomia hevos- ja koiratemppeja, klovnja, musiikkiesityksiä sekä eksoottisia tanssiesityksiä. Kiljuset saivat tiettävästi hyvin runsaat pääsylipputulot tempauksestaan.

SEKALAISIA ILMOITUKSIA

Unsi teatteriesitys Kiljusilta!

LÖYDETTY LAPSI ELI SYDÄMIÄ
KUKKAISNURMELLA

KIERTUEEN esityspaikkakunnat
ensi keväänä!

Jyväskylä-Vaasa-Kokkola-
Raahe-Oulu-Tampere-Turku-
Hämeenlinna-Lahti-Mikkeli-
Kuopio-Savonlinna-Sortavala-
Joensuu-Viipuri.

HIRVENMETSÄSTYKSEEN
leikkipysyjiä ja nuoraa jälleen
saatavana

ROHKEAT KILJUSEN POJAT

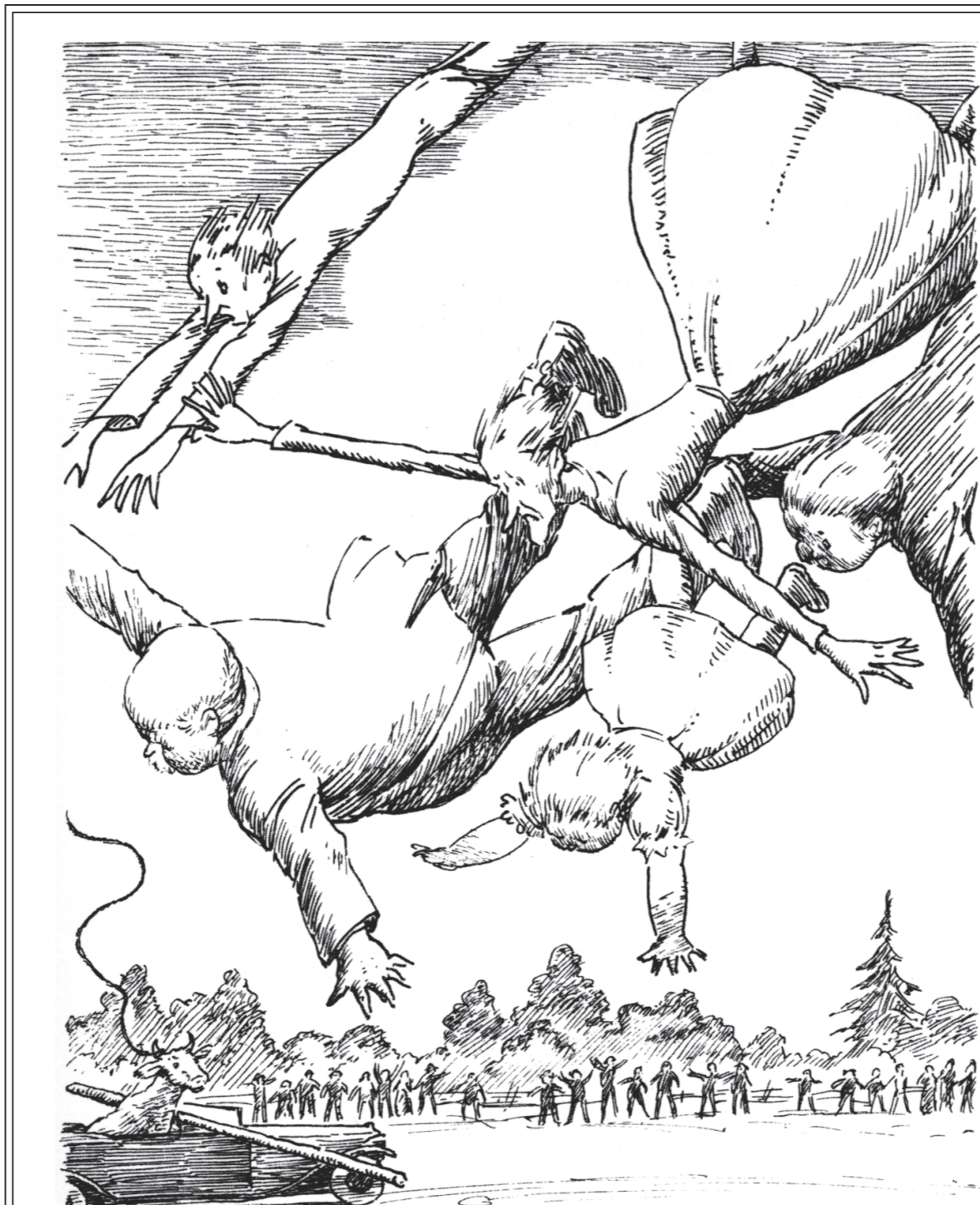
Ettekö saa mitään aikaan
elämässänne?

Tulkaa Kiljusen herrasväen
valtakuntaan alamaiseksi.

KOHTUULLINEN KORVAUS
maksetaan.

RAITTIUSSEURA kokoontuu
tiistaisin SEURAIN TALOLLA.

Erityisesti marjaviiniä maistaneita
alaikäisiä kehoitetaan saapumaan
paikalle.

Kuvassa Kiljusen herrasväki. Kuva: Kiljusten vallankumous, Otava 2009.

ERISKUMMALLISEN PERHEEN TAUSTAT

Kiljusen perhe on kotoisin Hämeestä, ja heidän oikea sukunimensä on Kiljander. Kiljusen herrasväkeen kuuluvat Isä Kiljunen, Äiti Kiljunen, Plättä Kiljunen sekä pojat Mikael eli Mökö ja Lennart eli Luru. Kiljusen herrasväkenä heidät on kuitenkin tunnettu jo pidemmän aikaa, sillä he ovat sangen kovaaäninen joukkio.

Luru Kiljunen löysi vaimonsa Tarapaapan Kiljusen herrasväelle jo entuudestaan tuttujen Häthätäläisten joukosta. Myös Mökö Kiljunen yhdistettiin Häthätäläisten Tarapaappaan, mutta kyseessä olikin kalanruodon aiheuttama väärinkäsitys. Lurulle ja Tarapaapalle syntyi vielä tyttäri, eivätkä ristiäiset eivät sujuneet odotusten mukaan. Nimenanto suoritettiin perheen uudelle

koiralle, jonka Plättä Kiljunen oli pukenut vauvan ristiäispukuun. Lopulta lapsikin sai nimen, Hömpä Kiljunen.

Kiljusten perhe on tunnettu kaikenlaisista selkkauksista, joita he suorastaan kylvävät ympärilleen. Kirjailija Jalmary Finne kirjoitti heidän seikkailunsa kirjoiksi vuosien 1914 ja 1925 välillä. Lehtemme arkistosta löytyi lukuisia mainitsemisen arvoisia tapauksia.

Muun muassa perheen lukuisat matkat pääkaupunkiimme Helsinkiin ovat herättäneet ihmetystä. Eräskin retki päättyi siten, että ensin erinäisten syiden vuoksi poliisin putkassa yön nukuttuaan päätyivät Kiljuset sammuttamaan neuvokkaasti tulipaloo. Sellaisia ovat Kiljuset!

RIEHAANTUNEET KISSAT RIESANA HELSINGISSÄ

Suuri kissaluma on aiheuttanut vahinkoa Helsingin ja Hämeen väliselle tieliikenteelle. Syyksi suuren lauman muodostumiseen paljastui Kiljusen herrasväen rikkonainen valeriaanapullo, jonka hajua kissat olivat seuranneet Hämeeseen saakka. Kissat palautettiin Helsinkiin samaa reittiä ja samalla konstilla kuin olivat tulleetkin.

KISSA JA KOIRA MILTEI JOULUPATAAN

Suuria helpon huokauksia kuultiin kissojen, koirien ja ihmisten suusta viime jouluaattona, kun Kiljusen perheen lemmikkieläimet olivat joutua jouluruokien ainekseksi. Sekasotku alkoi siitä kun Kiljusen pojat antoivat äidilleen joululahjaksi kissan ja koiran. Eläimet riitaantuivat pahoin keskenään ja siitä seurasi aikamoinen sekamelska. Kissa hyppäsi karkuun paistinpannuun ja Pulla-koira pakeni hädissään kakkutaikinaan. Näin ne melkein syötiin jouluherkkuina, mutta kaikeksi onneksi selvitettiin pelkällä säikähdyksellä.

SUURI MALMILOYTÖ KILJUSTEN PIHAPIIRISSÄ

Uskomaton malmilöytö paljastui sattumalta, kun Kiljusen herrasväki oli aloittanut aarteensinnän kotinsa lähellä. Välillä luultiin Kiljusten pojan Lurun hukkuneen kaivantoon, mutta se ei onneksi pitänyt paikkaansa. Mukaan kaivaukselle liittyikin etsintöjen johdosta koko kylän väki. Silminnäkijät kertovat, että jopa dynamiittia käytettiin, ja pauke kuului lähikylään asti. Paikalle saapui muuan insinööri, joka huomasi arvokkaan malmiesiintymän. Tiettävästi maasta pulitettiin sievoinen summa, eli Kiljusten arrejahti olikin oikea menestys.

KILJUSET TYHJENSIVÄT JÄRVEN RAVUISTA

Hämeen seudulla on jo pitkään puhuttu Herrasväki Kiljusen onnistuneesta ravustusretkestä. Pyydyystapaa Kiljuset eivät ole suostuneet paljastamaan, mutta heidän nähtiin soutelevan järvellä valtava kasa pannuja ja patoja veneessä. Syitä suureen saaliiseen vois siis vain arvailla, mutta lehtemme saamien tietojen mukaan Rouva Kiljusen varpaat olivat monta päivää ravustuksen jälkeen kirkaapunaiset. Lehtemme toimitus ei suosittele kokeilemaan Kiljusten ravustusmenetelmiä – mitä ne sitten ovatkaan.

SUOMEN KOULULAITOS HÄLYTYSTILASSA

Suomen koululaitos on kriisissä, koska Kiljusen pojat aloittivat koulutien. Opettajat kuuluvat ihmettelevän heidän kielitajuun ja liikunnallista lahjakkuuttaan. Komentuksilta-
kaan ei ole vältytty, ja koko Suomen koululaitos on ollut varpaillaan. Erään koulun nimettömänä pysyttelevä rehtori lukittiin karserikoppiin koko viikonlopuksi ilman ruokaa ja juomaa. Viipurin lyseossa pojat saivat aikaan skandaalin keksimällä, että Viipurin linnan lähellä on vedenalainen vene. Lopulta Kiljusen pojat löydettiin Tampereelta ja heidät palautettiin huonomaineiseen helsinkiläiseen oppilaitokseen, jossa pojat eivät muusta sakista erottuneet.

HURJA PAVIAANI VAPAANA HELSINGIN KADUILLA

Sangen eksoottinen lemmikkieläin riehui viime viikolla ympäri Helsinkiä. Kiljusen herrasväen Amerikan matkan tuliaainen paviaani Pupu oli karannut ja sitä jahdattiin ympäri Helsinkiä. Villieläimen kiinnisaamiseksi perustettiin jopa komitea, joka yritti vangita pedon. Lopulta palokunta karkotti paloruiskulla ihmiset koteihinsa. Silminnäkijät kertovat, että lopulta pitkällisen seikkailun jälkeen saatiin paviaani kiinni.

KILJUSTEN AAKKOSIA KOKEILLAAN KOULUISSA

Kiljusen herrasväen oma merkkikieli on levinnyt laajalle ympäri Suomenniemen. Nämä kuntoa kohottavat aakkoset tehdään muotoillen eri ruumiinosista kirjaimia. Muiden muassa kansanedustaja ja opettaja Alli Nissinen kuuluu aakkosten käyttäjiin. Tiedemiehet ovat todenneet aakkosten käytön edistävän terveyttä, koska aakkostellessa käytetään ruumiin eri osia.

Lehtemme kuitenkin huomauttaa, että Kiljusaakkosten oikeintulkinta voi joskus olla vaikeaa ja aiheuttaa vakavia väärinkäsityksiä. Herra Kiljunen viestitti aakkosillaan kyläläisille maanmittarin vierailusta ja sanoma tulkittiin virheellisesti miinaksi. Kehoitamme aakkosia käyttäviä suuren huolellisuuteen.

PORSAAN KIINNIOTTAJILLE MAKSETTIIN PALKKIO

Aivan vastikään kylällä nähtiin taas kummallinen tapaus. Kiljusen herrasväeltä oli karannut porsas, jota kaikki kynnelkykenevät kyläläiset olivat jahtaamassa. Erään jahtiin osallistuneen mukaan koko touhu oli alkanut kadoksissa olleesta Plättä-vauvan tutista, jota oli niin voimallisesti etsitty, että porsas oli päässyt karkuun. Ajojahti oli lopulta niin uuvuttava, että nimeltämainitsemattoman kyläläisen mukaan alettiin Kiljusilta vaatia palkkiota tehdystä työstä. Kiljunen sen reiluna miehenä maksoikin.

ANSIOMERKEIN PALKITTUJA

Mannerheimin
Vapaudenristi myönnetty

PLÄTTÄ KILJUSELLE

Tällainen sekamelska vallitsi filmin kuvauksissa Kuva: Kiljusten vallankumous, Otava 2009

SEKALAISIA ILMOITUKSIA

**Hoida yskääsi kuten
Kiljusten pojat!**

Myytäväinä
TERVAA JA HÖYHENIÄ

HÄMEEN APTEEKISSA

Myytäväinä
KEHTOLAITTEITA

Esittelyt Kiljusten riiehessä.
Ottakaa mukaan oma
hevoinen!

Plättä Kiljusten

Tänään torilla

kiertävä POSETHIVIN
soittaja ja ilmielävä
MARAKATTI

Liity PARTIOON

Lippukuntaan otetaan uusia
reippaita partioaatteen
kannattajia

Seikkailijat huomio!

Viimeiset vapaat kansipaikat
jäljellä – MS Mathilda suuntaa
Amerikkaan tiistaina.

Aloita uusi elämä valtameren
takana Kiljusten tapaan!

Rautaisia
KILJUSTEN KARAMELLEJA
saatavana jälleen Osuuskaupasta

**TANSSIN
opetusta**

Mies, joka opetti Kiljustia
tanssimaan!

Tanssimestari Könönen
puh. 331

FILMIHANKE VASTATUULESSA KANKKUSEN ELOKUVAYHTIÖ PERUU ”KILJUSTEN HERRASVÄEN”

Kiivasta keskustelua herättänyt hanke Kiljusten herrasväen erikoisten elintapojen filmamisesta ei ole ottanut tuulta alle. Lehtemme saamien tietojen mukaan näyttää siltä, että filmaus joudutaan perumaan kokonaan. Elokuvyhtiön edustaja herra Kankkusen mukaan kustannukset olisivat lopulta nousseet liian suuriksi. Elokuva olisi näet kuvattu Helsingissä, ja valtuusto päätti yksipuolisesti, että koko kaupunki on varmuuden vuoksi tyhjennettävä kokonaan muista asukkaista.

”Elokuvaus on modernia, ja siksi halu-

simme tehdä filmin tällaisesta nimenomaisesti modernista perheestä. Kuvauksen järjestäminen osoittautui kuitenkin hankalaksi. Esimerkiksi Kiljusten poikien syntymäpäivien kuvaaminen ei millään onnistunut. Ensin emme meinaneet saada kissoja, mutta lopulta niiden ansiosta elokuvauskojemme rikkoutui. Tämä kaikki ei millään ehtinyt filmille, koska kaikki tapahtui liian nopeasti. Näyttää siltä, että elokuvan ottaminen on edellä mainituista seikoista johtuen sangen hankalaa”, herra Kankkunen toteaa.

NAAPURIMAAN KUNINGAS VIERAILULLA

Naapurimaamme kuningas teki arvovaltaisen vierailun maahamme. Suomen kenties tunnetuimmat henkilöt eli Kiljustet eivät kuitenkaan olleet paikalla vastaanottamassa naapurimaan kuningasta. Kiljustet nähtiin innokkaina harjoittelevan hovietiketin mukaisia käytötapoja kuuluisan tanssimestarin johdolla ja erikoisen

”notkistuskoneen” avulla. Maamme hallituksen edustajan mukaan herrasväen tulon oli varustauduttu jo monin kansalaisten turvallisuutta lisäävin keinoin. Isä Kiljusten mukaan kyse olisi ollut silkasta erehdyksestä, sillä herrasväki erehtyi viikonpäivästä.

KILJUSTET VIERAILIVAT SATUMAASSA

Satumaassa vieraillut Kiljusten herrasväki kertoo uusimmat käänteet Satumaan kuulumisista. Satumaassa voivat sekä eläimet että ihmiset lentää. Satumaahan pääsevät lehtemme saamien tietojen mukaan unissan eläimet, jotka palvelevat uskollisesti isäntäänsä – ilmeisesti sama mahdollisuus on myös hyvillä ihmisilläkin.

Tyylilleen uskollisena herra Kiljusten oli miltei päätyä lorumaan kuninkaaksi. Paikka sinänsä olisi sopinut tälle herrasmiehelle, koska Kiljusten kertoman mukaan lorumassa arvostetaan puhumista, huhuja sekä lioittelua. Pesti

olisi kuitenkin ollut liian pitkä, sillä maahan olisi pitänyt jäädä ikuisiksi ajoiksi hallitsemaan. Moinen ei käynyt herra Kiljusten laatuun, joten perhe poistui lorumasta välittömästi. Kiljustissa on tapahtunut huomattavaa muutosta, nämä ovat vaisumpia ja hiljaisempia kuin ennen, mikä herättää kummastusta. Jäämme odottamaan perheen palautumista ennalleen.

HYÖKKÄYS KILJUSTEN MAILLE

Suomea riivannut sotatila ylsi taannoin myös Kiljusten tiluksille. Vihollinen piiriti Kiljusten maatilaa, mutta herrasväki piti urhoollisesti pintansa vihollista vastaan sangen omintakeisin keinoin; mukana puolustustehävissä olivat myös perheen koira ja lehmä. Nykyaikaisessa sodankäynnissä yleisesti käytetty ase konekivääri häviää tehokkuudessa Kiljusten kehittämälle versiolle. Plättä Kiljusten perheen pienimpänä kunnostautui Suomea ja Kiljustia koetelleen sodan aikana ja osoittautui urheaksi ja pelkäämättömäksi tyttöihmiseksi.

piirissä jo perinne. Muistamme ehkä tapauksen, jolloin rouva Kiljusten jätti poikansa lapsenvahdeiksi. Pojat vaihtoivat vaipat, ruokkivat ja nukuttivat siskoaan omintakeisin keinoin, joista lastensuojeluviranomaiset saisivat huomautettavaa. Lopulta muurahaiset rakensivat pesä Plättä-siskon päähän. Lapsi oli aivan heitteillä. On siis tarpeen vahvistaa perheidemme asemaa ja lasten kurinpittoa, jotta tällaisilta tapauksilta vältyttäisiin.

Nimimerkki Asiaa sivusta seurannut

PLÄTÄN NÄYTÄNNÖT SÄILYTETTÄVÄ

On mielestäni täysin kohtuullista, että Kiljusten Plätän näytännöt saavat jatkaa. Kuitenkin on pantava merkille eräs seikka. On sangen eriskummallista, jos työväestö joutuu jäämään paitsi Kiljusten Plätän kuulusta ”retkuamisesta” pitkien työpäiviensä vuoksi. Suurlakon uhka onneksi näyttäisi väistyvän kun kahdeksantuntinen työpäivä säädetään. Tämä on oikeus ja kohtuus.

Nimimerkki Vaadimme oikeutta

YLEISÖNOSASTO

LAPSET HEITTEILLÄ

Nykyaikana lastenhoito on aikaa vievää, vastuullista ja vaativaa työtä. Kiireisten perheiden tulee tarkkaan harkita lastenhoitoon käytettävissä olevat voimansa, jota vältetään nyt kuvatuilta tapauksilta. Ottakaamme esimerkiksi kaikkien tuntema Kiljusten perhe ja heidän erikoiset elintapansa. Satuin todistamaan tapausta, että mainitussa taloudessa eräs L.K. on jättänyt lapsensa alaikäisen pikkusiskonsa hoiteisiin. Tämä kuriton tyttölapsi oli käyttänyt vahtinsa kiinni hevoseen. Onko tuo nyt laitaa!

Holtittomuus lastenhoidossa on Kiljusten

KILJUSTEN PUOLESTA

Monien lehtien palstoilla on herännyt kiivasta keskustelua siitä, onko kuuluisaa Kiljusten herrasväkeä olemassa vai onko kyseessä vain joukkohysterian lietsoma ilmiö. Pahat kielet laulavat, että kyseessä olisi vallankumousliikkeen luoma illuusio. Nyt on alettu tutkia viattomia koväänisiä ihmisiä heidän mahdollisista yhteistyksistään herrasväkeen. Huhutaan, että Kiljustet olisivat lähteneet maanpakoon.

Tällaiset valheet on viipymättä oiottava! Kiljustet eivät ole karanneet, vaan elelevät kaikessa rauhassa kotonaan.

Kammonistinen puolue

OVATKO LAPSENNE HAMPAAT PUHKEAMASSA?

HAMMASLÄÄKÄRI auttaa.

Uusinta hoitoa Haaksirikkoisten patsaalla Helsingissä

Puh. 153

KILJUSET PALAAVAT KOTIMAAHANSA.
JÄNNITTÄVIÄ TAPAUKSIA
ODOTETTAVISSA.
VALTAVIIN VALMISTUKSIIN
HEIDÄN TULONSA
JOHDOSTA ON JO RYHDYTTY.

Näyttely Kiljusten vaiheista Suomalaisen kirjan museo Pukstaavissa toukokuusta 2013 helmikuuhun 2014.

